MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Дијана Ферићан Јоца Бугарски

МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

и покрети уз музику

За IV разред

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ S.A.

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Дијана Ферићан Јоца Бугарски

МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

и покрети уз музику

за IV разред

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ S.A.

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:						
Anul	Numele elevului care a primit manualul	Clasa	Şcoala	Anul şcolar	Starea manualului*	
					la primire	la returnare
1.						
2.						
3.						
4.						

* Starea manualului se va înscrie folosind termenii: nou, bun, îngrijit, nesatisfăcător, deteriorat.
Cadrele didactice vor controla dacă numele elevului este scris corect.
Elevii nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe manual.

© **E.D.P. 2018.** Toate drepturile asupra acestei ediţii sunt rezervate Editurii Didactice şi Pedagogice, Bucureşti. Orice preluare, parţială sau integrală, a textului sau a materialului grafic din această lucrare se face numai cu acordul scris al editurii.
© Diana Fericean, Ioţa Bugarschi

Referenţi:
conf. univ. dr. **Florea Avram** - Universitatea de Vest din Timişoara, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic
conf. univ. **Ovidiu Giulvezan** - Universitatea de Vest din Timişoara, Facultatea de Muzică

EDITURA DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ S.A.
Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, cod 010176, Bucureşti
Tel.: 021.315.38.20
Tel./fax: 021.312.28.85
e-mail: office@edituradp.ro
www.edituradp.ro
Librăria E.D.P.: Str. Gen. Berthelot nr. 28-30

Comenzi pentru această lucrare se primesc:
• prin poştă, pe adresa editurii
• prin e-mail: comenzi@edituradp.ro
comercial@edituradp.ro
• prin telefon/fax: 021.315.73.98

DTP: **Adrian Nicolici Schultz**
Grafica: **Emilia Jivanov**
Coperta: **Otilia-Elena Borş**

DEŞTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!

Versuri: Andrei Mureşanu

Muzica: după Anton Pann

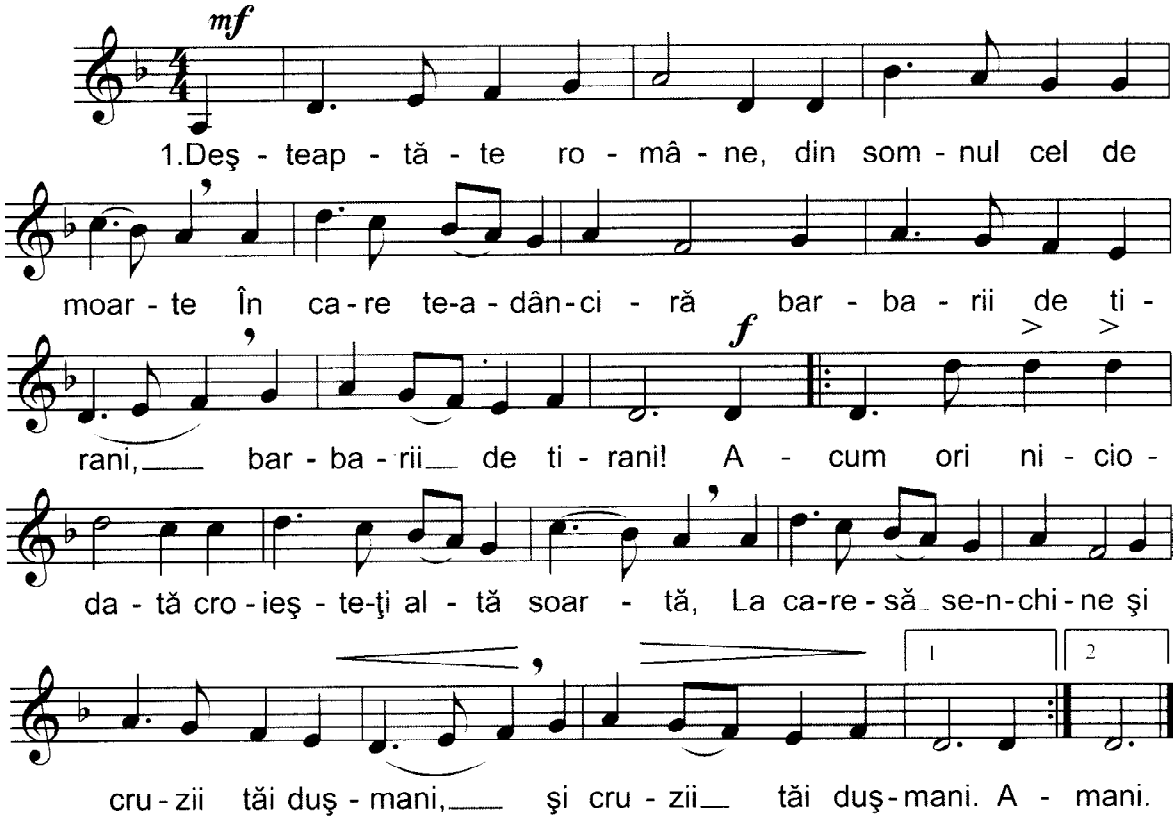

2. Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâini mai curge un sânge de roman,
Şi că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume,
Triumfător în lupte, un nume de Traian.

3. Priviţi măreţe umbre: Mihai, Ştefan, Corvine,
Româna naţiune, ai voştri strănepoţi.
Cu braţelen-armate, cu focul vostru-n vine,
„Viaţă-n libertate, ori moarte“ strigă toţi.

4. Preoţi cu crucea-n frunte! Căci oastea e creştină,
Deviza-i libertate şi scopul ei prea sfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăşi în vechiu nost' pământ.

МУЗИКА
ЈЕ СВУДА ОКО НАС

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

ПЕВАМО

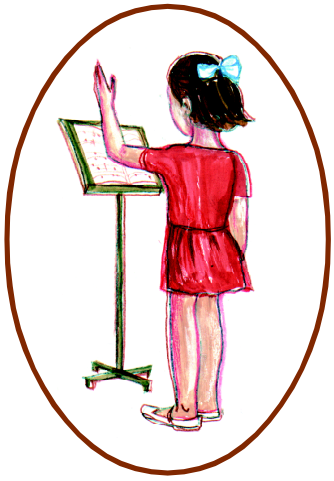

ПЕВАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

СВИРАМО

УЗ МУЗИКУ СЕ КРЕЋЕМО

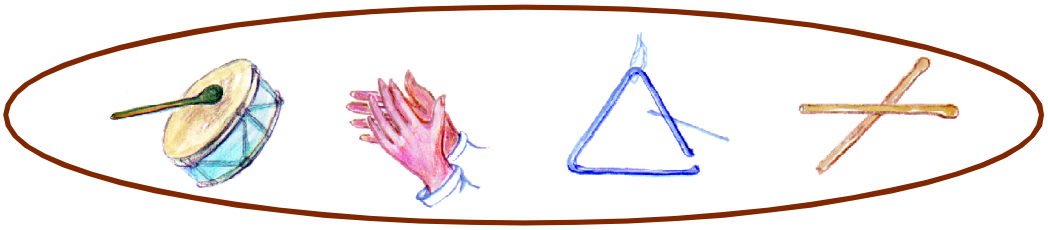

ОЗНАКЕ ЗА ОДРЖАВАЊЕ РИТМА

1

МУЗИКА ЈЕ СВУДА ОКО НАС

Поновићемо:

- шта су ноте, паузе и ритам
- шта је такт и тактица; $\frac{2}{4}$ такт
- како певамо
- тонска трајања
- шта је мелодија
- од чега се састоји линијски систем
- тактирање и солмизацију
- у које инструменте спадају металофон и блок-флаута

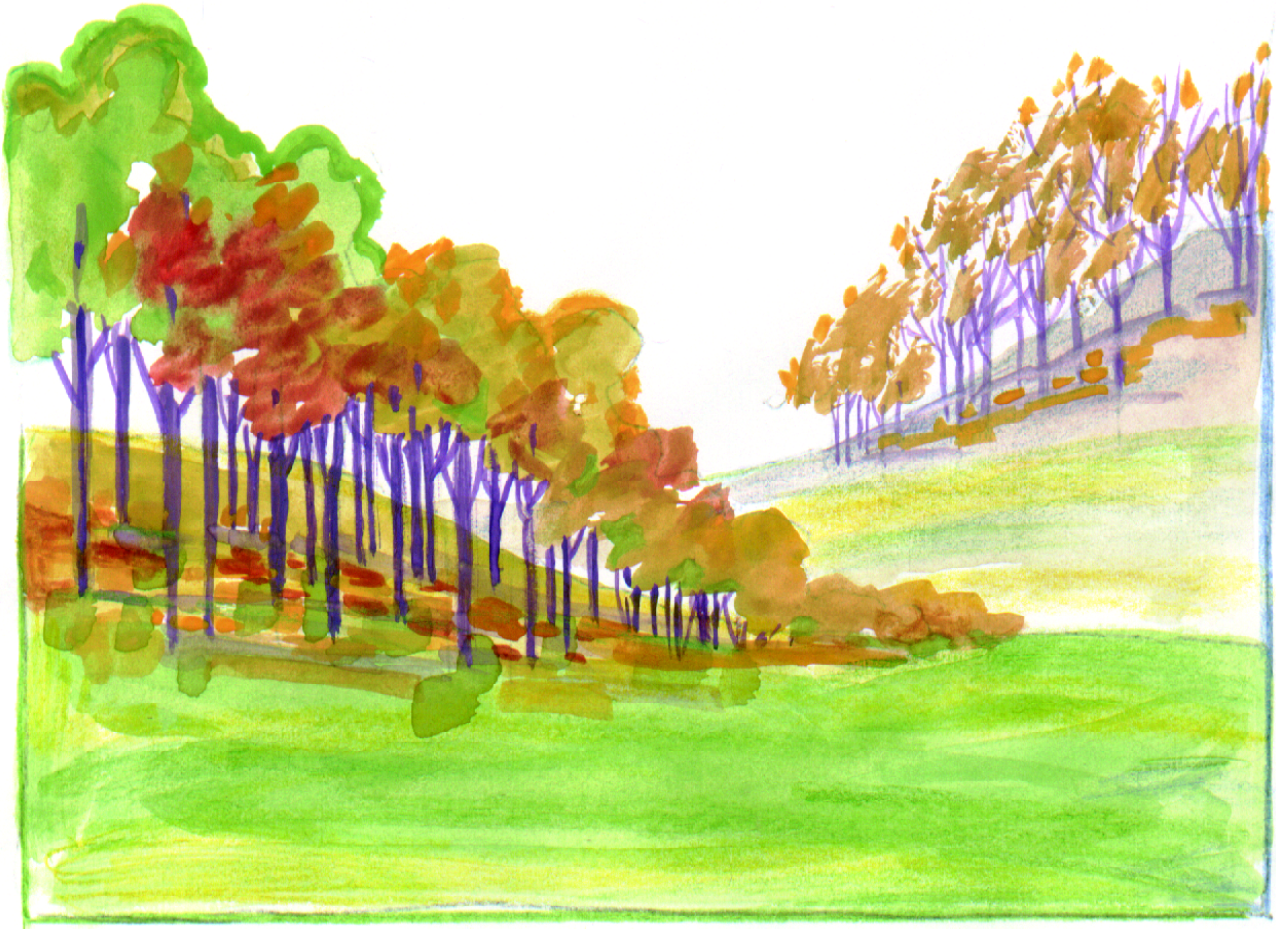

Твој задатак ће бити:

- да слушаш и препознаш познате композиције
- да се подсетиш научених тонова: сол, ми, ла, до
- да слушаш композицију „Дечја симфонија“ Јозефа Хајдна и да препознаш звуке неких инструмената и дечје инструменте
- да направиш понеки дечји инструмент
- да певаш уз помоћ наставника
- да се подсетиш како се свира на блок-флаути и металофону

Да се подсетимо

ШТА СМО НАУЧИЛИ?

Звук изводимо

ГЛАСОМ ПЉЕСКАЊЕМ НОГОМ ИНСТРУМЕНТИМА

МУЗИКА се ствара, изводи и слуша.

СЛУШАМО

ПЕВАМО

СВИРАМО

ТОНОВЕ

ЗАПИСУЈЕМО

НОТЕ

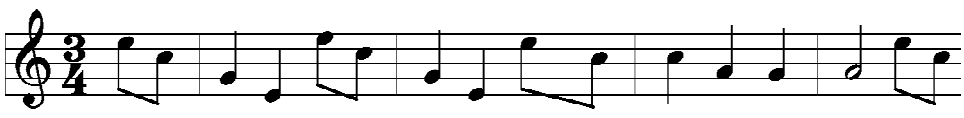

НОТЕ су писани знаци за тонове.

Да се подсетимо

КАКО ПЕВАМО!

Да би што лепше певали морамо пазити на:

1. Положај тела док певамо:
   - у седећем положају, у клупи или на столици;
   - тело мора бити усправно са забаченим раменима;
   - руке се стављају на колена.

2. Дисање:
   - **удисај** – кратак, одлучан, на нос, бешуман као да миришемо цвет;
   - **издисај** – дуг, задржавајући га да ваздух постепено изађе из плућа.

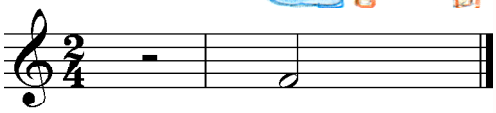

удахни издахни

3. Образовање тона:
   - да бисте певали као прави уметници морате правилно отварати уста.

Овако НЕ

Овако НЕ

Овако ДА

Вежбе за загревање гласа на почетку часа:

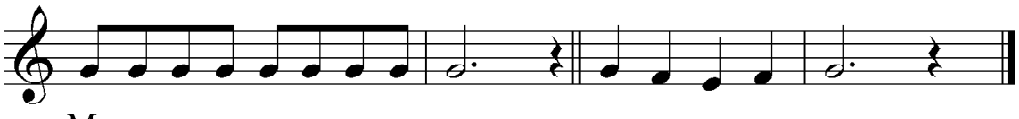

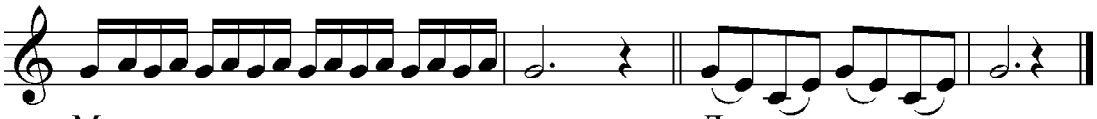

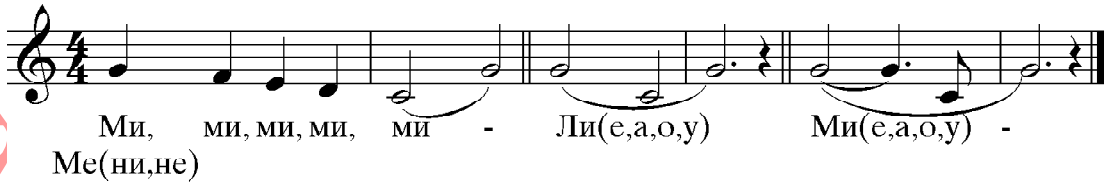

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

Јесен

Moderato

Б. Николић

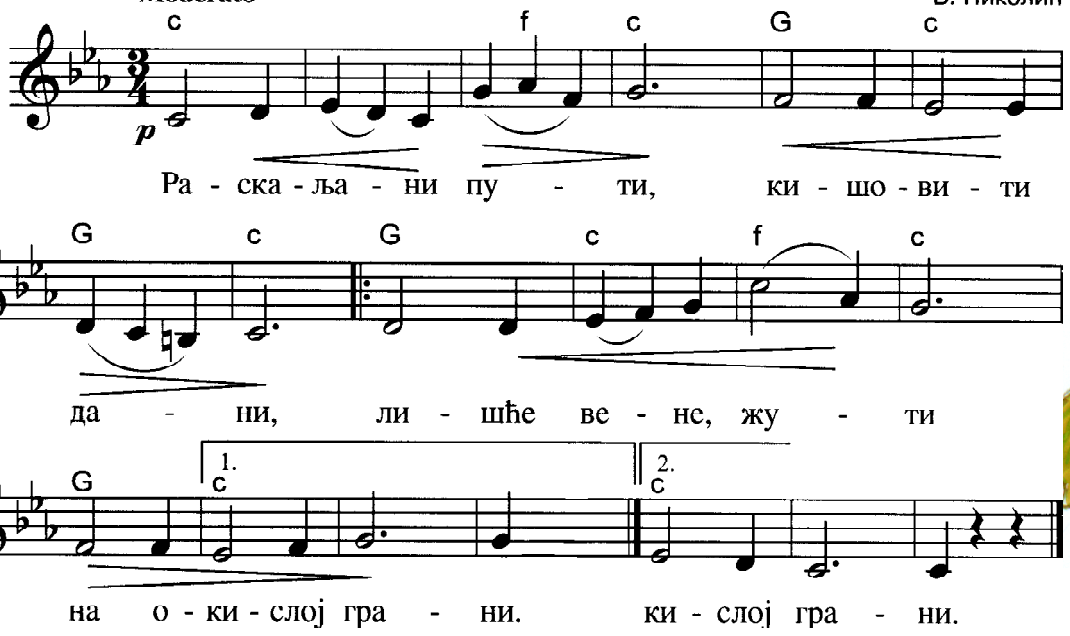

Одбегле су ласте,
Даљина их скрива,
Ноћ све више расте,
Дан све краћи бива.

Врх поља и њива,
Сва природа спава.
Пала магла сива,
Дошла јесен права.

Позна јесен

Adagio

Н. Вукомановић

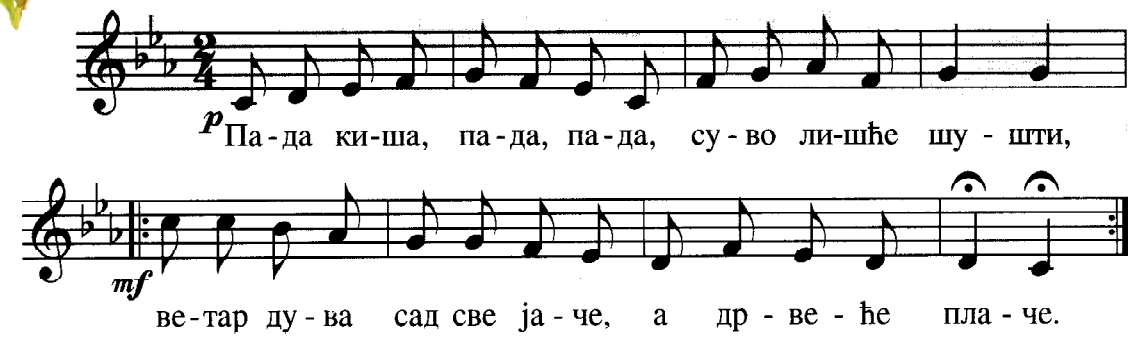

„Сунце, где си?” зову деца,
„Што се од нас скриваш,
јави нам се, још је рано
зимски сан да сниваш”.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Музика говори о различитим осећањима и расположењима, може да имитира звуке из природе, да дочара неку личност, њено понашање, да исприча причу. Али, често, музика је компонована да се слуша ради самих звукова и да се ужива у њој.

Антонио Вивалди:

Јесен

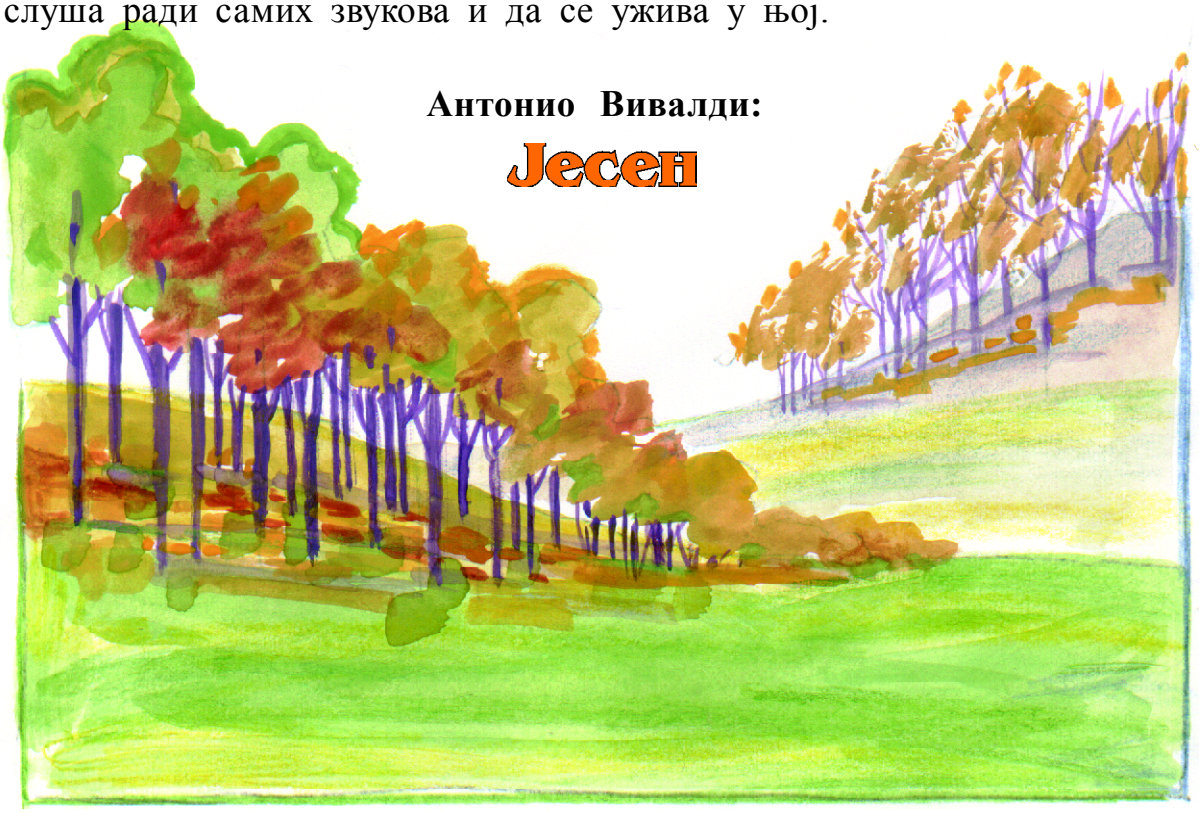

Антонио Вивалди (1678-1741) још као дете открива тајне виолине и упућен од свога оца студираће музику и теологију. Неко време обавља дужност свештеника и због своје риђе косе добио је надимак „Prete rosso”, што у нашем језику значи „Риђи свештеник”.

Прича се да је једном приликом био позван на одговорност од својих претпостављених, пошто је једног дана прекинуо служење мисе да би могао прибележити музичку мисао која му је тада пала на памет.

До краја одустаје од свештеничког позива да би се потпуно предао музици.

Као композитор **Антонио Вивалди** је оставио за собом велики број композиција и то не само инструменталне, него и црквене музике.

У неким својим делима испољавао је склоност да тоновима осликава расположења из природе и у том погледу истичу се његова четири концерта, за виолину и гудачки оркестар, под називом „**Годишња доба**”.

• Саслушајмо заједно композицију „**Јесен**” Антонија Вивалдија, затим покушајте да нацртате оно што вам је композитор дочарао тоновима.

Да се подсетимо

ТОНСКА ТРАЈАЊА

Музика се састоји од звукова и тишине.
Ноте су знаци за тонска трајања, а паузе су знак за ћутање.

Трајање тонова:

осмина = **½** (јединице бројања)

четвртина = **1** (јединица бројања)

половина = **2** (јединице бројања)

1 четвртина паузе

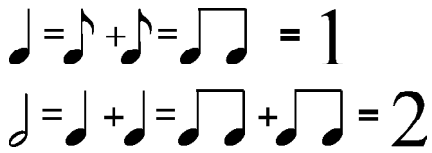

• Научи добро разбрајалицу „Дечак и птица”:

Лети, лети, птичице, око малог Микице.
Птица пева: ћири бири, ко не слуша нека жмури.

• Уз равномерно изговарање бројалице тапши дланом о длан замишљајући да разбрајаш као пред играче жмурке.

ЛЕ – ТИ, ЛЕ – ТИ, ПТИ – ЧИ – ЦЕ, О – КО МА – ЛОГ МИ – КИ – ЦЕ

ПТИ – ЦА ВЕ – ЛИ: ЋИ – РИ БИ – РИ,

КО НЕ СЛУ – ША НЕ – КА ЖМУ – РИ

• Изговарај разбрајалицу „Дечак и птица” уз равномерно куцање оловке о клупу.

Дечак и птица

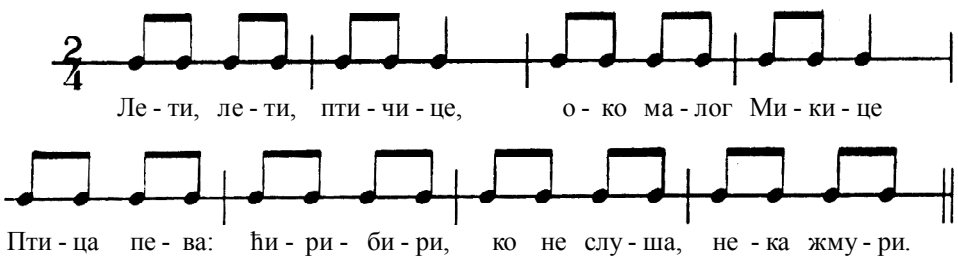

Да се подсетимо

РИТАМ - ДВОЧЕТВРТИНСКИ ТАКТ

Такт - мера $\frac{2}{4}$

Пишем, пишем петн'ест

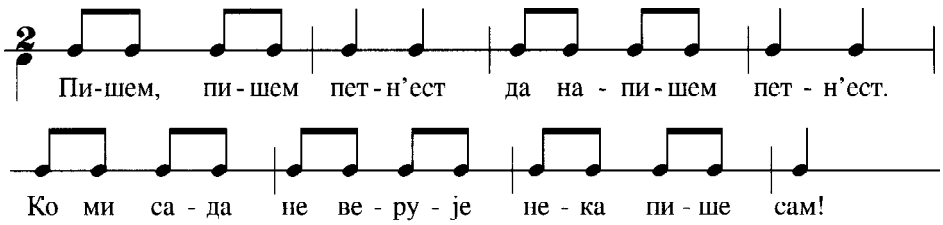

• Изговарај разбрајалицу „Пишем, пишем петн'ест" и прати је равномерним пљескањем, затим пљескање замени куцањем оловке о клупу.

У музици, слично као у говору, смењују се дужи и краћи тонови, јачи и тиши. Смењивањем једнаких или различитих тонских трајања и њихових јачина настаје **РИТАМ.**

бубањ триангл звечке штапићи чинеле

Ритам можемо извести помоћу ритмичких инструмената.

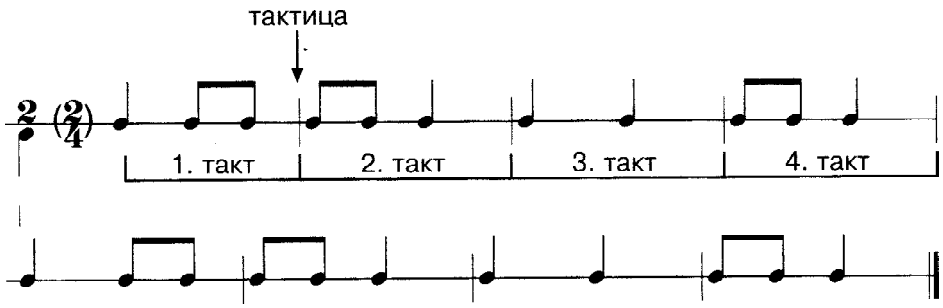

Мала музичка целина написана у нотном тексту, раздвојена цртицама (тактице) назива се **такт**. На крају нотног записа су две тактице.

Најмањи такт има две јединице бројања тј. четвртине.

такт – мера

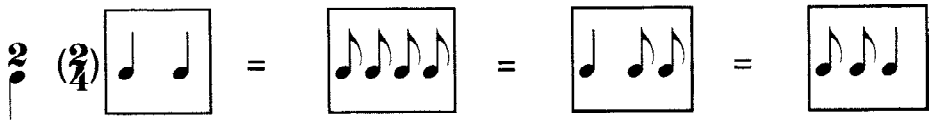

Горњи део означава да такт има две јединице тј. да треба да бројиш до два.

ТОНСКЕ ВИСИНЕ

Металофон је **мелодијски инструмент** јер се осим ритма на њему може свирати и мелодија.

Свака плочица на металофону даје одређен звук-**тон**.

Већа плочица даје **нижи** тон, а краћа **виши** тон.

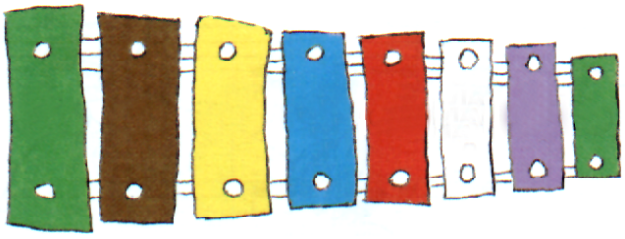

Тонови се разликују по висини.

Тонске висине заједно са ритмом стварају **мелодију**. Свака песма има своју мелодију коју можемо да певамо или слушамо.

Мелодија се записује у линијском систему. **Линијски систем** се састоји от пет линија и четири празнине. Линије и празнине се броје одоздо нагоре:

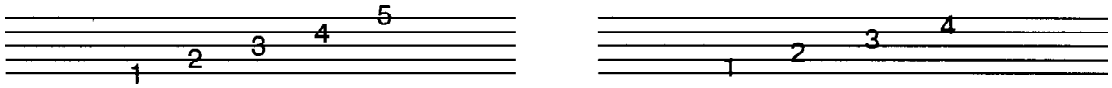

На почетку линијског система налази се **виолински кључ**. Он нас уводи у читање и писање нота.

Тонска лествица

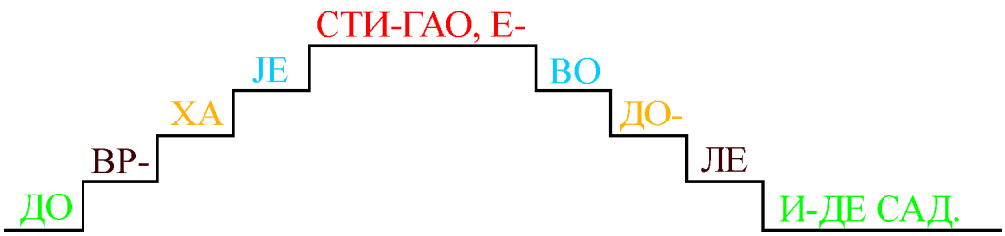

До врха је стигао

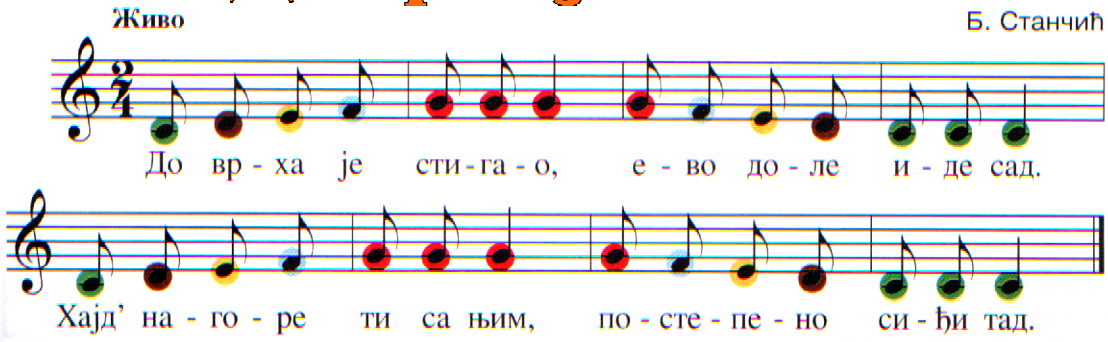

ТОНОВИ сол, ми

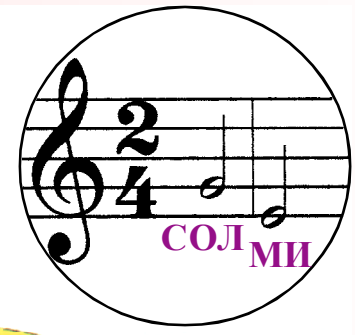

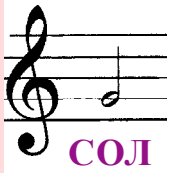

Тон **СОЛ** записујемо на другој линији линијског система.

Тон **МИ** записујемо на првој линији линијског система.

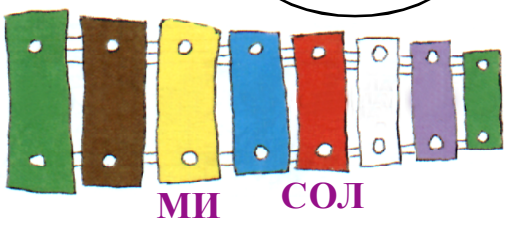

Бројање покретима руку назива се **ТАКТИРАЊЕ**. Тактирање на два изводи се равномерним покретима руке ДОЛЕ - ГОРЕ.

Тактирање нам омогућава да правилно гласом изводимо ритам.

Тонове у мелодији певамо солмизацијом. Реч **СОЛМИЗАЦИЈА** је настала од слогова СОЛ - МИ.

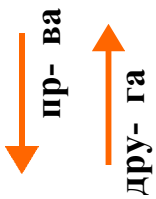

• Отпевај следећу песму именима тонова уз тактирање, затим речима, а на крају одсвирај је на металофону уз пратњу звончића и тријангла:

Звоно

Музика: Божидар Станчић

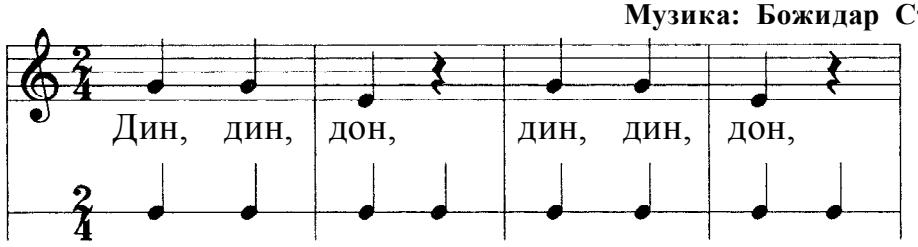

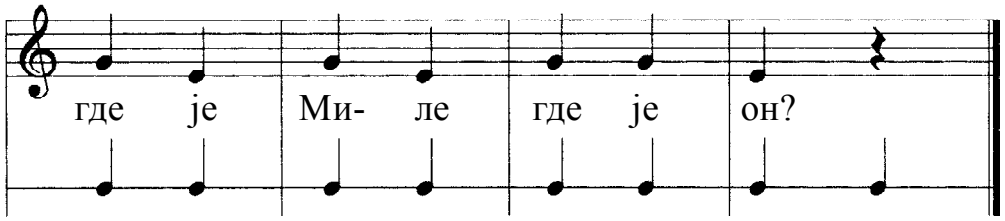

Дин, дин, ден, дин, дин, ден,
наш је Миле много лен.

Дин, дин, дан, дин, дин, дан,
спава Миле цео дан.

• Следећи нотни запис препиши у свесци и настави низ:

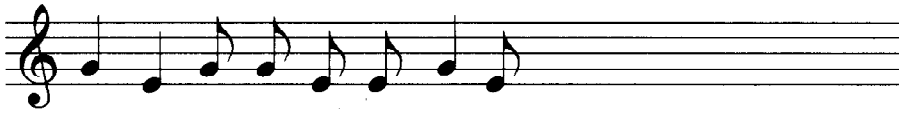

ТОН ла

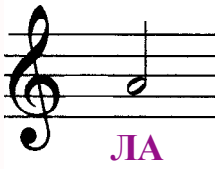

На тонској лествици тон **ЛА** следи одмах после тона **СОЛ.**

У линијском систему тон **ЛА** записујемо у другој празнини.

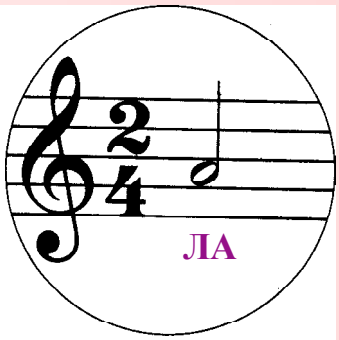

• Отпевај следећу песму именима тонова, затим одсвирај је на металофону.

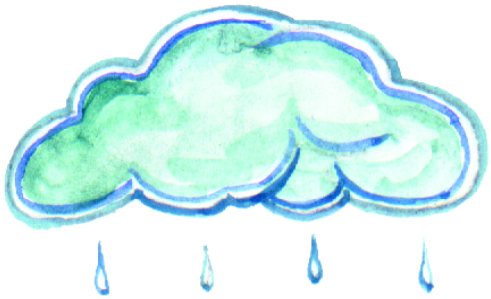

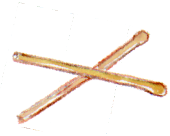

Кишница

Andante

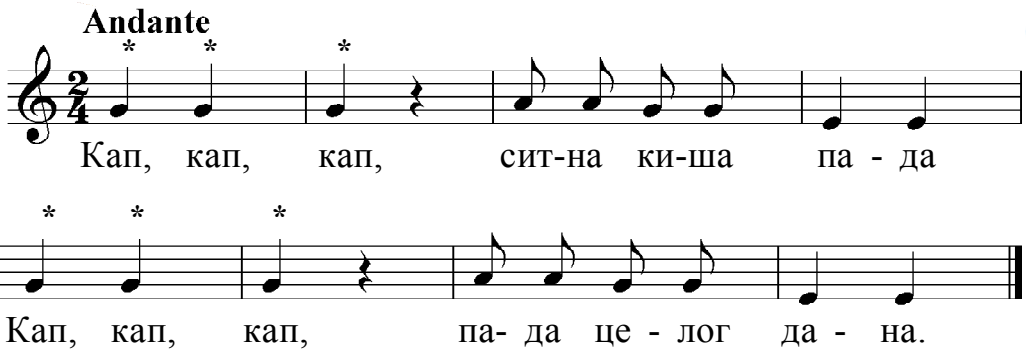

• Означена места звездом (*) у нотном запису представљају ударање штапићима.

• Следећи нотни запис настави записивањем научених тонова, затим покушај да га отпеваш и одсвираш на металофону.

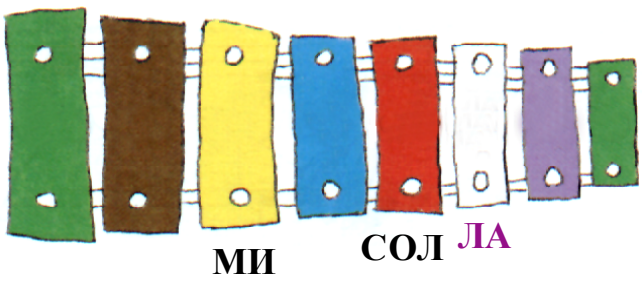

СВИРАЊЕ НА ФРУЛИЦИ

Фрулица или блок-флаута је дувачки инструмент. То значи да се звук добија дувањем у дрвену цев. Затварањем рупица прстима леве и десне руке добијају се тонови различите висине.

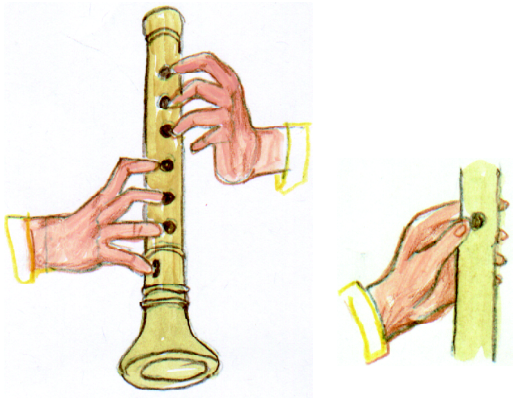

На фрулици се налазе седам рупица (отвора) са предње стране и једна са задње. Да бисмо затварали и отварали рупице са предње стране користимо три прста леве руке и четири прста десне руке (као на слици).

Да би добро свирао на фрулици мораш упорно вежбати и мораш научити које рупице којим прстима треба да покријеш да би добио одговарајући тон.

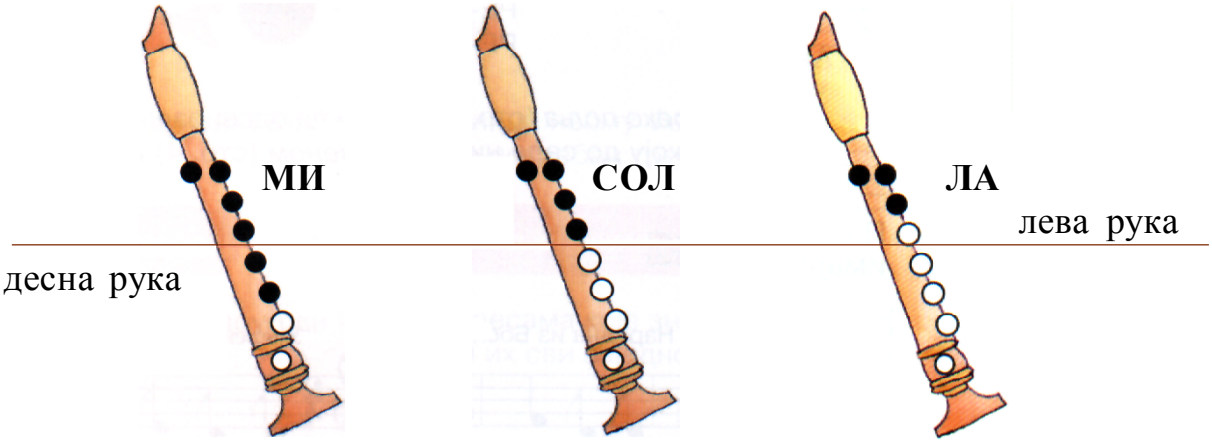

○ – отворена рупица ● – рупица затворена прстима

• Одсвирај на фрулици следећи нотни запис:

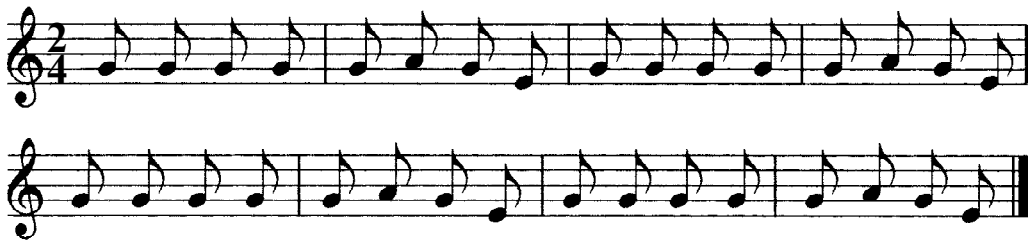

ТОН до

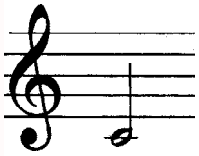

Тон **ДО** записујемо на првој помоћној цртици испод линијског система.

Ово је најнижи тон који ћеш ове године научити.

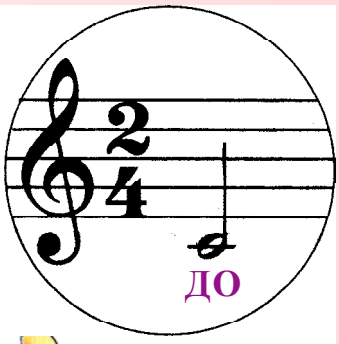

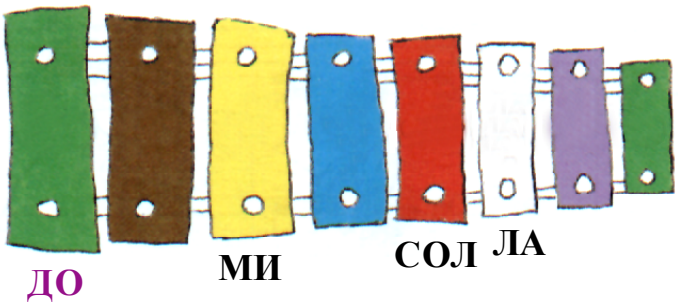

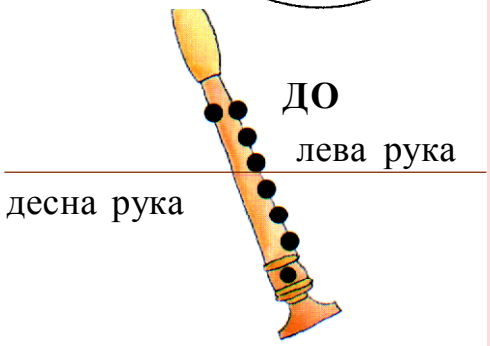

Коларићу, Паничу

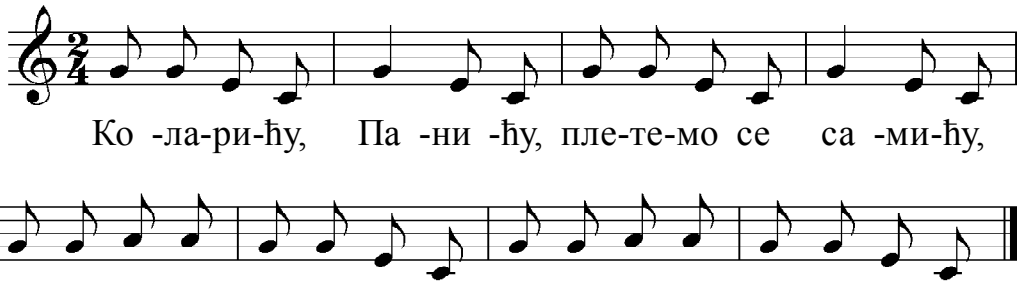

На инстременту са диркама (клавир или хармоника) научени тонови се налазе:

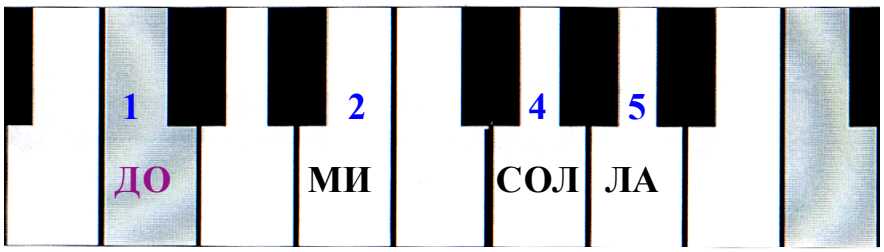

• Допуни тактице тоном ДО. Пази на временско трајање тонова које записујеш.

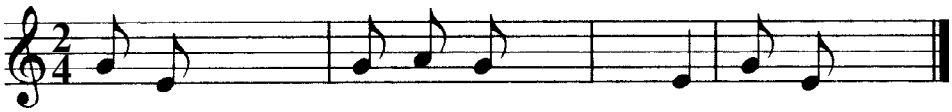

ПЕВАМО И СВИРАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

• Отпевај следећу песму именима тонова уз тактирање, затим речима. Покушај да покретима покажеш радње које обавља мали пекар.

Пекарчић

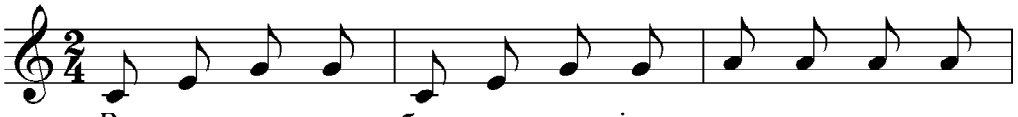

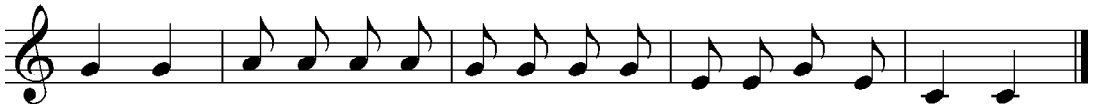

Пећ се жари, у њу стављам
хлебчиће по реду.
Кора глатка, биће слатка
кад је деца једу.

• Солмизирај уз тактирање следећи нотни запис, затим покушај да га одсвираш на фрулици, металофону или клавиру (хармоници):

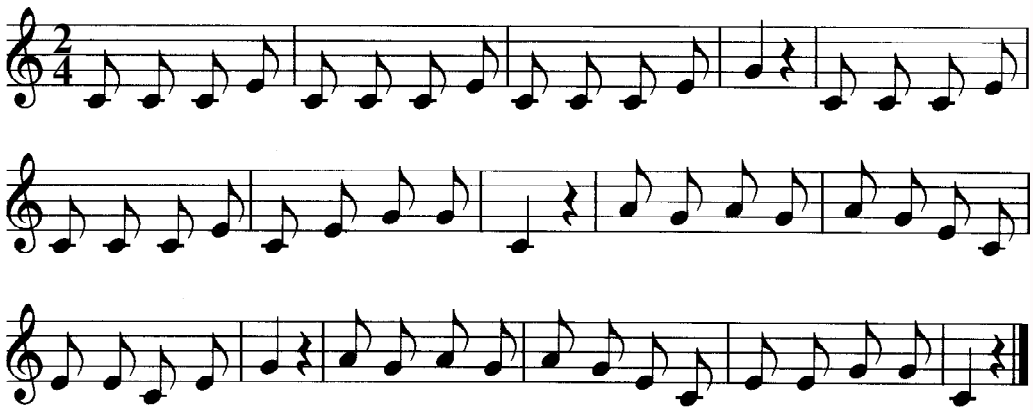

• Препиши у свесци следећи нотни запис и настави са још два такта:

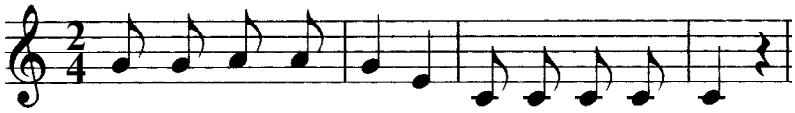

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Јозеф Хајдн:

Дечја симфонија

Јозеф Хајдн (1732-1809) живео је у Бечу пре два века. Научио је да свира од свог оца. Као седмогодишњи дечак похађао је хорску школу при саборној цркви Светог Петра у Бечу, где је захваљујући свом лепом гласу и музичком таленту био запажен. Изучава музику са познатим композиторима тога времена. Временом постаје талентован и познат диригент и композитор. Био је учитељ Моцарту.

Написао је преко сто музичких дела за оркестар, међу којима је и „**Дечја симфонија**” у којој поред гудачког оркестра, у њеном саставу учествују и дечји инструменти: труба са једним тоном-„кукавица”, „славуј”-звечка, триангл и бубањ.

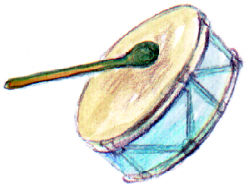

бубањ

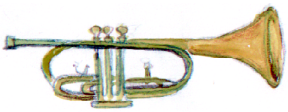

труба

славуј

триангл

Направи сам инструменте:

Можете и сами направити разне инструменте које би користили уз певање научених песама.

Бубањ можете направити од обичне веће, добро обрађене конзерве, чији отвор треба да прекријете тврдим картоном. Картон поставите на отвор конзерве и исеците 2 cm више од отвора. Маказама пресеците картон на више места и залепите га једном лепљивом траком за обруч конзерве. Као палицу можеш користити дрвену оловку.

За израду **звечке** могу послужити тикве различите величине и чауре мака са сушеним семењем, затим бочице различитог облика и величине у које се ставља мала количина зрневља (пиринач, пасуљ, суви грашак). Такође, можеш да спојиш две чаше од јогурта у које си пре тога ставио поменуто зрневље. Инструмент украси неком лепом шаром.

пљескала

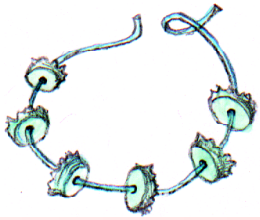

прапорци

ПЕВАМО И ГЛУМИМО

Авантуре малога Ју-Ју

Уз музику можеш и да глумиш. Добро научи песму, затим изабери лик који желиш да глумиш. Учествуј са осталим глумцима у представљању ове лепе и шаљиве музичке приче.

Била мама Кукунда, Кукунда,
био тата Таранта, Таранта,
имали су малога ЈУ-ЈУ.

Једном су се шетали, шетали
крај дубоке реке Нил, реке Нил,
где је био један крокодил.

Скочи нагло крокодил, крокодил
из дубоке реке Нил, реке Нил,
и однесе малога ЈУ-ЈУ.

Плаче мама Кукунда, Кукунда,
плаче тата Таранта, Таранта:
- врати нама нашега ЈУ-ЈУ.

Каже њима крокодил, крокодил
из дубоке реке Нил, реке Нил:
- дајте мени вола печеног.

Трчи мама Кукунда, Кукунда,
трчи тата Таранта, Таранта,
донели су вола печеног.

Каже њима крокодил, крокодил
из дубоке реке Нил, реке Нил
- ево вама вашега ЈУ-ЈУ.

Да се подсетимо

1. Ноте су писани знаци за _____ . Ритам можемо извести помоћу _____ инструмената. Тонови се разликују по _____ . Свака песма има своју _____ коју можемо да певамо или слушамо. Бројање покретима руку назива се _____ .

2. Колико трају: осмина, четвртина, половина? Колико осмина има једна четвртина ноте?

3. Како се назива усправна црта између тактова?

4. Изброји колико тактова има песма ***Пекарчић***.

5. Како називамо писане знаке за тишину?

6. Наброј неколико дечјих инструмената. Опиши начин на који их можеш направити.

7. Препричај речима песму „Авантуре малога Ју-Ју“.

Оцена	**тачан одговор**
Довољно	**1 – 2**
Добро	**3 – 4**
Врло добро	**5**

Да проверимо шта знамо

1. Ноте су писани знаци за:
   а) гласове
   в) бројеве
   б) музичка слова
   г) тонове
2. Линијски систем састоји се од:
   а) четири линија
   в) шест линија
   б) пет линија
   г) осам линија
3. Реч солмизација је настала од слогова:
   а) до – ми
   в) сол – ми
   б) ре – ми
   г) фа – ми
4. Колико осмина има једна половина?
   а) две
   в) четири
   б) једну
   г) осам
5. Мама малога Ју – Ју звала се:
   а) Куканда
   в) Кукунда
   б) Кукунза
   г) Тутунда

2

ИГРАЈМО СЕ ТОНОВИМА

Учићемо:

- тонове **фа** и **ре**
- шта је динамика
- како се у музици обележава тихо, средње тихо и гласно певање
- шта означава лук
- шта подразумева изражајно певање
- шта је руковет
- о хорском певању

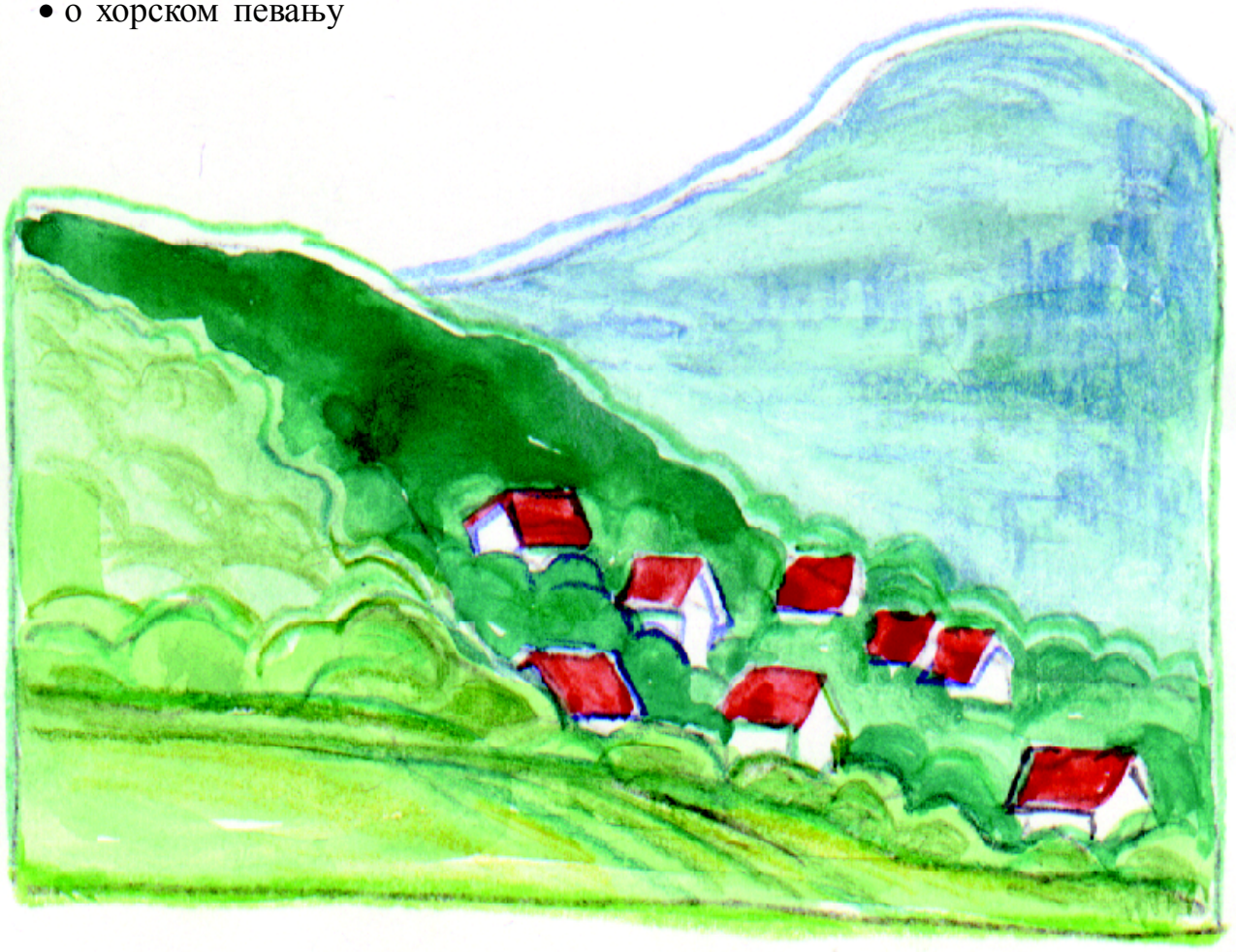

Твој задатак ће бити:

- да записујеш ноте на одговарајућа места
- да тактирањем изводиш нотни запис
- да изражајно отпеваш научене песме
- да у ритму изводиш покрете
- да свираш на ритмичким инструментима или клавијатури
- да певаш у хору

ТОН фа

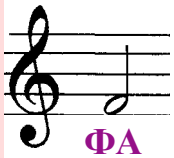

Тон **ФА** записујемо у првој празнини линијског система.

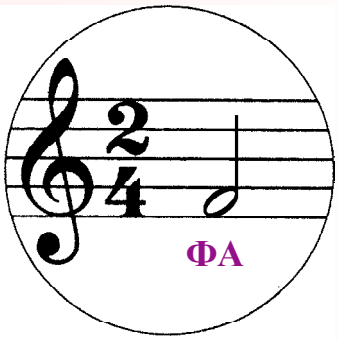

На крај села

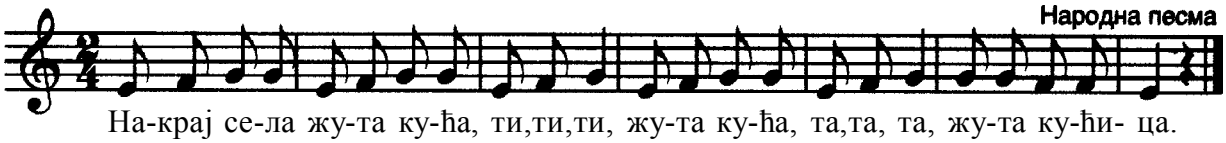

На-крај се-ла жу-та ку-ћа, ти,ти,ти, жу-та ку-ћа, та,та, та, жу-та ку-ћи- ца.

Ту ми седи стара мајка, ти, ти, ти,
Стара мајка та, та, та,
Стара мајчица.

Она има једну ћерку, ти, ти, ти,
Једну ћерку, ту, ту, ту,
Једну ћеркицу.

Ћерка има вредне руке, ти, ти, ти,
Вредне руке, те, те, те,
Вредне ручице.

• Настави следећи нотни запис са још два такта, затим га одсвирај на фрулици или инструменту са диркама (клавир или хармоника):

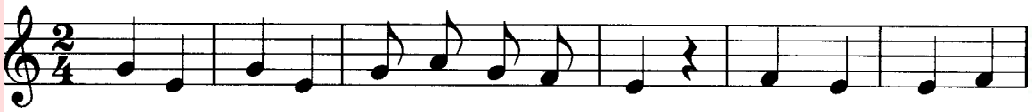

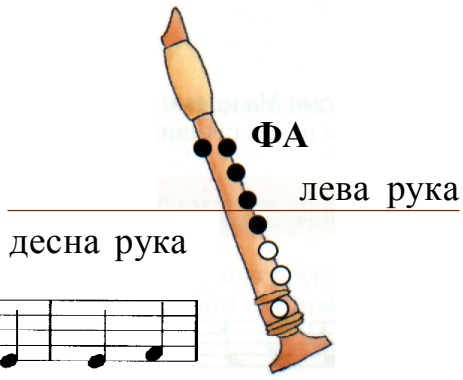

• На инструменту са диркама научени тонови се налазе:

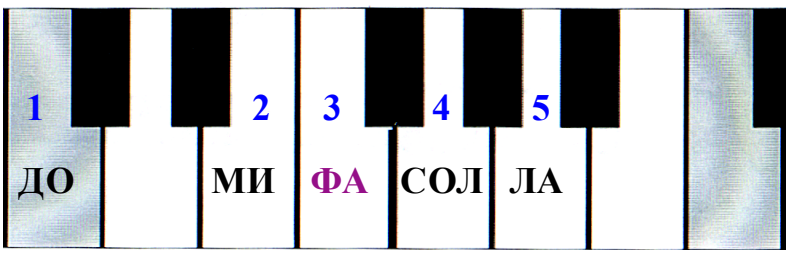

ТОН ре

Тон **РЕ** записујемо испод прве линије линијског система.

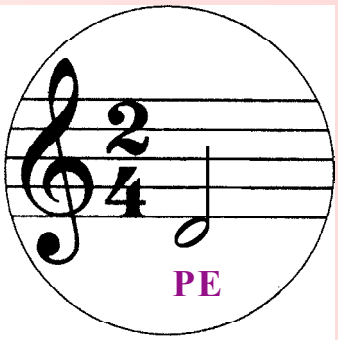

• Солмизирајте следеће песме, уз тактирање, затим отпевајте све строфе сваке песме: у паровима, по групама, појединачно или ланчано.

У Ивана господара

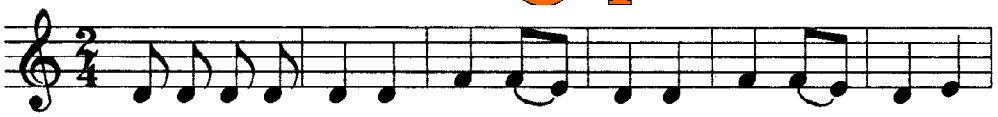

У И-ва-на го-спо- да-ра, у И - ва-на го-спо-

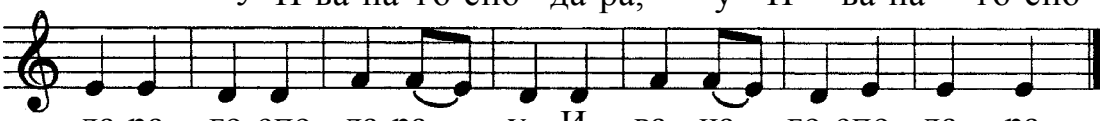

да-ра, го-спо- да-ра, у И - ва- на го-спо- да - ра.

Сади јелу у планину,
Посади је жутом дуњом,
Жутом дињом и неранџом
Жутом дуњом.

Наврнуо жубор воду,
Стави стражу младу мому,
Стави стражу младу мому
Младу мому.

Лук означава да се две ноте певају на један слог.

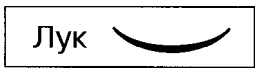

Под оном гором зеленом

1. Под о - ном, под о - ном го - ром зе - ле - ном.
2. И о - ном, и о - ном ви - шњом пла - ни - ном,

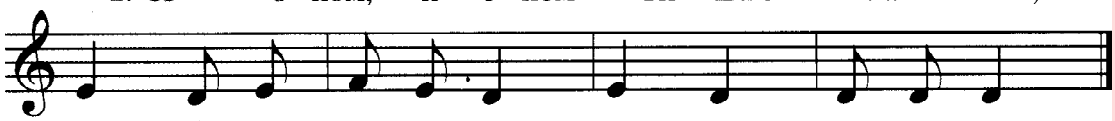

Под о - ном, под о - ном го - ром зе - ле - ном,
и о - ном, и о - ном, ви - шњом пла - ни - ном.

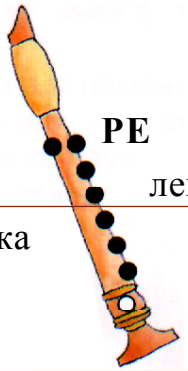

3. Мало се, мало се село вијаше.
4. У селу, у селу коло играше.
5. У колу, у колу Смиљка девојка.

ПЕВАМО И СВИРАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

• Отпевајте следеће песме по групама, затим у паровима и појединачно. Након тога одсвирајте је тако што ће једна група певати, а друга свирати.

Иду, иду мрави

Као да корачам Г. Тартаља – Ст. П. Коруновић

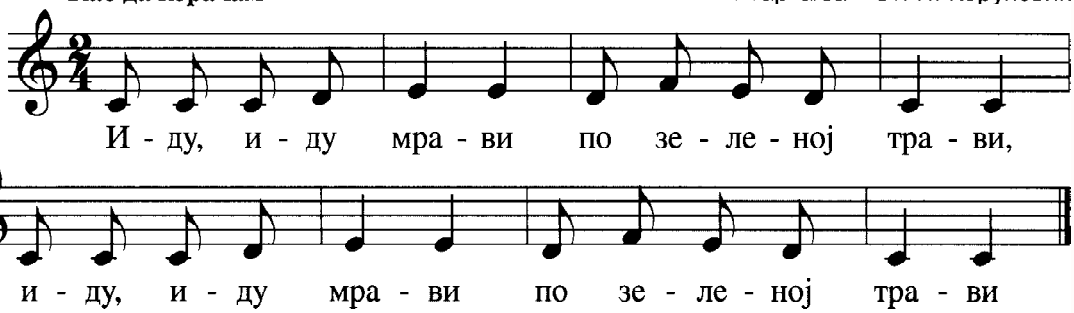

Први иду ђаци, ђаци весељаци.
Други иду тате, а чике их прате.
Трећи су редари да се ред не квари.
На крају је деда, иде поред реда.

Поскакуша

Умерено брзо Народна из Босне и Херцеговине

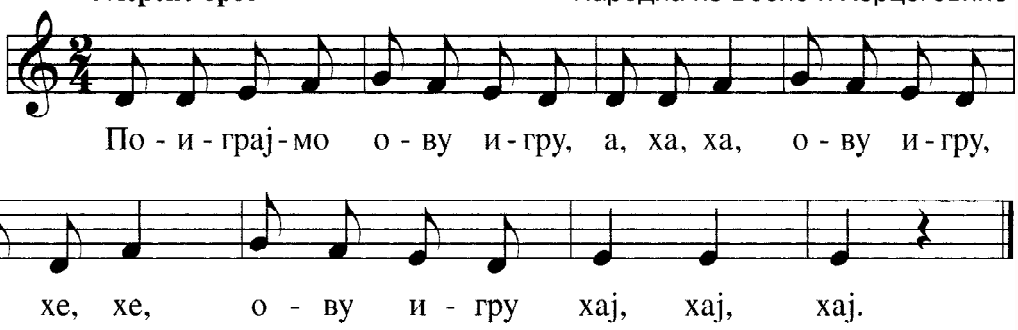

Ову игру поскакушу, а, ха, ха,
Поскакушу, е, хе, хе,
Ову игру хај, хај, хај.

ПЕВАМО И СВИРАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

Француска песма

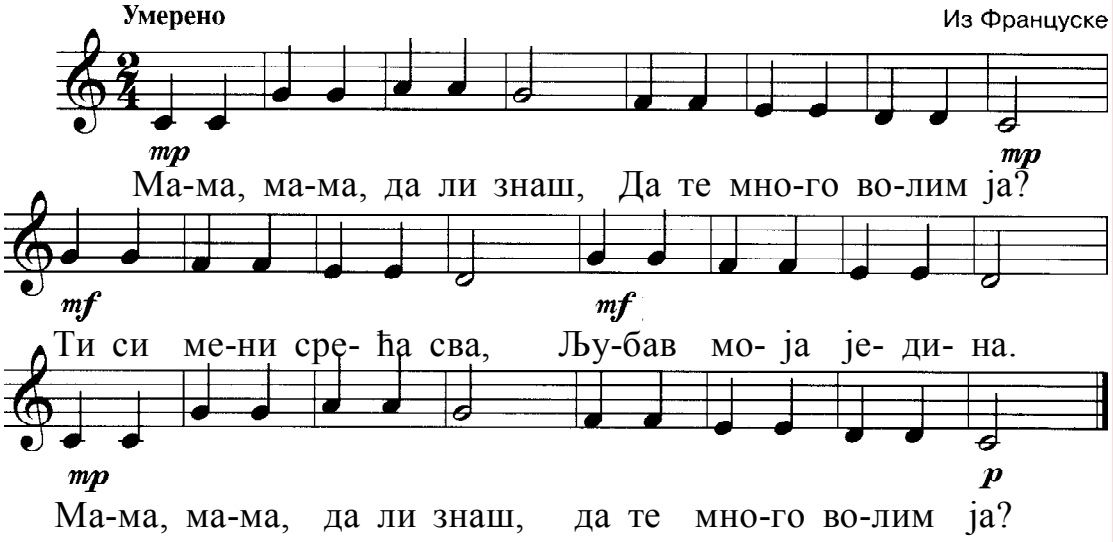

Уз ову прелепу мелодију из Француске певају се више текстова. Као на пример:

У Француској:
Коке пољем шетале
Коке пољем шетале,
Прва испред друге две.
Друга иза прве је,
Трећа после прве две.
Коке пољем шетале,
Прва испред друге две.

У Енглеској:
Блистај, блистај, звездо мала,
Блистај, блистај, звездо мала,
Како блисташ рад' би' знала.
Високо горе видим те ја,
Као драгуљ ти светло сја.
Блистај, блистај, звездо мала,
Како блисташ рад' би' знала.

Темпо је брзина којом се изводи једна композиција.
Темпо извођења композиције може бити различит у зависности од њеног садржаја. Обележава се на почетку нотног записа, изнад линијског система. Темпо се често обележава речима италијанског језика.

Три основна темпа су:
Спори – **Andante**
Умерени – **Moderato**
Брзи – **Allegro**

ГЛАСНО И ТИХО ПЕВАЊЕ

Извођењем ове песме учимо да певамо **гласно, тихо, средње гласно, средње тихо**.

Ако правилно певамо и пажљиво слушамо, открићемо да извођење гласно - тише има одређено значење.

Изгубљено пиле

(музичка игра)

В. Томерлин
З. Васиљевић

Весело

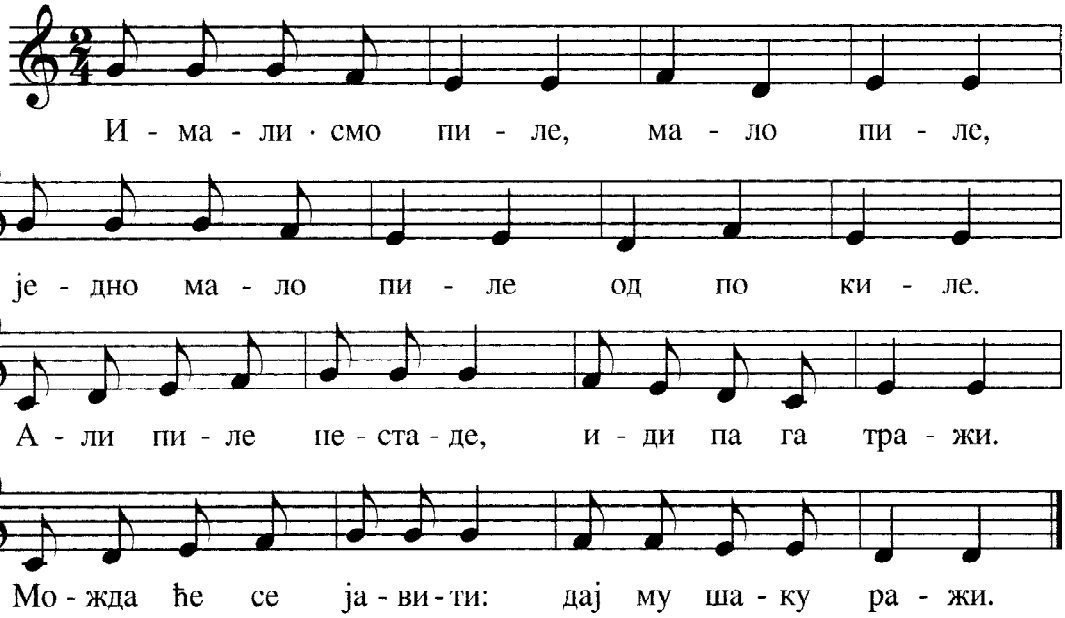

Имали смо коку, малу коку,
једну малу коку, златооку,
али кока нестаде, иди па је тражи.
Можда ће се јавити: дај јој шаку ражи.
Имали смо коку...

Музичка игра

Један од играча изађе из учионице. Остали ученици за то време крију пиле изрезано од картона. Након тога играч улази у учионицу. Тражи пиле док му остали помажу певајући песму. Ако се играч приближава пилету, песма постаје гласнија. Ако се од њега удаљава, песма постаје све тиша. Када играч пронађе пиле, његову улогу преузима неко други.

Камиј Сен-Санс је једну од композиција из ***Карневала животиња*** посветио петловима и кокошкама. Слушај композицију „Петлови и кокошке“ коју је написао Камиј Сен-Санс.

ОЗНАКЕ ЗА ЈАЧИНУ ТОНОВА

Шапутање

Allegretto

Н. Херцигоња

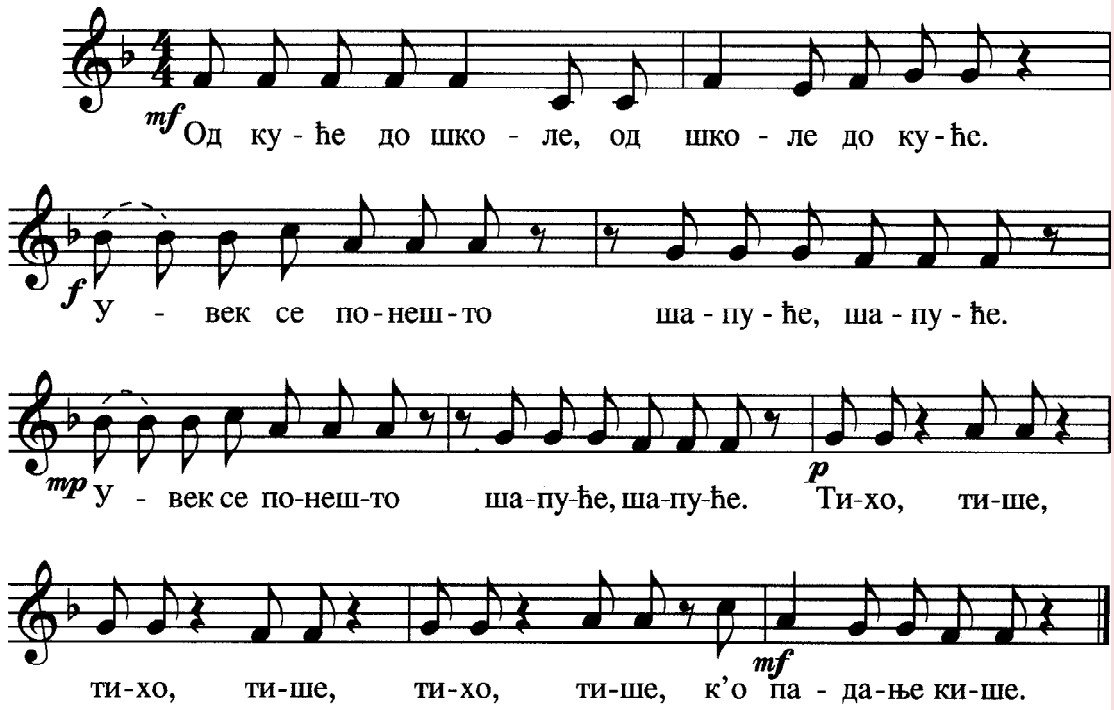

Шапућу се писма и шапућу тајне,
шапућу се заклетве валике и трајне,
шапућу се заклетве велике и трајне.
Тихо, тише...

У нотном запису, поред висине и трајања тонова, бележи се и њихова јачина.

Јачина извођења композиције или неког њеног дела назива се **ДИНАМИКА**.

Ритмичка јачина певања или свирања обележава се у нотном запису почетним словима италијанских речи:

f (forte) = гласно
mf (mezzoforte) = средње гласно
p (piano) = тихо
mp (mezzopiano) = средње тихо

Певање уједначеним темпом и одговарајућом динамиком називамо **изражајним певањем**. Изражајно певање мора бити осећајно и лепо, а изговор мора бити правилан и јасан.

ПЕВАМО И СВИРАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

Ерско коло

Брзо

Народна из Србије

Певамо

Ја бр-дом, бр-дом, бр-дом, а де-вој-ка до-лом, до-лом,

ја бр-дом, бр-дом, бр-дом, а де-вој-ка до-лом.

Свирамо

Ја ближе, ближе, ближе,
па девојку стиже.

• Певај мелодију именима тонова. Други део песме свирај помоћу металофона, фрулице или хармонике, затим мелодију са текстом певај без помоћи инструмената.

• Да би тачно извео ритам песме обавезно тактирај.

• Означена места звездицом (*) у нотном запису представљају ударање металним штапићем у тријангл.

Свирамо заједно:

Поделите се у две групе. У свирању другог дела једна група свира тријангл док друга група свира металофон или фрулицу. Успеха!

ПЕВАМО И ИГРАМО

Коло је српска народна игра која се, за разлику од осталих игара Европе, не изводи у паровима, већ у низу уз држање играча за руке.

У стара времена коло се најчешће играло уз певање и свирање фруле. Данас, народне игре се узводе и уз свирање хармонике.

Многе песме се певају уз игру. У Ерском колу пева се и свира неизменично.

Ерско коло се игра у низу. Играч до играча држе се за руке спуштене надоле. Кораци се изводе на сваку четвртину. Са ударцем тријангла десна нога прави мали корак удесно, а затим лева – корак иза десне. Коло се креће удесно све док се пева.

У делу који се свира се креће улево. Сада са ударцем тријангла, лева нога прави корак улево, а десна нога иде иза леве.

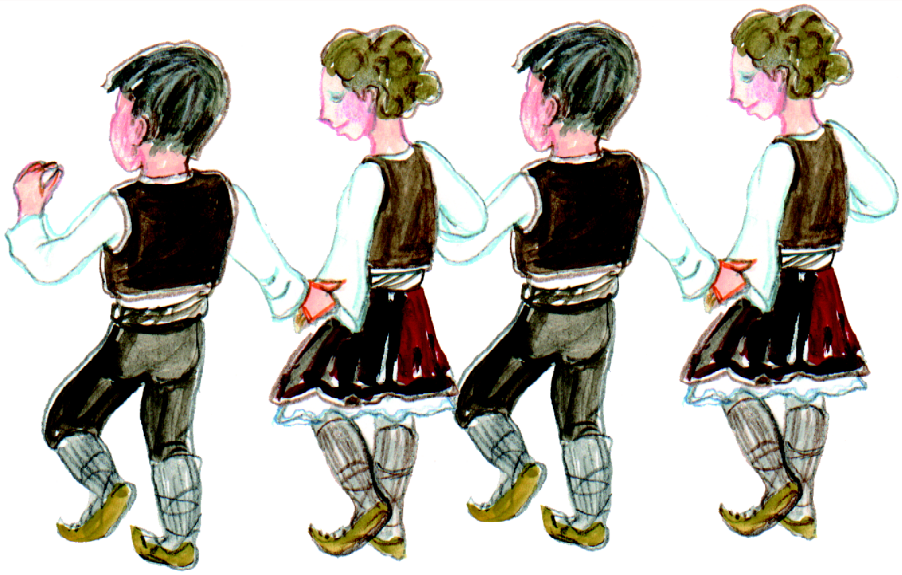

ПЕВАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

У Будиму граду

(из Друге руковети Стевана Мокрањца)

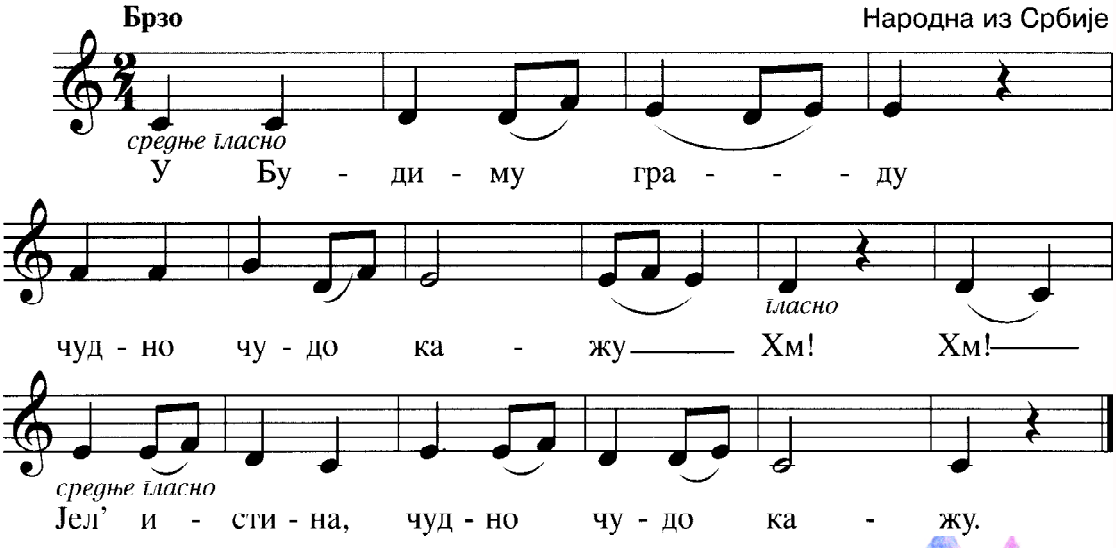

Миш посеја прољу по јежеву пољу.
Хм! Хм! Је'л истина, по јежеву пољу.

Нарасла је проја мишу до колена.
Хм! Хм! Је'л истина, мишу до колена.

Мишу до колена, жаби до рамена.
Хм! Хм! Је'л истина, жаби до рамена.

Реч **руковет** у народу значи сноп зрелог жита који жетелац захвати једном руком и одсече српом.

У Мокрањчевим хорским композицијама реч **руковет** означава више народних песама повезане у једну целину.

Стеван Мокрањац, инспирисан мелодијама народних песама, написао је 15 хорских композиција које је назвао „**Руковети**". У једној од њих налази се и ова шаљива песма „У Будиму граду".

ХОР је група певача који певају заједно, на један или више гласова. Хор може да буде – дечји, женски, мушки или мешовити.
СОЛИСТА је певач који пева сам.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Стеван Стојановић Мокрањац:

Друга руковет

Стеван Стојановић Мокрањац (1856–1914), познати српски композитор, рођен је у Неготину у Србији.

Још као ученик основне школе Мокрањац је знао и добро певао народне песме. У старој неготинској цркви научио је и многе црквене песме.

Када је имао 16 година сам је научио да свира виолину. Могао је да свира по слуху сваку песму коју је чуо.

Гимназију је похађао у Београду, где постаје члан Првог београдског певачког друштва, а касније његов диригент. Пошто је завршио музичку школу и посветио се музици, записивао је народне, световне и црквене мелодије које је уносио у своје хорске композиције. Најпознатије његове композиције су „**Литургија**” и „**Руковети**”. У „Литургији” је унео српске црквене мелодије, а у „Руковети” народне световне мелодије из Србије, Црне Горе, Босне и Македоније.

Данас се у Неготину, као сећање на великог композитора, сваке године одржавају музичке свечаности „Мокрањчеви дани”. У програму наступају многи хорови који се такмиче у певању („натпевавање”).

Композитор је музички писац.

Музичко дело назива се **композиција,** а писање музике **компоновање.**

Извођач је свирач на инструменту или певач који, на основу нота које је записао композитор, уме да изведе сваку композицију, па чак и ону коју никада раније није чуо.

Захваљујући нотним записима и извођачима, можемо да слушамо и упознамо музику свих времена и свих крајева.

• Слушај пажљиво и затим запиши у свесци колико народних песама садржи „Друга руковет”. Која је по реду песма „У Будиму граду”? Обрати пажњу да ли је хор изводи брзо или споро, гласно или тихо.

• Замисли себе у улози диригента и покушај да диригујеш са обе руке док слушаш „Другу руковет” Стевана Мокрањца.

Да се подсетимо

1. Допуни реченице:

Тон **фа** записујемо у _____ линијског система.

Тон **ре** записујемо _____ прве линије линијског система.

Брзина којом се изводи једна композиција назива се _____ . Јачина извођења композиције или неког њеног дела назива се _____ .

2. Како се српски називају следећи музички изрази:

а) Andante - _____

Moderato - _____

Allegro - _____

б) **f** (forte) - _____

mf (mezzoforte) - _____

p (piano) - _____

mp (mezzopiano) - _____

3. Чему користи лук?

4. Опиши твојим речима - шта је коло?

5. Ко је написао шаљиву песму „У Будиму граду“? Које су најпознатије композиције овог композитора?

Оцена	**тачан одговор**
Довољно	**1 – 2**
Добро	**3 – 4**
Врло добро	**5**

Да проверимо шта знамо

1. Композитор је:

а) мушка особа

в) писац књижевних дела

б) музички писац

г) глумац аматер

2. Изражајним певањем називамо:

а) веома гласно певање

в) певање уједначеним темпом и одговарајућом динамиком

б) свирање на клавиру

г) веома тихо певање

3. Којој Руковети припада песма „У Будиму граду“?

а) другој

в) осмој

б) петој

г) трећој

4. Која је најпознатија српска народна игра?

а) валцер

в) полонеза

б) коло

г) танго

5. Како се зове композитор који је написао „Руковети“?

а) Камиј Сен – Санс

в) Исидор Бајић

б) Фредерик Шопен

г) Стеван Стојановић Мокрањац

3

НОВОГОДИШЊЕ РАСПОЛОЖЕЊЕ

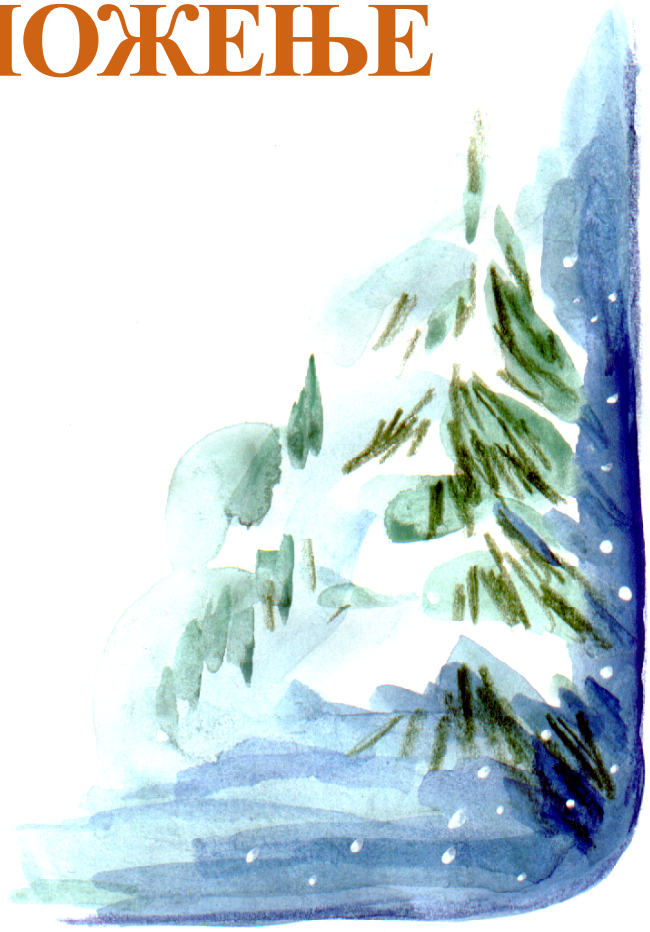

Учићемо:

- тонове: **си**, **до**^{2}; **си** и **ла** испод линијског система
- шта је знак за понављање
- како се изводи двогласно и хорско певање
- новогодишње и божићне песме
- химну Светом Сави

Твој задатак ће бити:

- да тактирањем изводиш нотни запис
- да отпеваш песме уз помоћ наставника или аудио снимка
- да осмислиш и одиграш неколико корака уз народне песме
- да користиш ритмичке или дечје инструменте у извођењу неких песама

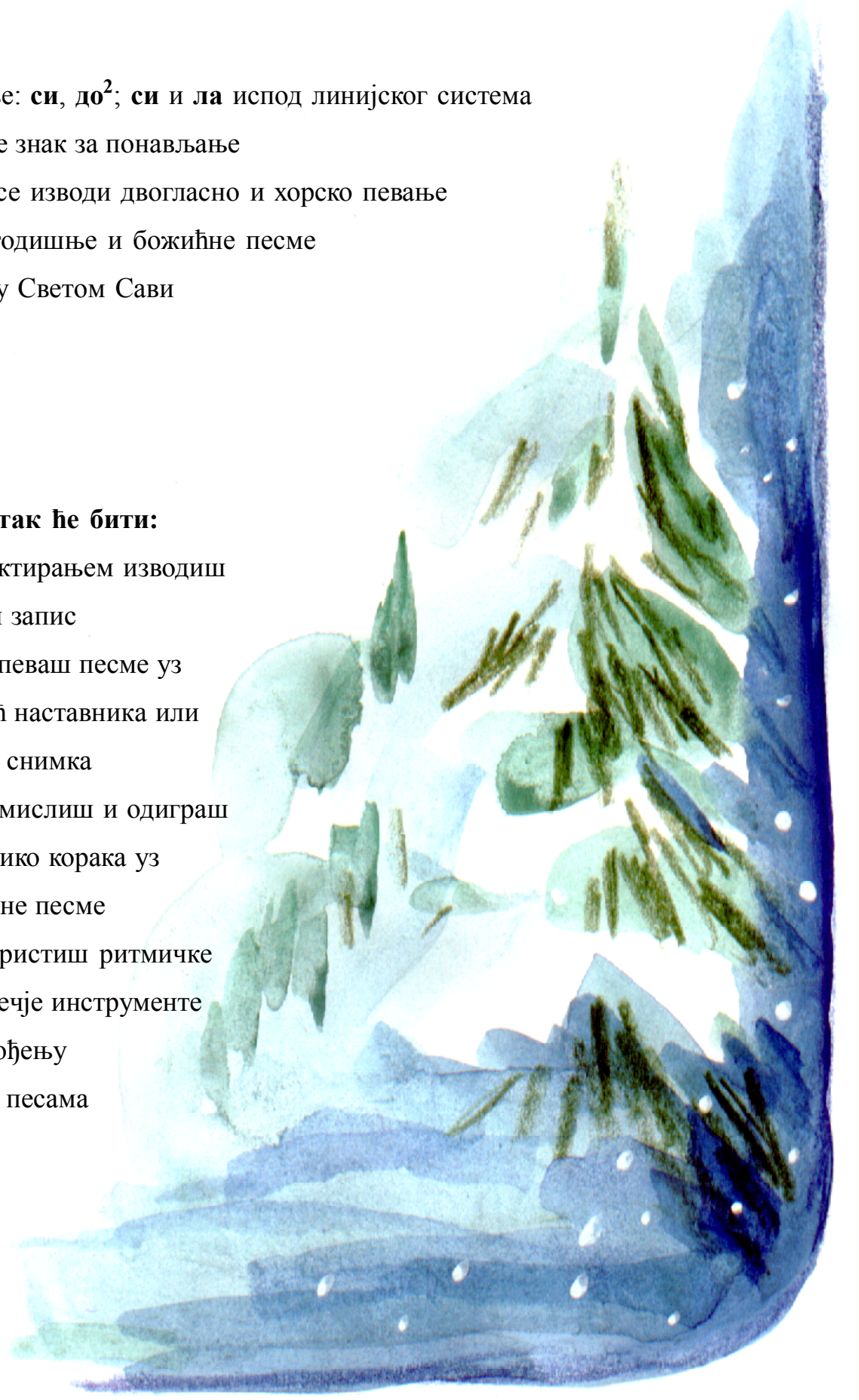

ТОН си

У линијском систему тон **СИ** записујемо на трећој линији.

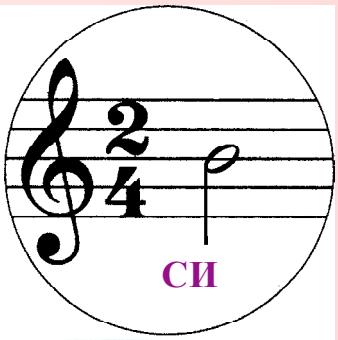

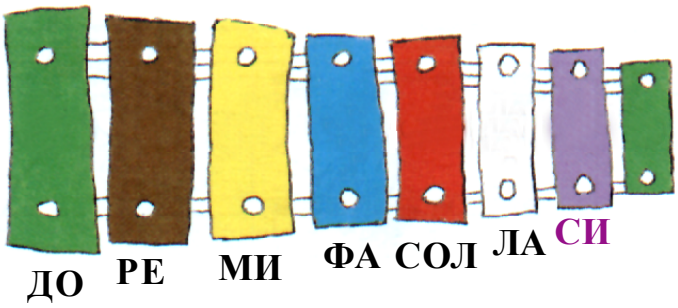

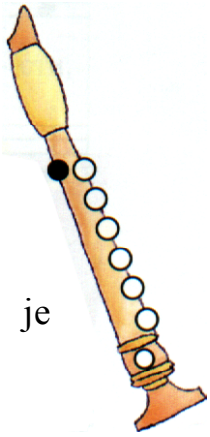

• Следећу песму солмизирај уз тактирање, затим је одсвирај на фрулици или хармоници:

Дафина

Умерено

Из Македоније

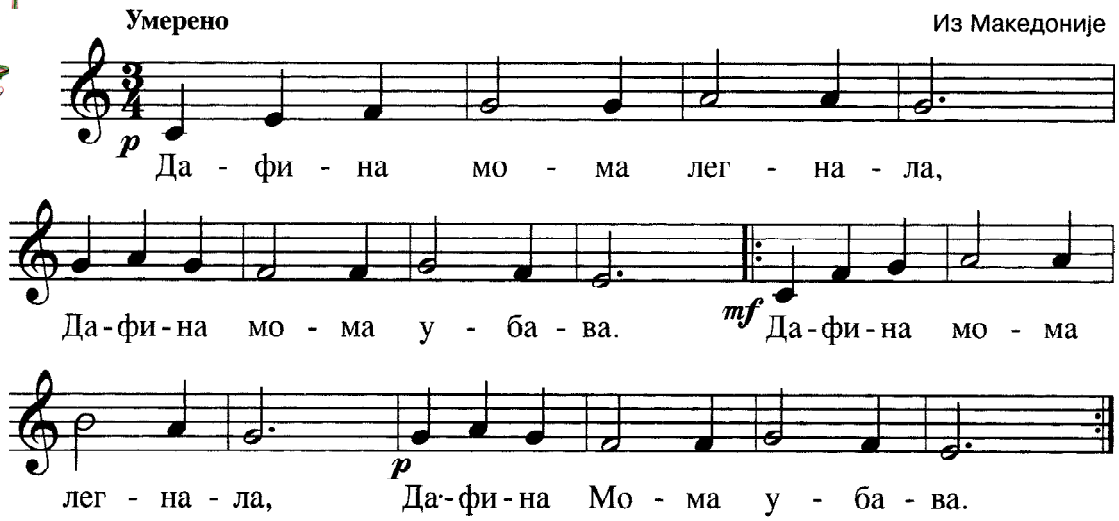

Болна е болна Дафина,
Дафина мома убава.

Ке умре млада Дафина,
Дафина мома убава.

Превод:

Девојка Дафина је легла, Дафина лепа девојка. Болна је, болна Дафина, Дафина лепа девојка. Умреће млада Дафина, Дафина лепа девојка.

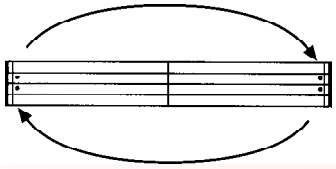

Нотни текст који се налази унутар знака за понављање изводи се два пута.

ТОН до²

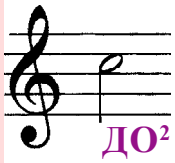

Тон **ДО²** назива се **до два** и налази се у трећој празнини линијског система.

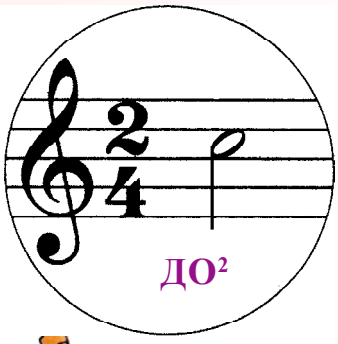

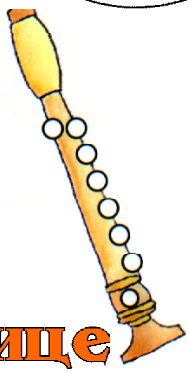

У Милице дуге трепавице

Allegro (*Брзо*) Непознати аутор

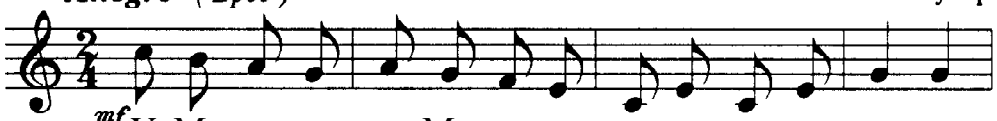

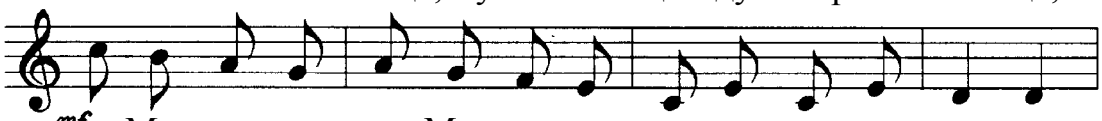

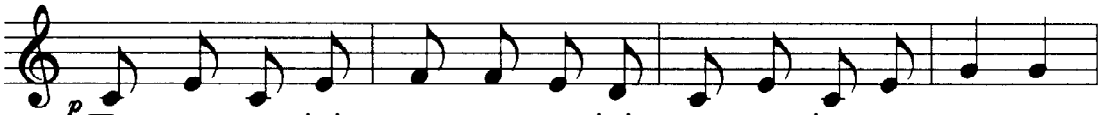

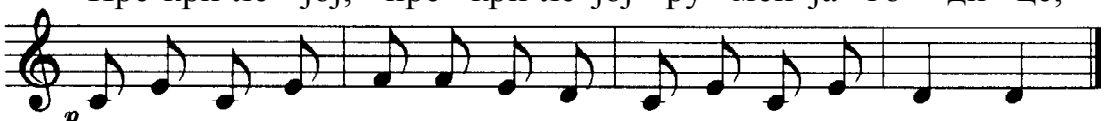

Ја је гледах, ја је гледах три године дана,
Ја је гледах, ја је гледах три године дана.
Не могох јој, не могох јој очи сагледати,
Црне очи, црне очи, ни бијело лице.

• Одсвирај песму „У Милице дуге трепавице” на хармоници:

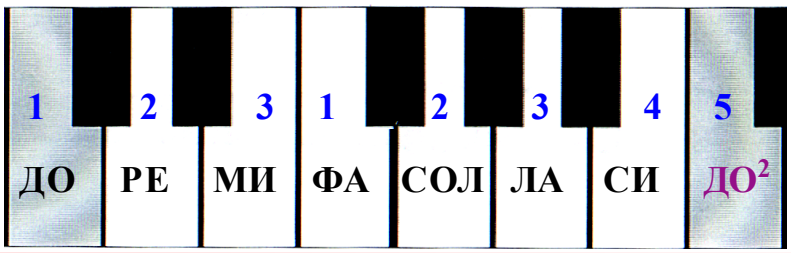

ТОНси - ИСПОД ЛИНИЈСКОГ СИСТЕМА

Тон **СИ испод линијског система** пише се испод прве помоћне линије линијског система.

Чобан тера овчице

(двогласно певање)

Из Србије

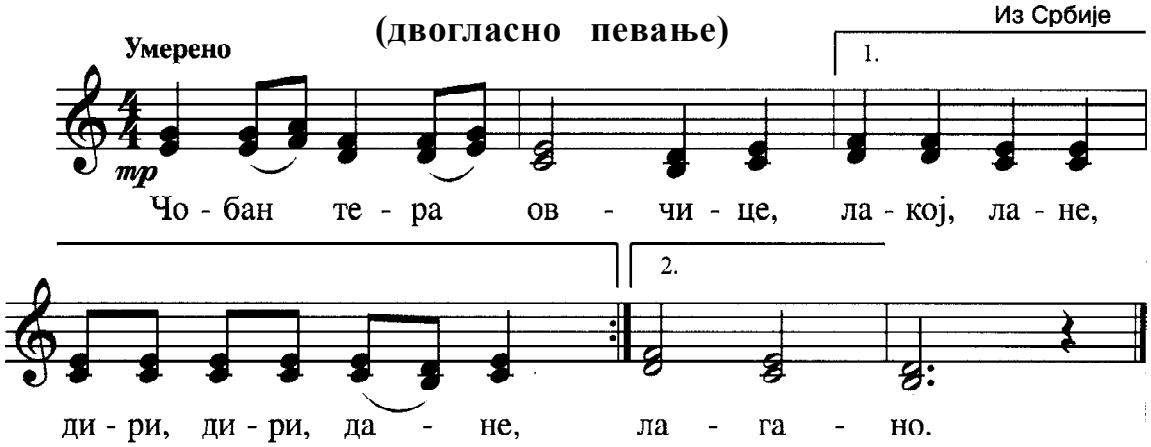

Двогласно певање је певање на два гласа.
Горњи ред нота представљају **први глас**, а други ред **други глас**.
Можемо двогалсно певати **у хору** или **у дуету**.

На пример:

- **у хору** – девојчице певају први глас, а дечаци други глас;
- **у дуету** – једна девојчица пева први глас, а друга девојчица пева други глас;
  – једна девојчица пева први глас, а дечак пева други глас.

Хор

Дует

ДВОГЛАСНО ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ

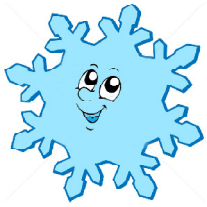

Први снег

(Густав Крклец)

Умерено

Б. Станчић

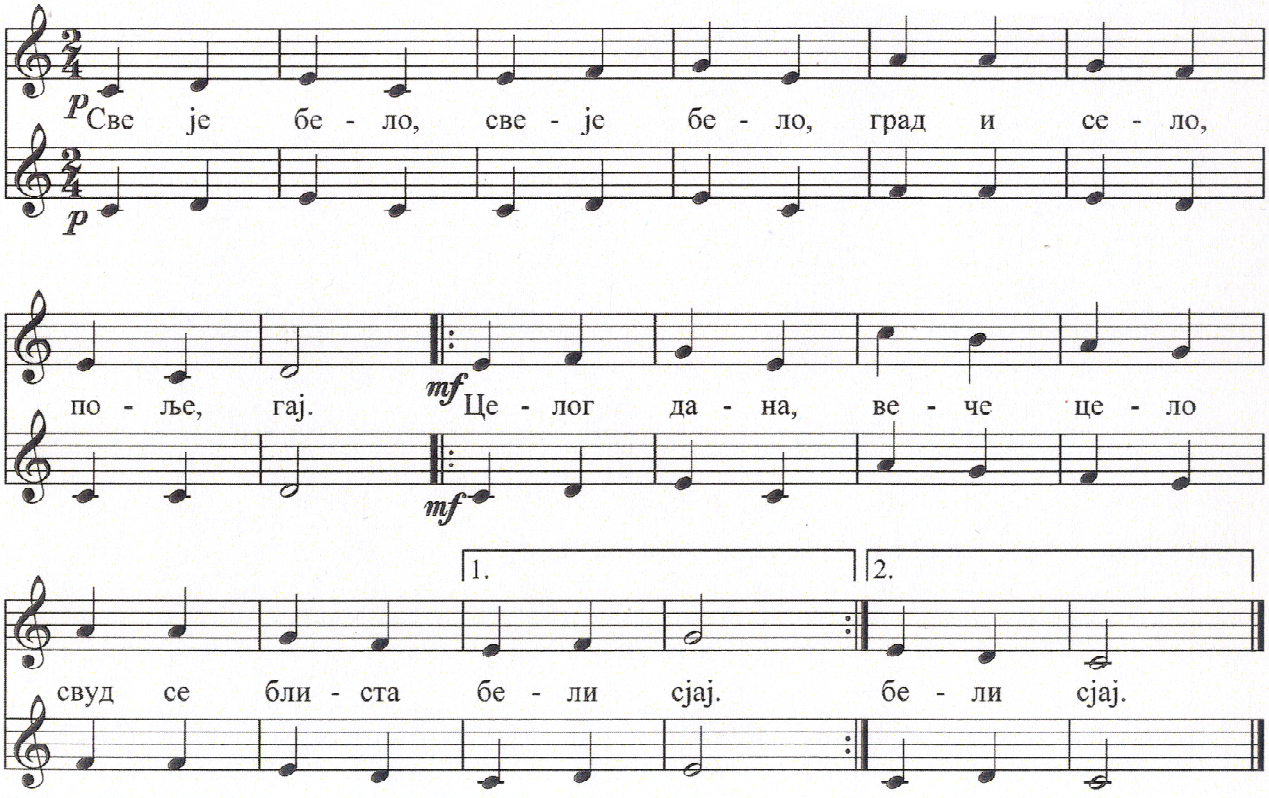

Бела бреза, бела стаза,
бела звезда, бели цвет.
Бела брада Деда Мраза,
свуд пахуља бели лет.

Све је бело, све је бело,
бела река, бели брег.
Целог дана, вече цело
тихо сипи, сипи снег.

Песму „Први снег“ можемо извести певањем на два гласа или свирањем на два мелодијска инструмента. Извођачи истовремено изводе различите мелодије. Овај начин извођења спада у **двогласно певање** или **свирање**.

ТОН ЛА - ИСПОД ЛИНИЈСКОГ СИСТЕМА

Тон **ЛА испод линијског система** пише се на другој линији линијског система.

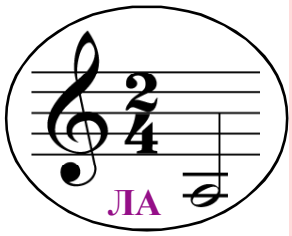

Ветар

(Арсен Диклић)

Allegro

Б. Станчић

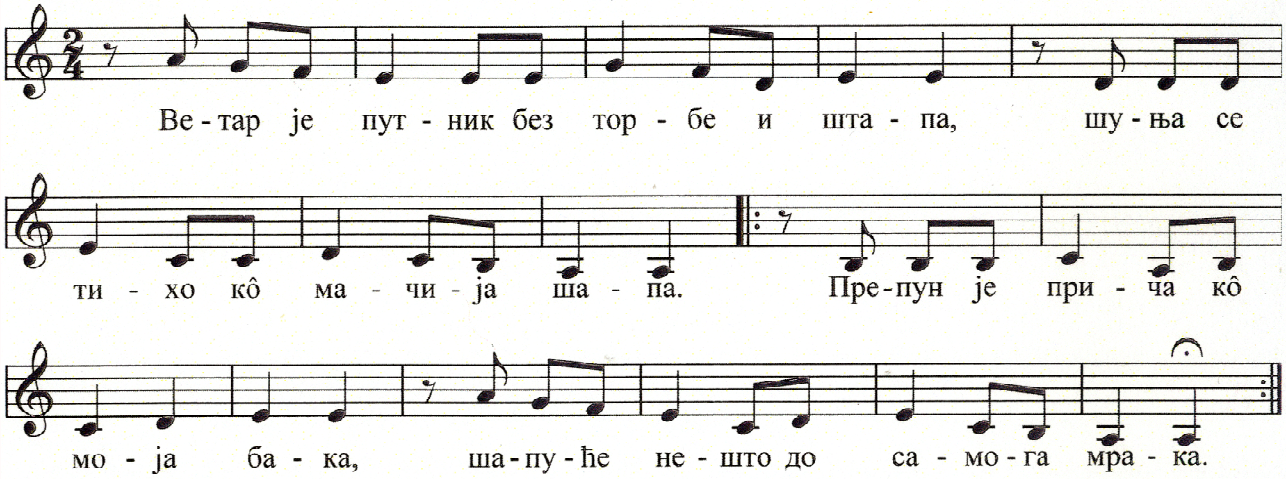

Зима

(канон)

Умерено

Б. Станчић

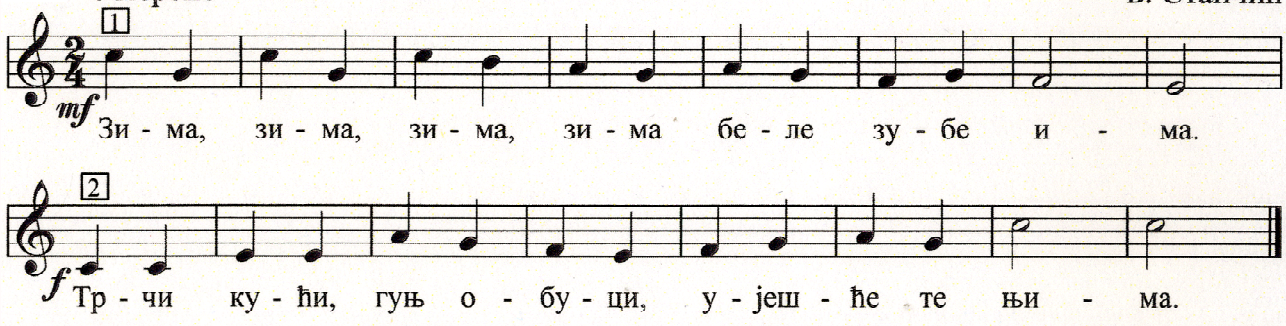

Зима, зима, зима, зима
беле пчеле има,
па у лету све се мету
белим ројевима.

Зима, зима, зима, зима
белу капу има,
хватај грудве, нека буде
сад весеље свима.

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

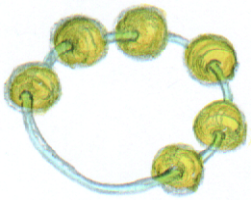

Звончићи

Jingle bells

Брзо и лако

Џемс Пиерпонт

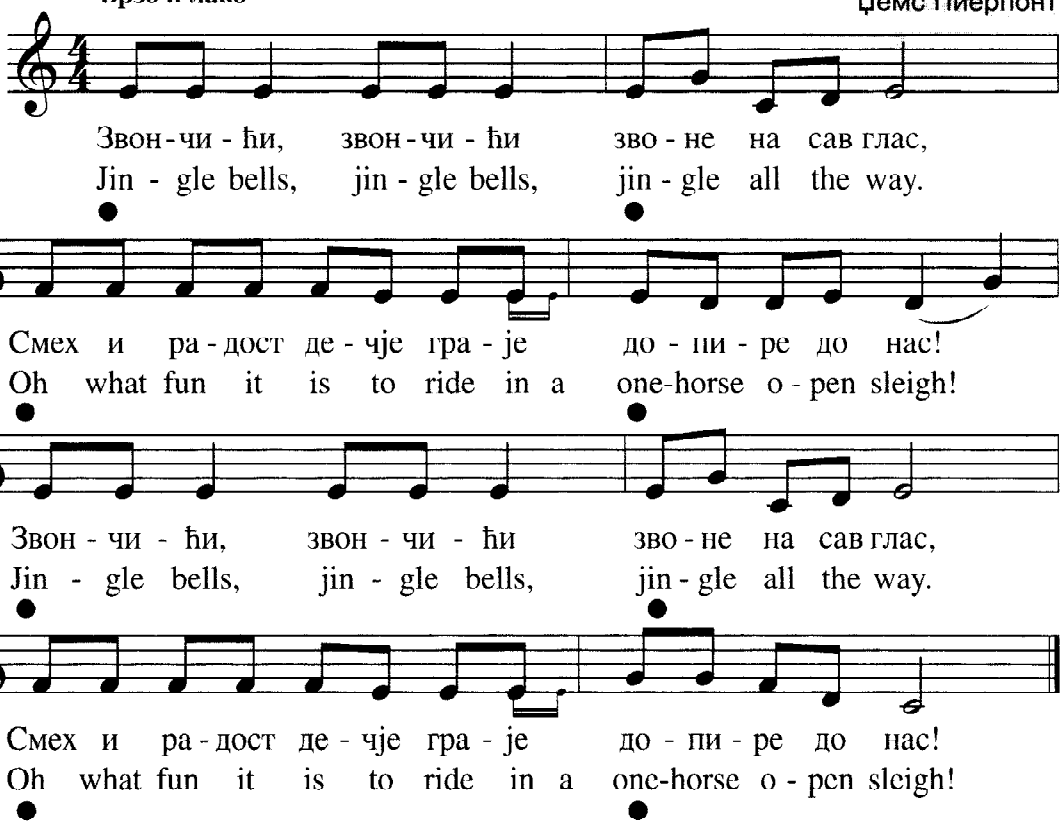

• Ова је песма настала пре сто година и певају је деца широм света најчешће за божићне и новогодишње празнике.

• Певање прати прапорцима (•).

• Песму прво отпевајте на српском језику, затим на енглеском.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Антонио Вивалди:

Зима

• Саслушајмо заједно прелепу композицију „**Зима**” Антонија Вивалдија. Покушајте да цртежом осликате оно што је композитор покушао да дочара тоновима.

ПРАЗНИЧКЕ ПЕСМЕ

Ој, бадњаче, бадњаче

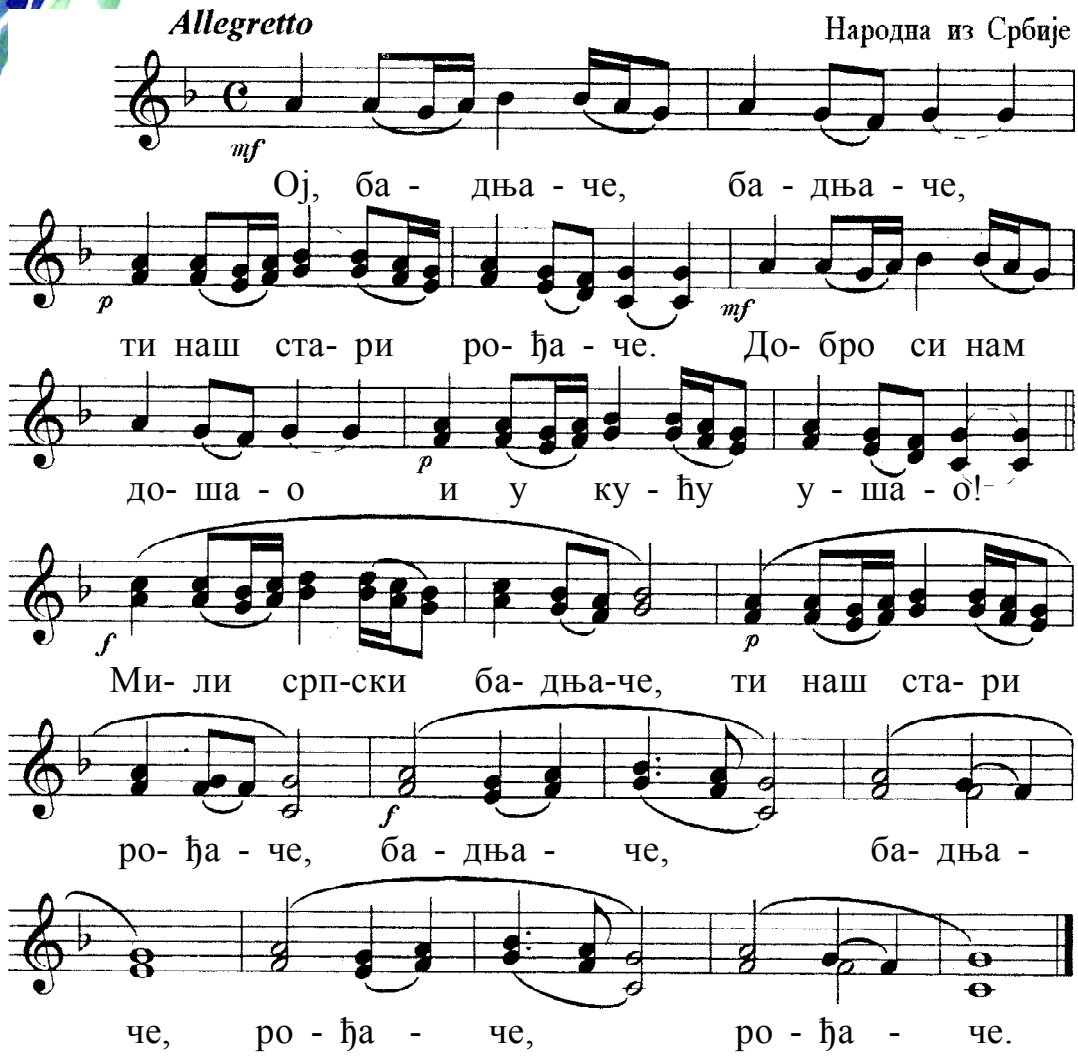

Доносиш нам много среће,
сваког добра пуне вреће,
Ти нам Христа објављујеш,
њега славиш и казујеш.
Рефрен: Мили српски бадњаче.....

Кол'ко кол'ко варница,
Тол'ко тол'ко срећица
И толико оваца,
И толико јагањаца.
Рефрен: Мили српски бадњаче.....

НАСТАВНИКА

Српски народ слави Божић са бадњаком, сламом, чесницом и другим обичајима попраћени празничким песмама. На Бадње вече пева се песма „Ој, Бадњаче” када се у домовима спаљује бадњак.

За Бадње вече певају се такође и разна коледа, која се разликују у зависности од краја у коме се слави.

Божићна песма

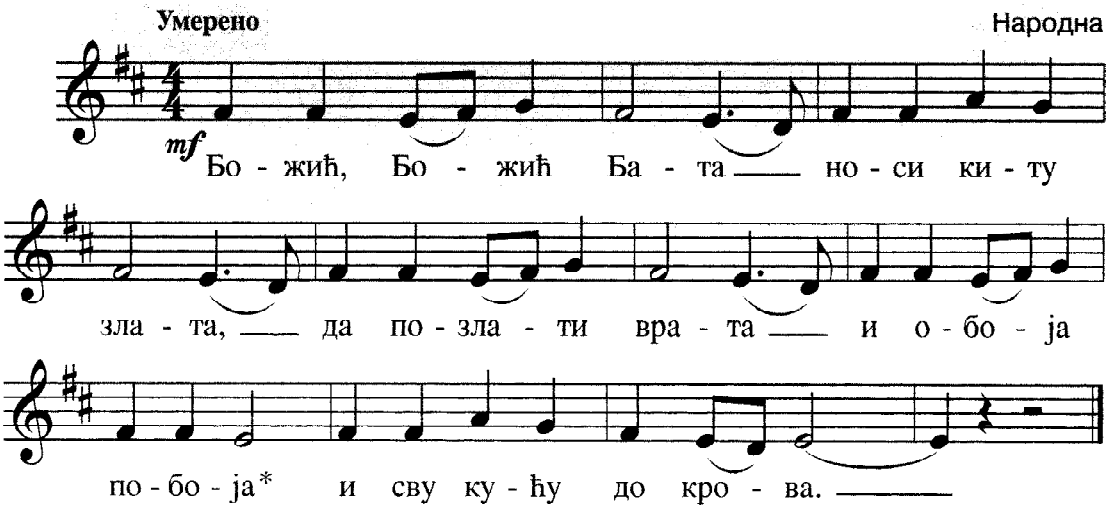

Коледо

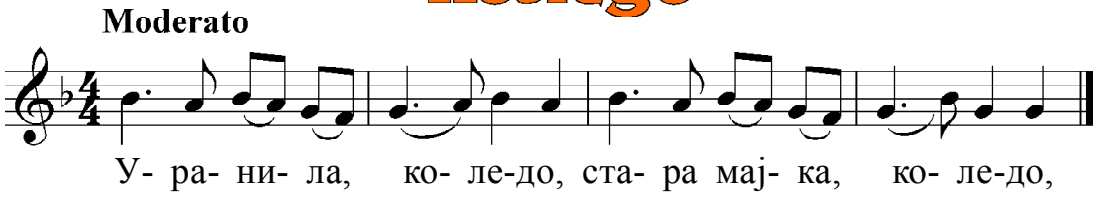

Светој цркви, коледо, на јутрење, коледо,
Сусрете је, коледо, Свети Петар, коледо.
Врн’ се натраг, коледо, стара мајко, коледо,
Ево су ти, коледо, дошли гости, коледо,
Добри гости, коледо, колеђани, коледо,
Који оде, коледо, Бога моле, коледо,
За старога, коледо, за бадњака, коледо,
За младога, коледо, за Божића, коледо!

ПЕВАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

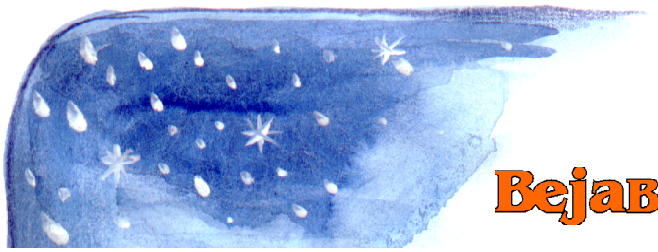

Вејавица

Брзо

Б. Станчић

f Ве - ја - ви - ца ве - ја - ла и по - ље за - ве - ја - ла,
Ве - ја - ви - ца ве - ја - ла, а де - ца се спре - ма - ла,

пу - те - ве и у - ли - це, др - ве - ће и ку - ћи - це,
да и - ду на сан - ка - ње и ве - се - ло груд - ва - ње,

пу - те - ве и у - ли - це, др - ве - ће и ку - ћи - це.
да и - ду на сан - ка - ње и ве - се - ло груд - ва - ње.

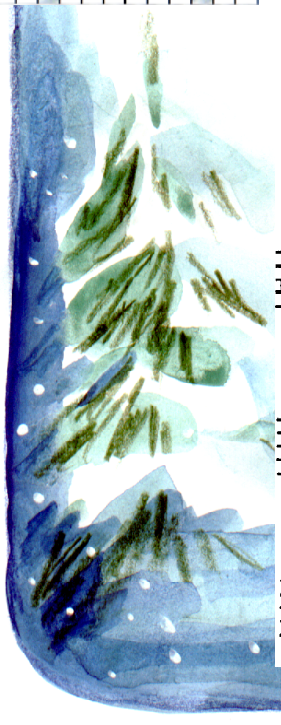

Јелка

М. Красева

Ма - лу јел - ку до-не-ли су на - ма,

а ми смо ра-дос-ни о- ки- ти- ли њу.

У- кра-си тре- пе - ре баш ка - о у ко - лу,

ве - се- ло че-кај- мо го - ди-ну Но - ву.

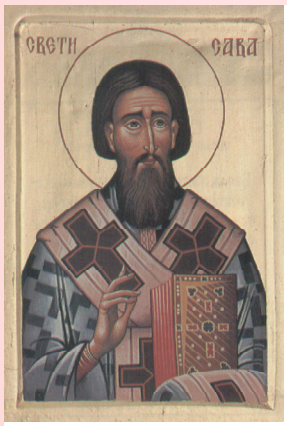

Химна Светом Сави

Свечано К. Станковић

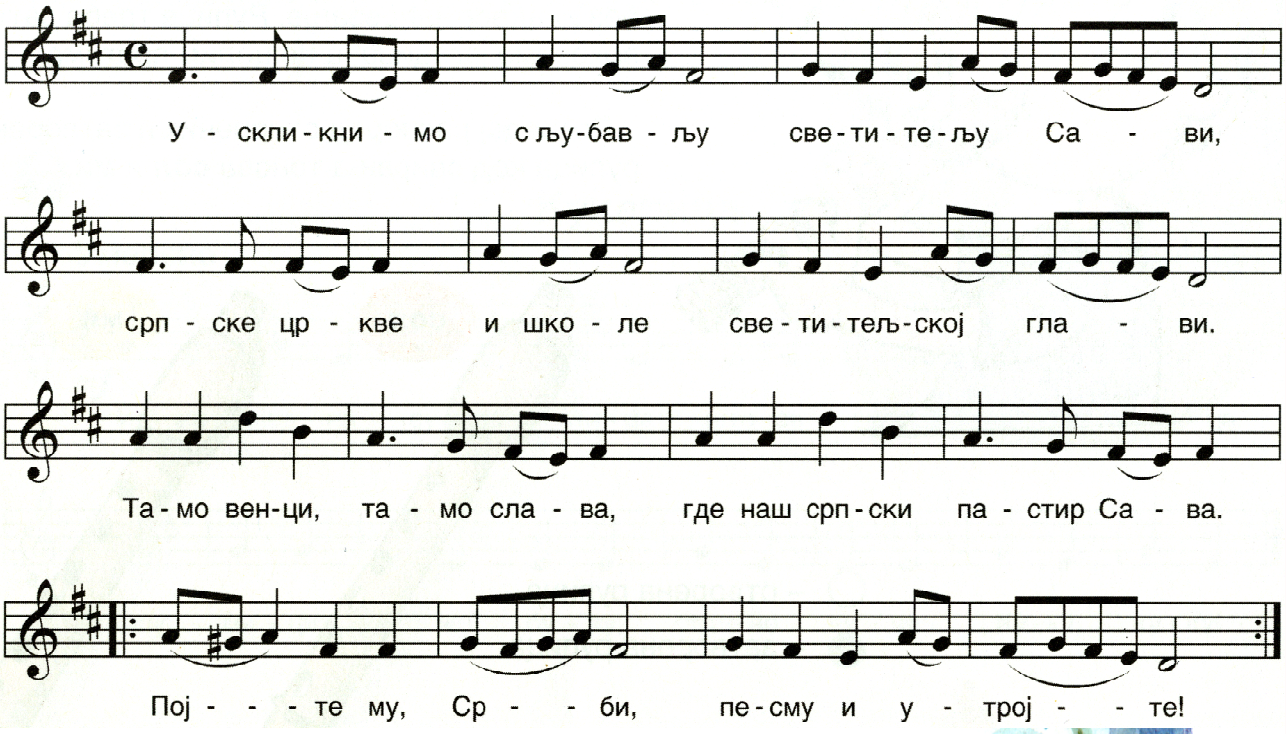

С неба шаље благослов
Свети отац Сава;
Са свих страна сви Срби
С мора и Дунава
К небу главе подигните
Саву тамо угледајте.
Саву српску славу
Пред престолом Творца.

Благодарна Србијо,
Пуна си љубави
Према своме пастиру
Светитељу Сави.

Цело српство слави славу
Свога оца Светог Саву.
Појте му Срби
Песму и утројте.

Да се српска сва срца
С тобом уједине,
Сунце мира, љубави,
Да нам свима сине,
Да живимо сви у слози,
Свети Саво ти помози.
Почуј глас свог рода,
Српскога народа!

Да се подсетимо

1. Нотни текст који се налази унутар знака за понављање изводи се _____ пута. Певање на два гласа назива се _____ _____, а хорско певање изводи _____ певача који певају заједно.
2. Које су најпознатије композиције Антонија Вивалдија? Које си од њих већ слушао?
3. Када се певају Новогодишње и Божићне песме? Које Божићне песме знаш?
4. Отпевајте пред разредом Божићне песме које сте научили код куће од старијих укућана.
5. Када се слави Дан Светог Саве? Шта се пева том приликом? Шта знаш о Светом Сави?

Оцена	тачан одговор
Довољно	1 – 2
Добро	3 – 4
Врло добро	5

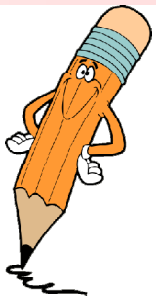

Да проверимо шта знамо

1. Ноту **си** записујемо у линијском систему:
а) на трећој линији
в) на четвртој линији
б) у другој празнини
г) у трећој празнини
2. Унутар знака за понављање нотни текст се изводи:
а) четири пута
в) три пута
б) два пута
г) једанпут
3. Певање на два гласа назива се:
а) хорско певање
в) двогласно певање
б) гласно певање
г) изражајно певање
4. У Божићне песме спадају:
а) музичке приче
в) химне
б) дечје песме
г) коледа
5. Најпознатије композиције Антонија Вивалдија су:
а) Руковети
в) Годишња доба
б) Карневал животиња
г) Лабудово језеро

4

КАД ПРОЛЕЋЕ ДОЂЕ, СВЕ НАБОЉЕ ПОЂЕ

Учићемо:

- трочетвртински такт $\frac{3}{4}$
- које су игре писане у трочетвртинском такту
- шта је прима и секонда волта
- шта је рефрен и строфа
- који су начини за продужење нота
- о познатим композиторима

Твој задатак ће бити:

- да тактираш, свираш и певаш у трочетвртинском такту
- да препознаш називе неких инструмената
- да певаш уз помоћ наставника или аудио снимка
- да играш валцер или менует
- да препознаш знаке које још ниси научио

ТРОЧЕТВРТИНСКИ ТАКТ

Такт - мера $\frac{3}{4} = \frac{3}{4}$

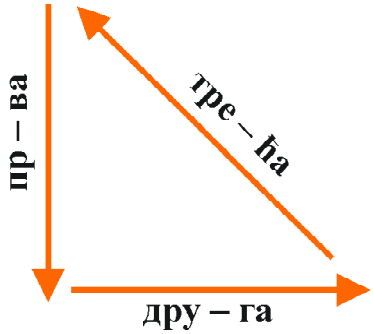

• Вежбајмо тактирање на три:

Изговарамо бројалицу уз тактирање на три, а затим њен ритам тапшемо уз бројање на три.

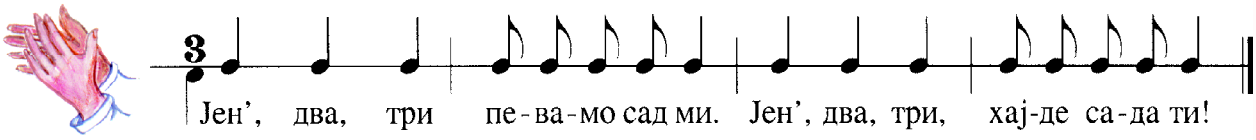

• Покушајте да бројалицу изведете један за другим, без застајања, као у штафетним играма.

• Отпевајте песму „'Ајде Като" солмизацијом уз тактирање, затим речима:

'Ајде, Като

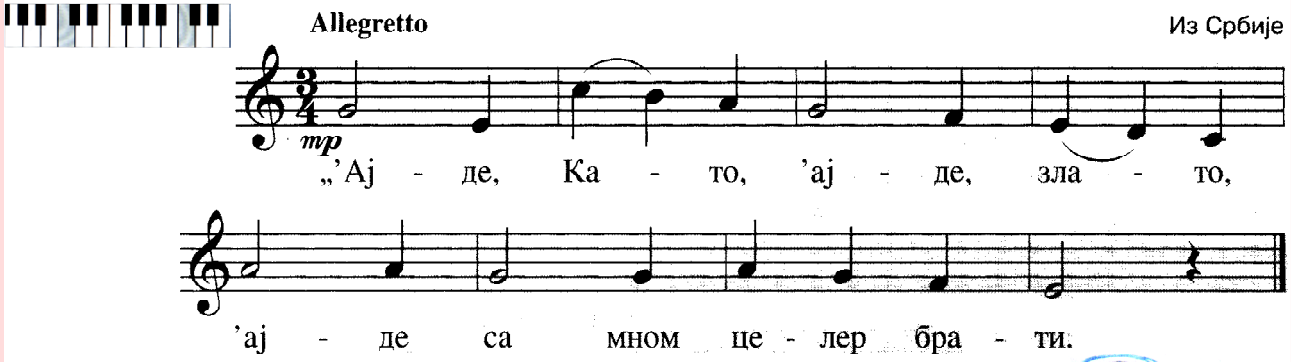

„Не могу ти, господине,
нема сјајне месечине!"

„Упалићу три фењера,
одвешћу те до целера."

„У целеру јака суша –
ти си, Като, моја душа!"

ПОЛОВИНА СА ТАЧКОМ

Ситна је киша падала

Весело

Из Србије

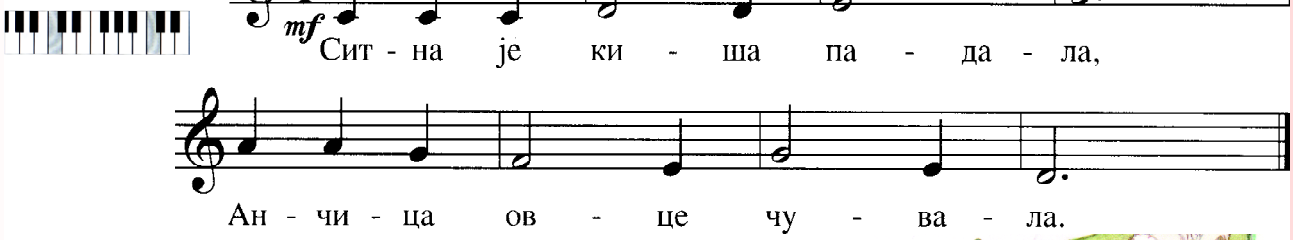

Аница овце чувала,
крај њих је млада заспала.

♩. = **половина са тачком**

♩. траје док бројимо до три

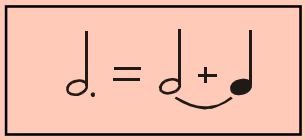

Тачка продужава ноту за половину њеног трајања.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Петар Иљич Чајковски:

Валцер Цвећа

(из балета Крцко Орачић)

Петар Иљич Чајковски (1840- 1893) био је познати руски композитор. Међу бројним композицијама које је компоновао издваја се балет „Крцко Орашчић” који је написао према садржају бајке „Крцко Орашчић и Краљ мишева”.

У одломку који данас слушамо девојчица Маша са својим принцом, у царству снова, обилази земље у којима је све могуће. Цвеће оживљава и изводи прекрасну игру.

- Слушајте пажљиво и уживајте у музици.
- Док слушате музику покушајте да диригујете са обе руке.
- Покушајте да речима или цртежом дочарате оно што је композитор осликао тоновима.

ПЕВАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

Разграњала грана јоргована

Умерено брзо

Из Србије

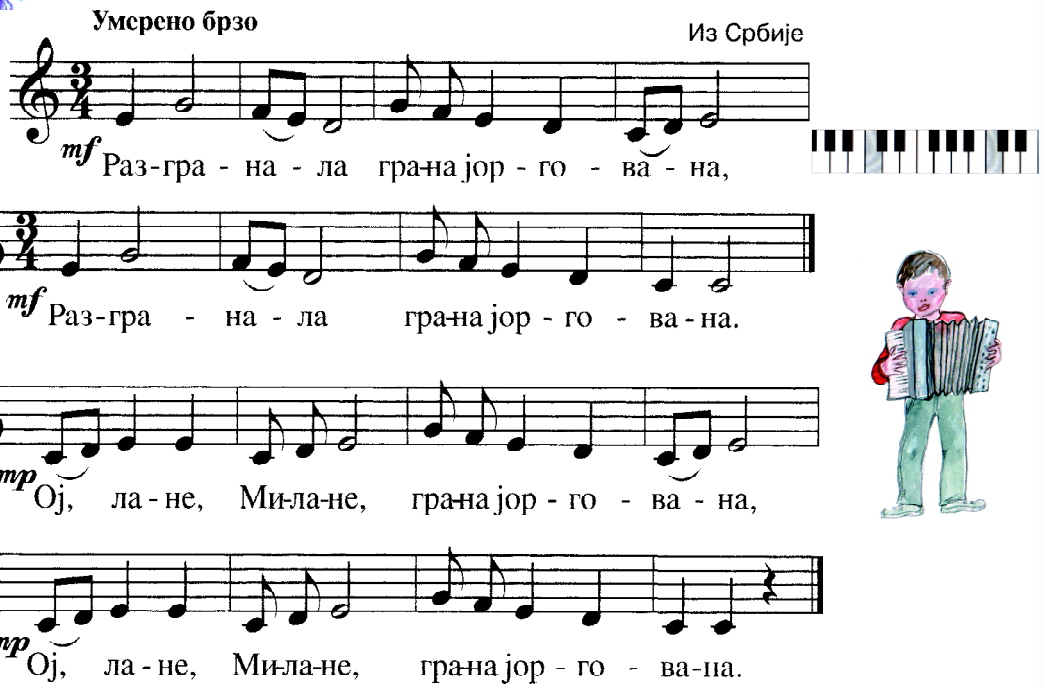

Под њом седи лепа Јулијана.
Ој, лане, Милане, лепа Јулијана.

А пред њом је ђерђеф* од мерџана**
Ој, лане, Милане, ђерђеф од мерџана.

На ђерђефу свилена марама.
Ој, лане, Милане, свилена марама.

* ђерђеф = оквир у коме се учвршћује затегнуто платно за везивање;
** мерџан = украс од корала, перли, ђинђува.

Мелодија која се понавља после сваке строфе назива се **рефрен**.

Такмичење:

• Први стих сваке строфе певајте појединачно, а рефрен у хору. На крају часа одредите ко је најлепше певао.

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

• Следећу песму отпевајте тако што ће загонетку отпевати једно дете - **солиста**, а одговор ћете отпевати сви заједно - **хор**.

На слово, на слово

Брзо — **солиста** — Из Енглеске

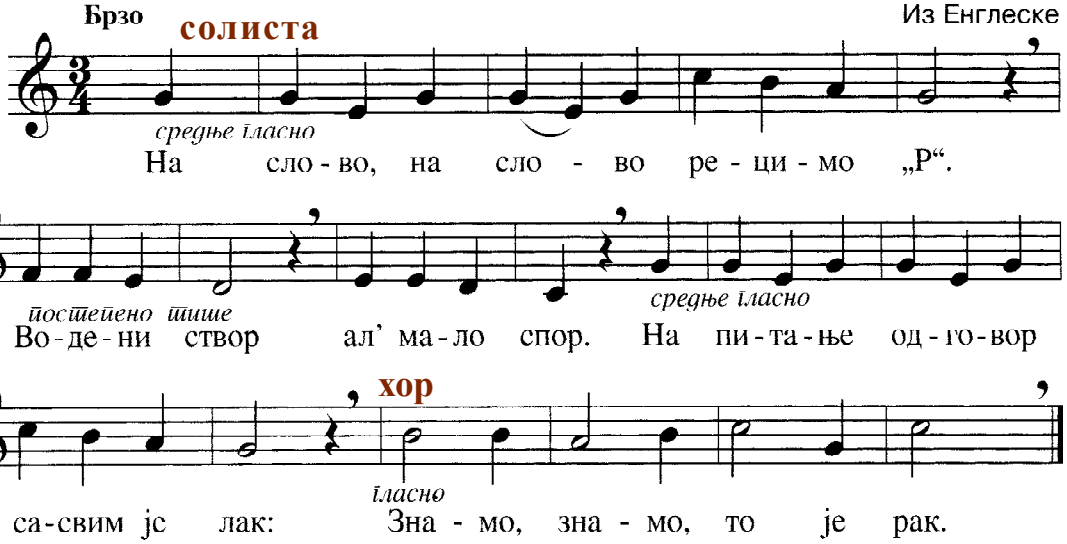

На слово, на слово, РЕЦИМО „**З**”.
блистав и дуг,
сунчев је друг.
Кад уђе кроз прозор,
он растера мрак.
Знамо, знамо, то је зрак.

На слово, на слово, рецимо „**М**”.
Сјајан и жут,
светли низ пут.
И просипа злати
на заспали град.
Знамо, то је месец млад.

На слово, на слово, рецимо „**Ц**”.
Мирисан сав,
цветан ил’ плав.
И расте по пољима,
краси нам свет.
Знамо, знамо, то је цвет.

На слово, на слово, рецимо „**Г**”.
Тих је и благ,
нежан и драг.
Он зове и теши,
и брине за нас.
Знамо, то је мајчин глас.

Будите креативни

• Покушајте да смислите текст уз ову мелодију и за друга слова азбуке. Ево како је то урадио један ученик трећег разреда:

На слово, на слово, рецимо „**Ђ**”.
Добар и полетан,
свима је друг.
Учи и ради
и када је мрак.
Знамо, знамо, то је ђак.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Јохан Штраус:

На лепом плавом Дунаву

Некада, у давна времена, на дворовима широм Европе приређивани су балови за краљеве и краљице, принчеве и принцезе, за високо и отмено друштво са двора. У раскошним дворанама играле су се различите игре. Ритмови и мелодије неких игара послужили су композиторима да остваре значајна музичка дела.

Музика коју стварају музички образовани појединци назива се **уметничком музиком**.

Јохан Штраус Отац (1804 – 1849) и **Јохан Штраус Син** (1825 – 1899), из Беча, били су чувени композитори валцера. Јохан Штараус Син је компоновао популарни валцер „**На лепом плавом Дунаву**”.

Валцер је брза, полетна игра у трочетвртинском такту, која се игра у паровима. Нагласак је на првој јединици бројања и ту је корак већи од осталих. Остала два корака су у месту.

• Саслушајмо заједно ову дивну композицију, затим уз помоћ наставника научите да играте валцер.

Волфганг Амадеус Моцарт:

Менует

(из Мале ноћне музике)

Менует је стара француска игра у троделном ритму. Моцартов „Менует” изводи гудачки оркестар, који сачињавају гудачки инструменти: виолина, виола, виолончело и контрабас.

Виолина је жичани гудачки инструмент који превлачењем гудала преко жице изазива њено треперење и ствара тон. Има 4 жице различите дебљине. Тон је веома висок и нежан, великог је обима и покретљивости.

Исидор Бајић:

Српкиња

Док су се на европским баловима играле игре у паровима, на српским баловима се играло коло. Једно од популарних и обавезно присутних било је коло „**Српкиња**”.

Српски композитор **Исидор Бајић** (1878 – 1915) у своме стваралаштву ослања се на нашу народну традицију.

„Српкиња” је игра уз певање коју је компоновао Исидор Бајић.

ПЕВАМО И СВИРАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

• Солмизирајте песму уз тактирање, затим отпевајте је речима. Одаберите инструмент којим ћете најбоље дочарати зов кукавице.

Стиже нам пролеће

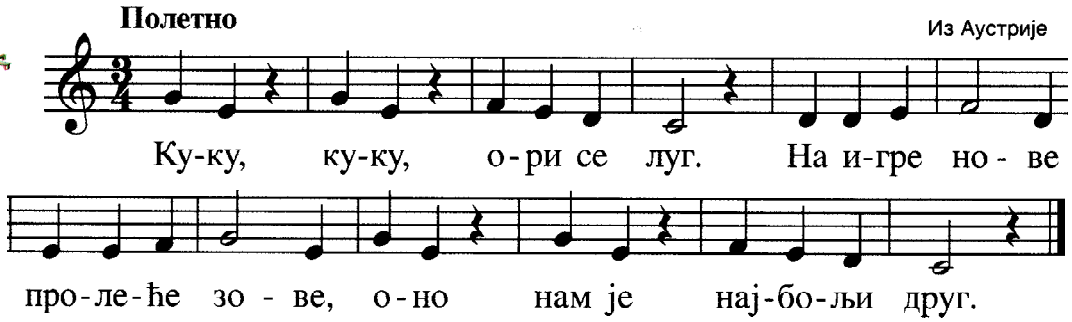

Ку-ку, ку-ку, шуме је зов,
Ливаде цвату, пупају гране,
Ето сад је пролеће ту.

Ку-ку, ку-ку, зими је крај.
Нигде већ нема снега и леда,
Топло сунце греје наш крај.

Стварамо мелодију:

• Одсвирај исписане тактове, затим их испиши редоследом за који мислиш да даје најлепшу мелодију коју можеш лако да отпеваш.

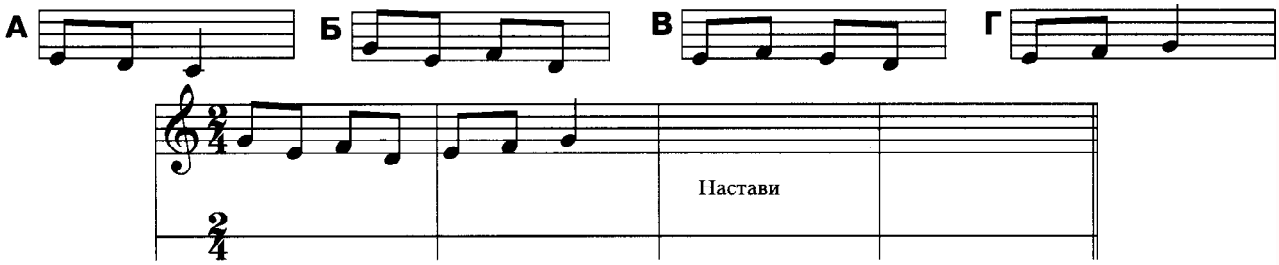

• Смисли ритмичку пратњу за своју мелодију и упиши је испод линијског система, на означеној линији. Одабери инструмент на којем ћеш да изводиш ритам.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Антонио Вивалди:

Пролеће

Саслушајмо заједно композицију „**Пролеће**” Антонија Вивалдија, затим речима или цртежом покушајте да представите оно што нам је композитор дочарао тоновима.

ПЕВАМО И СВИРАМО ИЗ НОТНОГ ТЕКСТА

Пролећна песма

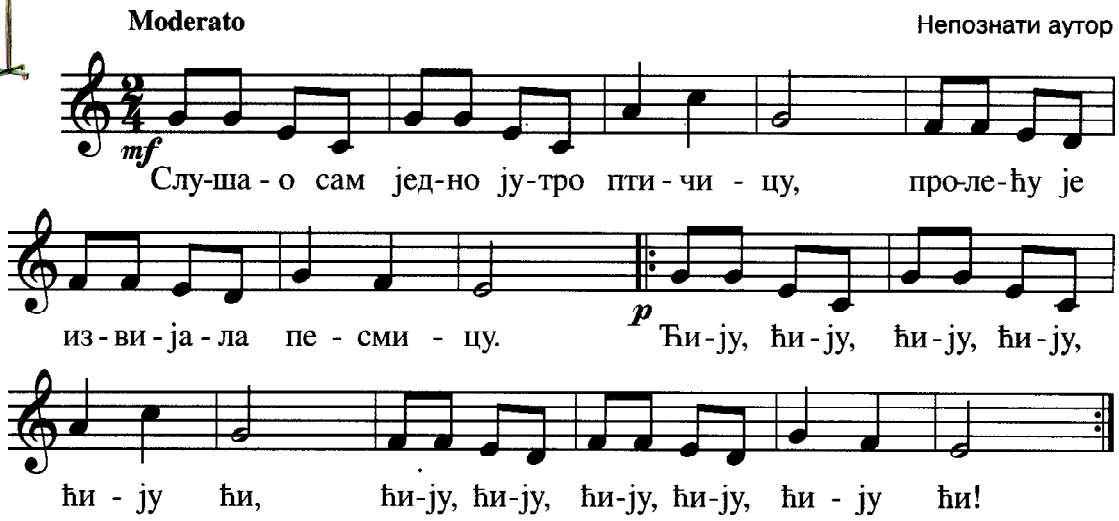

На ливади бело стадо
Хладује,
А пастирче пролећу се
Радује.
Трала, ла, ла ...
А у бари све жабице
Крекећу,
Радују се и певају
Пролећу.
Кре- ке, кре- ке ...

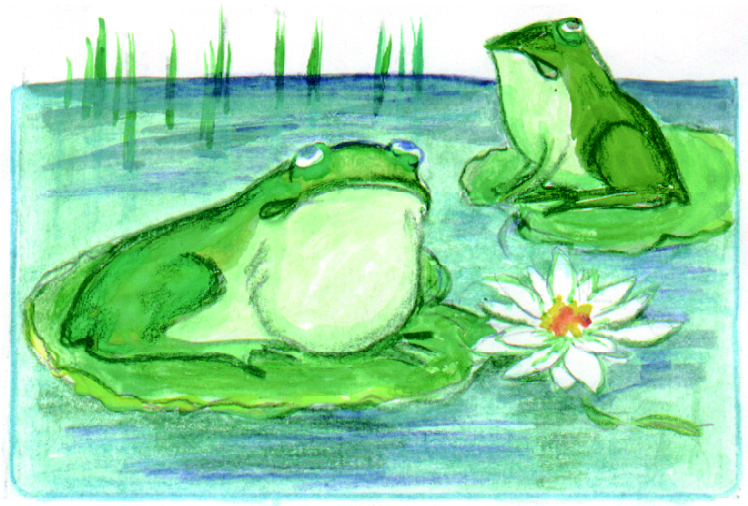

• Следећи нотни запис није довршен. Доврши га тако што ћеш тактове који недостају допунити мелодијом. Можеш прво отпевати или одсвирати, а затим записати ноте. Успеха!

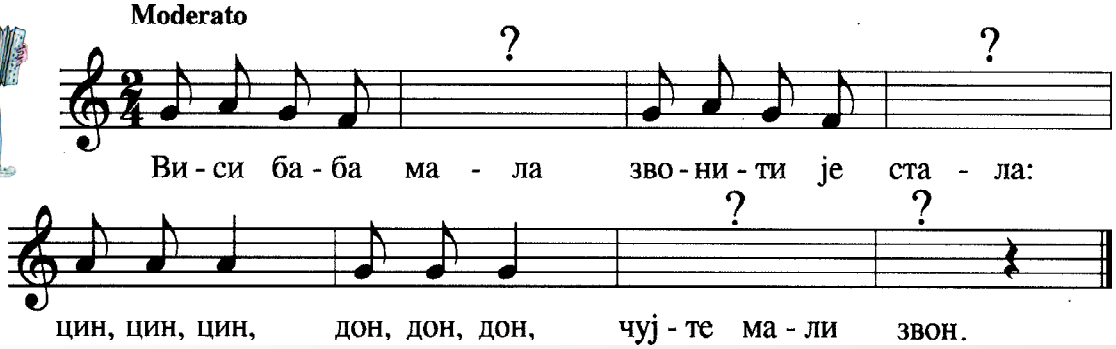

ПРИМА И СЕКУНДА ВОЛТА

Рођенданска песма

(певамо уз помоћ наставника)

Свечано

Непознати аутор

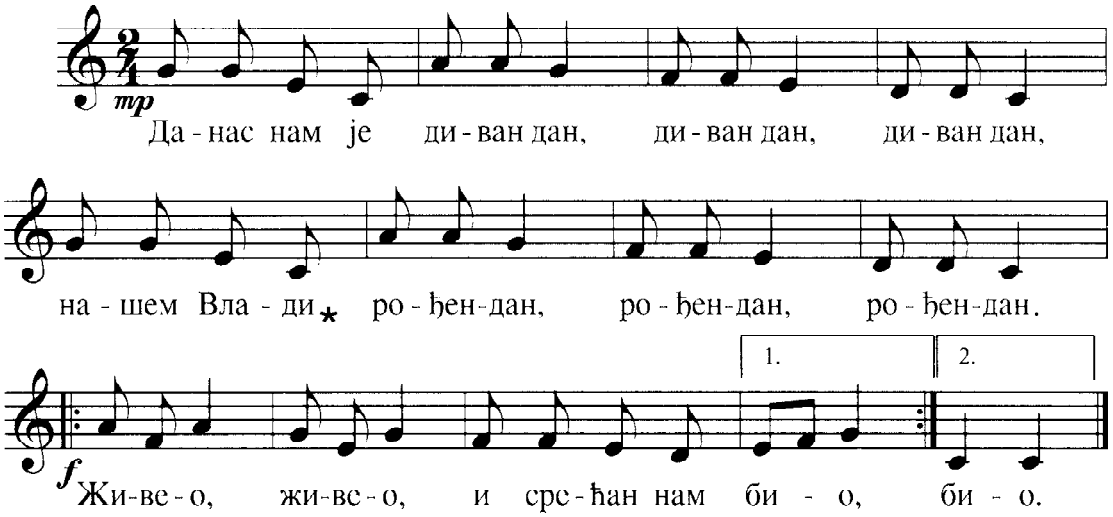

• Када славите рођендан неком другу отпевајте му ову лепу песму тако што ћете уместо имена, назначено звездицом, отпевати име слављеника.

Гласићи нам тихо брује

Преторијус

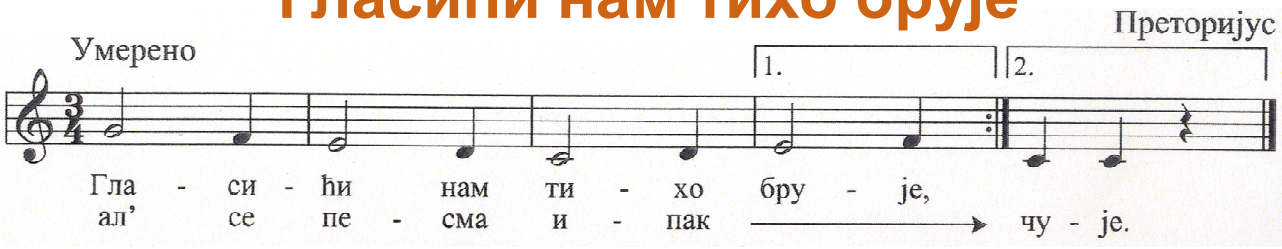

Уколико у композицијма крај поновљеног дела треба да се изведе нешто друкчије, онда се то обележава посебним знацима: **прима волта** и **секунда волта** (први пут и други пут). Током првог извођења изводи се оно што се налази у прима волти. Код понављања прима волта се прескаче, а изводи се оно што се налази у секунда волти.

Најлепша мама на свету

(певамо уз помоћ наставника)

Музика: А. Кораћ
Текст: Д. Радовић

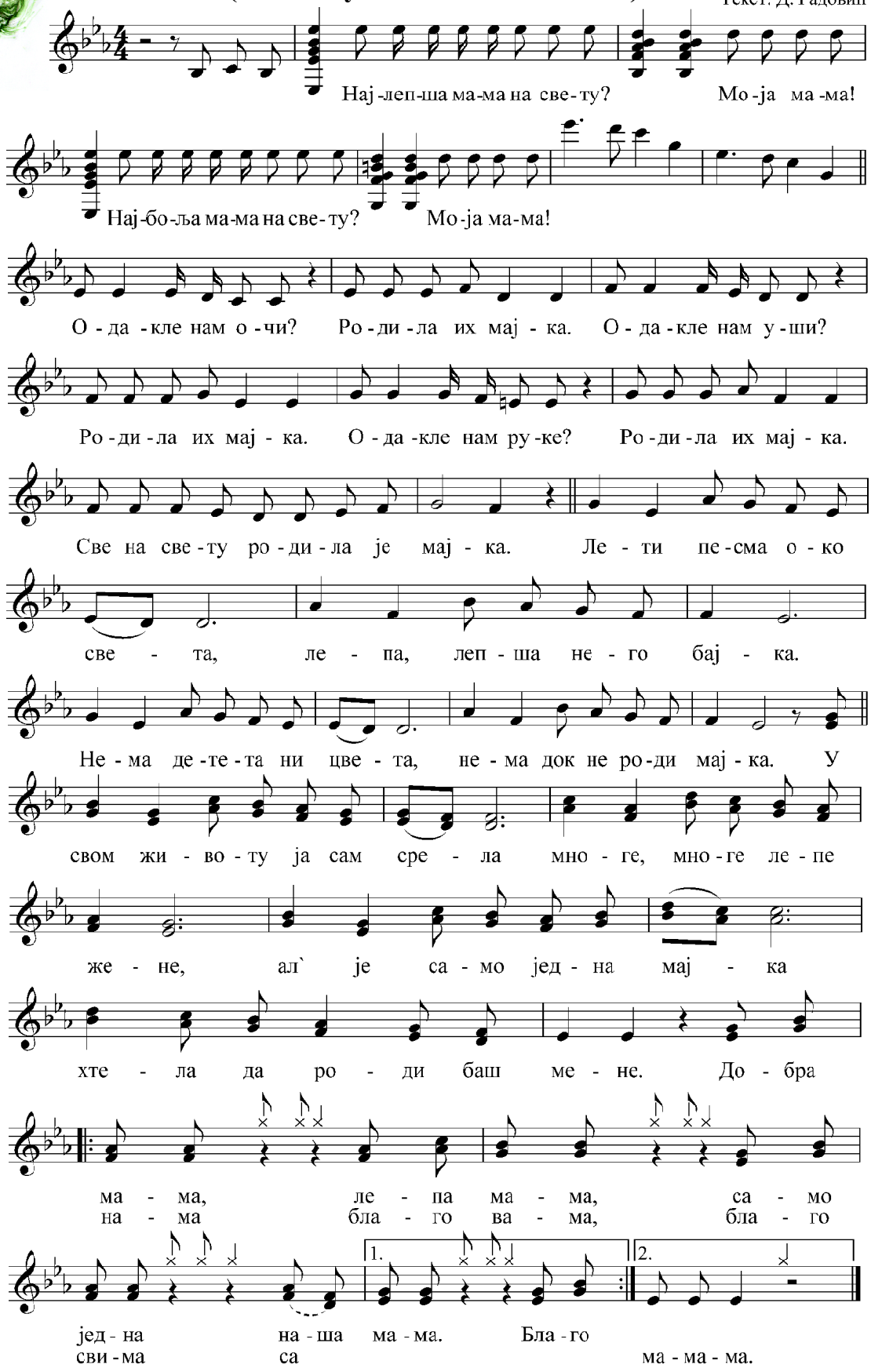

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

Једногласно певање

Вивак

Vivace С J. Це

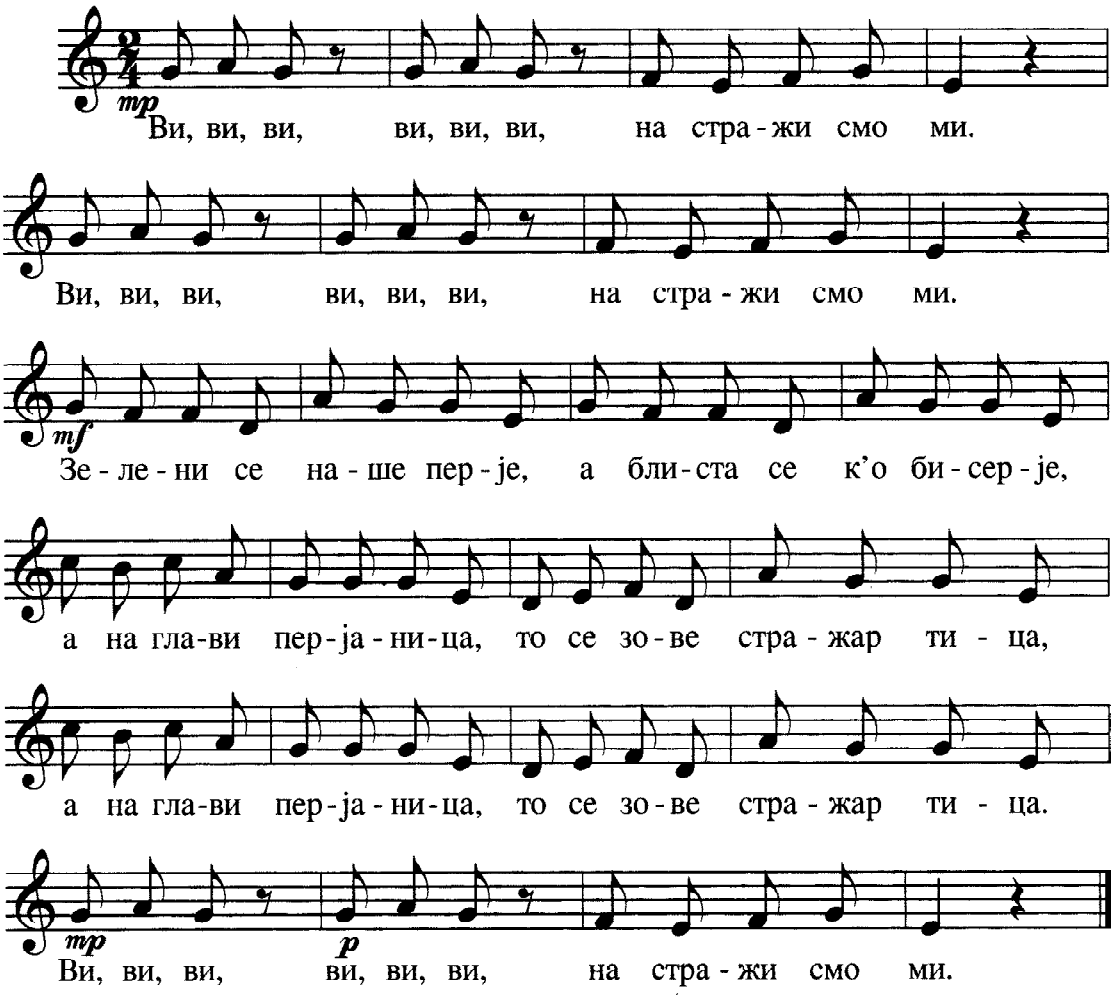

Ви, ви, ви,
На стражи смо ми.
Ко без пушке може проћи,
Али ловац не сме доћи.
Ако дође залуд труди,
Стражар цикне све пробуди.
Ви, ви, ви,
На стражи смо ми.

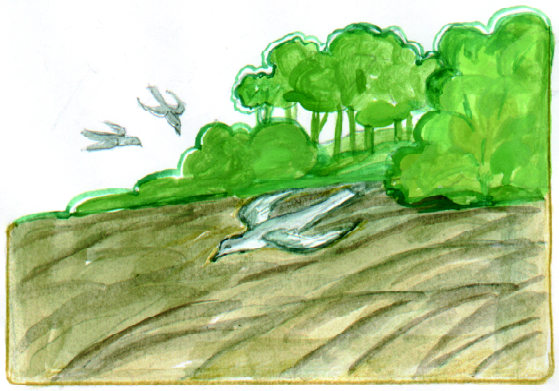

Ви, ви, ви,
На стражи смо ми.
Ми смо спасли многе тице
Многе тице и зверчице,
Те нас свако радо гледи:
Добра стража много вреди.
Ви, ви, ви,
На стражи смо ми.

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

Пролеће у шуми

Vals

Из Финске

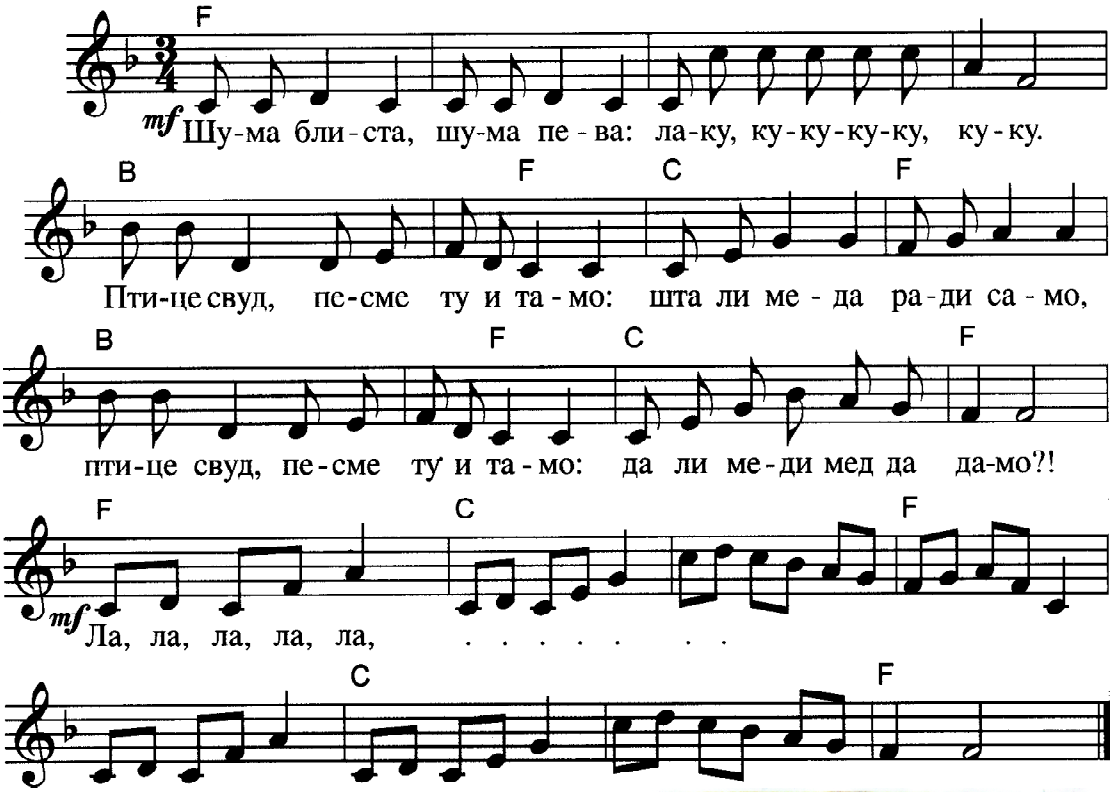

Шума блиста, шума пева:
Ла-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку.
Поток ту, тамо лепо цвеће,
Зека скаче препун среће,
Поток ту, тамо лепо цвеће,
Зека скаче препун среће.
Ла, ла, ла, ла, ла, ла.

Сат

Moderato

Канон

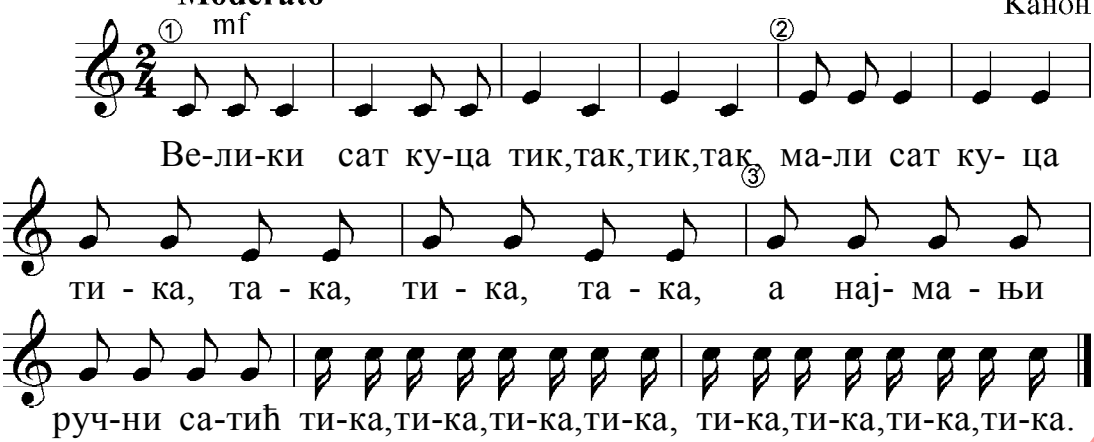

Да се подсетимо

1. Осим двочетвртинског такта, постоји и _____ такт.

Мелодија која се понавља после сваке строфе назива се _____ .

Када у композицијама крај поновљеног дела треба да се изведе другачије, онда се то обележава знацима: _____ и _____ волта.

Виолина је _____ инструмент.

2. Ко је написао балет „Крцко Орашчић“?

3. Које су игре написане у трочетвртинском такту?

4. Које су најпознатије композиције Јохана Штрауса Сина?

5. Доврши следећу вежбу у трочетвртинском такту.

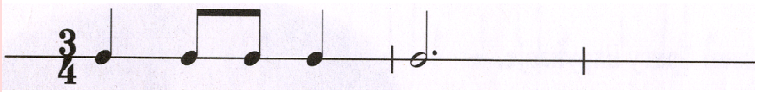

Оцена	тачан одговор
Довољно	1 – 2
Добро	3 – 4
Врло добро	5

Да проверимо шта знамо

1. Прима волта на српском значи:

а) једанпут

в) други пут

б) први пут

г) двапут

2. Игра која је написана у трочетвртинском такту је:

а) коло

в) валцер

б) танго

г) румба

3. Јохан Штраус Син написао је валцер:

а) На лепом језеру

в) Лепи плави Дунаве

б) На плавом мору

г) На лепом плавом Дунаву

4. Виолина је:

а) ритмички инструмент

в) гудачки инструмент

б) инструмент са диркама

г) дечји инструмент

5. Тачка продужава ноту за _____ њеног трајања:

а) половину

в) осмину

б) четвртину

г) двојину

5

МУЗИЧКА ИГРАОНИЦА

Учићемо:

- четворочетвртински такт $\frac{4}{4}$
- тон **сол** испод линијског система
- целу ноту и паузу
- шта је народна музика
- шта је фрула и како се прави свирала
- о познатим композиторима
- шта је полонеза

Твој задатак ће бити:

- да тактирањем изводиш нотни запис
- да отпеваш песме уз помоћ наставника или аудио снимка
- да одсвираш на инструменту (по избору) одређене музичке записе
- да смислиш музичку пратњу
- да опишеш музику коју слушаш
- да препознаш звуке неких инструмената
- да у ритму изводиш покрете

ЧЕТВОРОЧЕТВРТИНСКИ ТАКТ

Такт - мера $\frac{4}{4} = \frac{4}{4}$

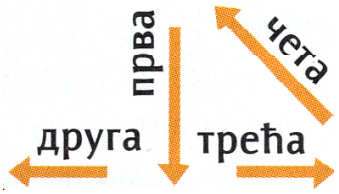

Кад си срећан

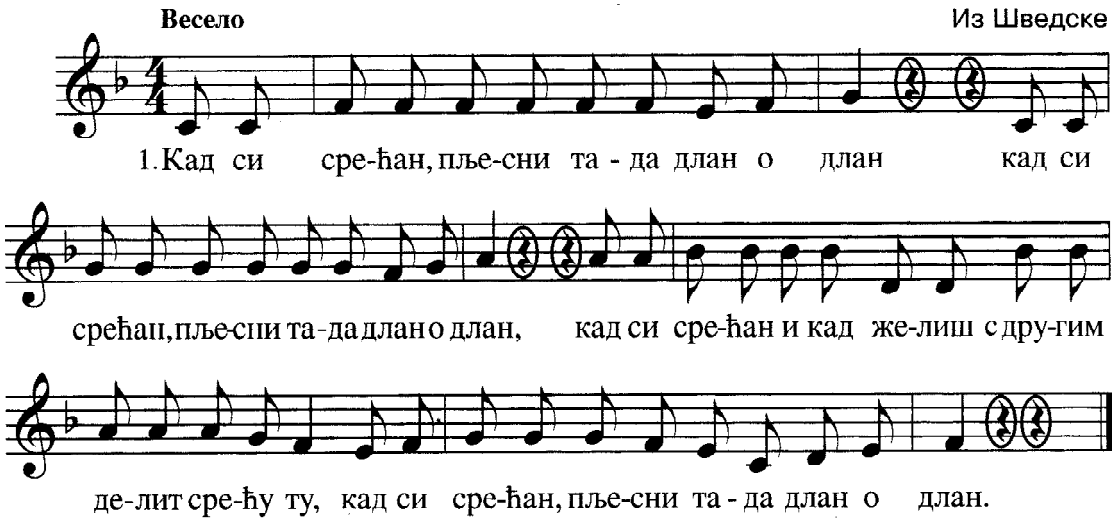

Кад си срећан, прстима пуцкетај ти.
Кад си срећан и кад желиш с другим делит срећу ту,
Кад си срећан, прстима пуцкетај ти.

Кад си срећан, колена потапшај ти,
Кад си срећан и кад желиш с другим делит срећу ту,
Кад си срећан, колена потапшај ти.

Кад си срећан лупи ногама о под,
Кад си срећан и кад желиш с другим делит срећу ту,
Кад си срећан, лупи ногама о под.

Кад си срећан, гласно викни тад „ура”,
Кад си срећан и кад желиш с другим делит срећу ту,
Кад си срећан, гласно викни тад „ура”!

Кад си срећан ти понови ово све,
Кад си срећан и кад желиш с другим делит срећу ту,
Кад си срећан, ти понови ово све.

ЦЕЛА НОТА И ПАУЗА

Наполитанска песма

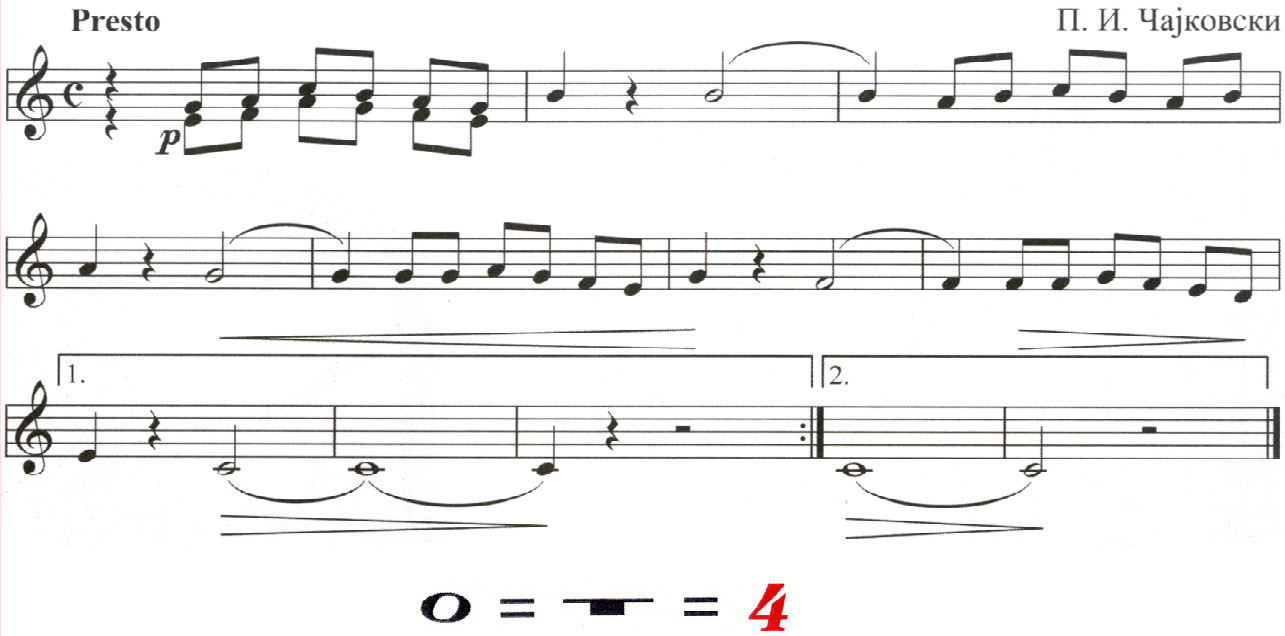

Цела нота или цела пауза траје четири такта.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

П.И. Чајковски:

Лабудово језеро

Једно од најбољих и најпознатијих дела славног руског композитора **Петра Иљича Чајковског** (1840 – 1893) јесте балет ***Лабудово језеро***, право ремек-дело. Сматра се једним од најбољих балета који су икада написани. Композитор је често користио мелодије које је чуо током својих честих путовања у иностранство. У Напуљу је чуо серенаду коју је под прозором своје драге певао заљубљени младић. У балету ***Лабудово језеро*** ***Наполитанску песму*** изводи свирач на труби.

ТОН СОЛ - ИСПОД ЛИНИЈСКОГ СИСТЕМА

Тон **СОЛ испод линијског система** пише се испод друге помоћне линије линијског система.

Брате Иво

Брзо (Allegro) **(канон)** Непознати аутор

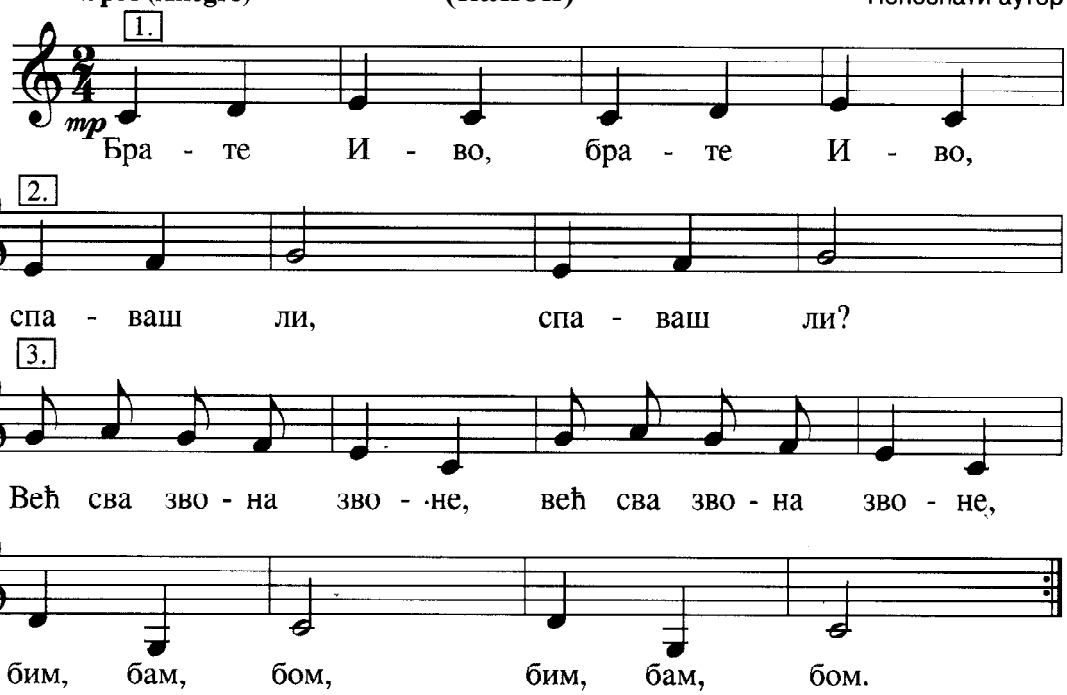

Снивај, спавај, дај спи,
док мајка ти бди.
Чуј птичице пој,
ти, дечаче мој.
Лаку ноћ, снивај сне...

Реши музичке ребусе:

а)

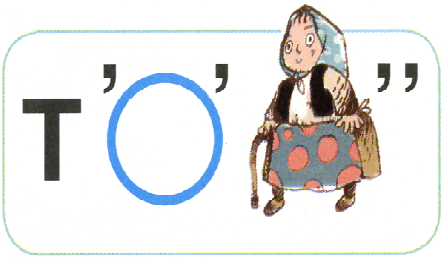

б)

в)

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

Кад је Исус мали био

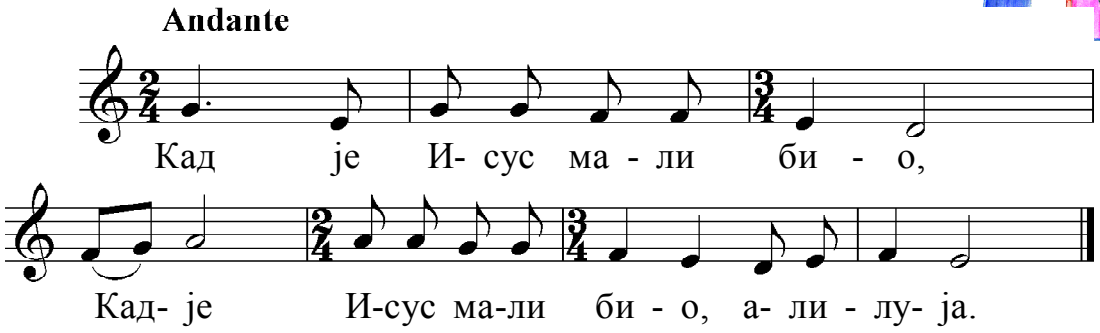

Кад је Исус мали био,
Он је башту саградио
И руже је посадио.
По највише руже беле.
Кад су руже процветале,
Јеврејску је децу звао,
Па је њима руже дао.
Јеврејска му деца веле:
„Од чега ћеш венац плести,
Кад си нама руже дао?!”
„За мој венац трње расте,
Тај ће венац народ спасти.”

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Сергеј Прокофјев:

Пеђа и вук

(музичка прича)

Руски композитор Сергеј Прокофјев (1891 – 1953) је компоновао музичку причу „**Пеђа и вук**”. Овом композицијом он је желео да мале слушаоце научи како да слушају оркестарску музику и схвате поруку композитора.

Сваки лик који се појављује у причи има своју мелодију и приказан је одговарајућим инструментом.

Пеђа наоружан до зуба весело креће у лов на вука. Он корача уз веселу музику марша, који изводе **гудачки инструменти** (виолине, виолончела).

Деда сматра да дечаци не треба да иду у лов и враћа Пећу у кућу.

Дедин дубоки глас и споро ходање описује мелодија коју изводи **фагот.**

Пошто је деда заспао, Пеђа се поново искрада из куће и отпочиње своје пустоловине.

У пратњи Пеће је **птичица**, која весело цвркуће. Њену лепршаву мелодију доноси **флаута**. Веселој дружини придружују се патка и мачак.

Мелодију **вука** свирају **хорне** (рогови). Она звучи мрачно, а понекад се чини као да завија жалосно.

Долазак ловаца најављују **трубе.** Труба је дувачки инсрумент снажног звука.

Пуцњи ловачких пушака представљени су **снажном грмљавином бубњева**.

Пошто је Пеђа, са птицом, већ ухватио вука, а ловци закаснили на место догађаја, музика која описује ловце је подсмешљива и шаљива.

На крају се поново чује мелодија Пеће, али она сада звучи сасвим другачије: изводи је цео оркестар у ритму победничког марша.

Пошто смо упознали ликове, саслушајмо заједно причу „Пеђа и вук”. Током слушања труди се да препознаш музику сваког лика и да схватиш ток приче.

ДВОГЛАС И КАНОН

Имам кућу од ивова прућа

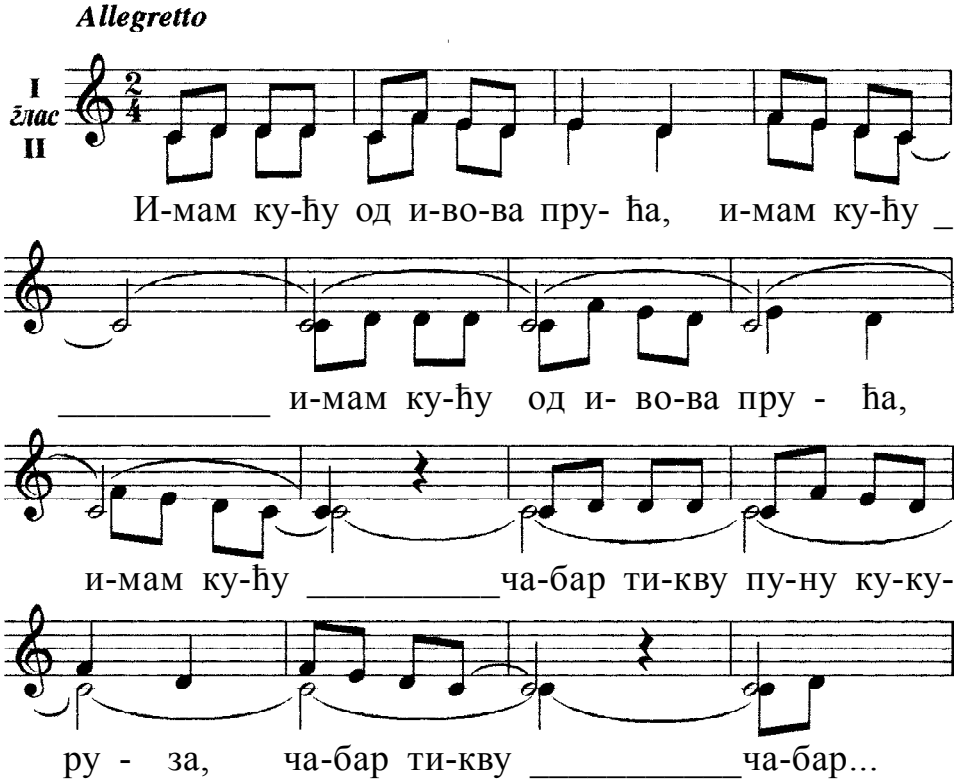

Двоглас у песми „Имам кућу од ивова прућа” изводи се на следећи начин: један глас задржи певање последњег тона (тон **до**) на одговарајућем сугласнику („**у**” у прва три стиха, односно „**и**” у последњем), док други глас као ехо пева исти стих.

Јеж

(канон)

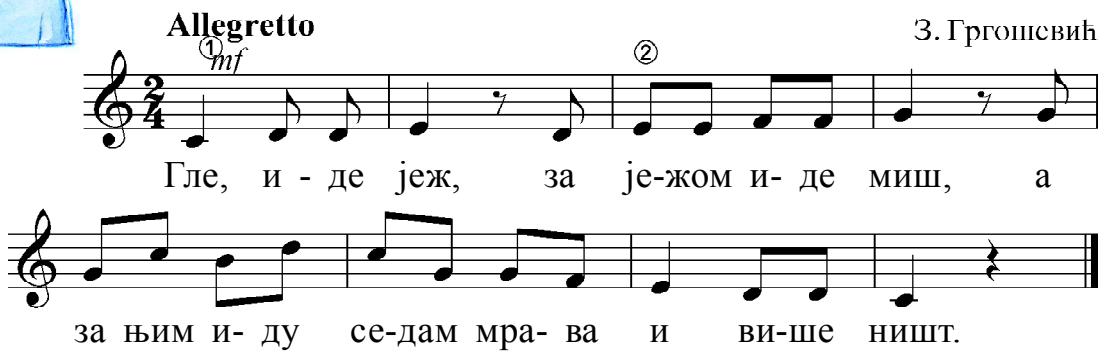

Канон је композиција за више гласова који певају исту мелодију, али започињу у различито време.

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

Музика која је настала у народу назива се **народном музиком**. Она описује живот, обичаје и дух тог народа. Она је сатавни део свакодневног живота. Из ње извиру различита осећања: радост, весеље, туга и патња. Творци народне музике су непознати појединци. У давна времена ова музика била је преношена усменим путем, а у новије време записали су је школовани музичари.

Лепе ли су, нано, Гружанке девојке

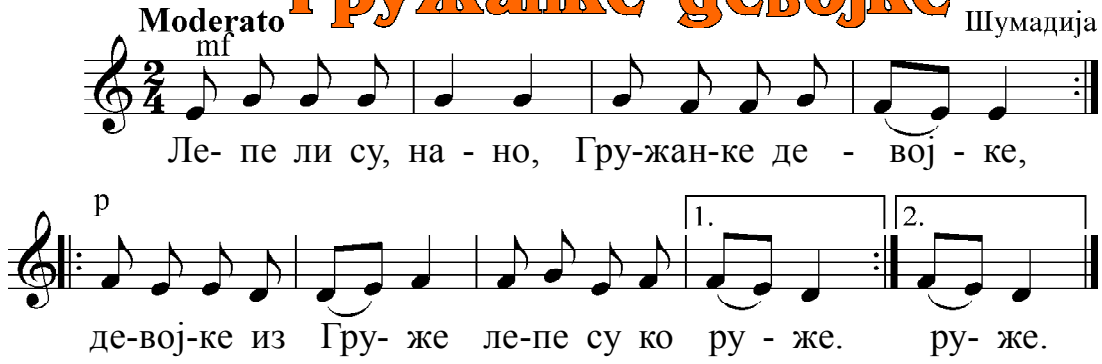

Оне носе, нано, јелек и опанке,
Најлепше су, нано, Гружанке сељанке.

Кад коло заигра и фрула засвира,
У колу је нано играти милина!

Дуње ранке

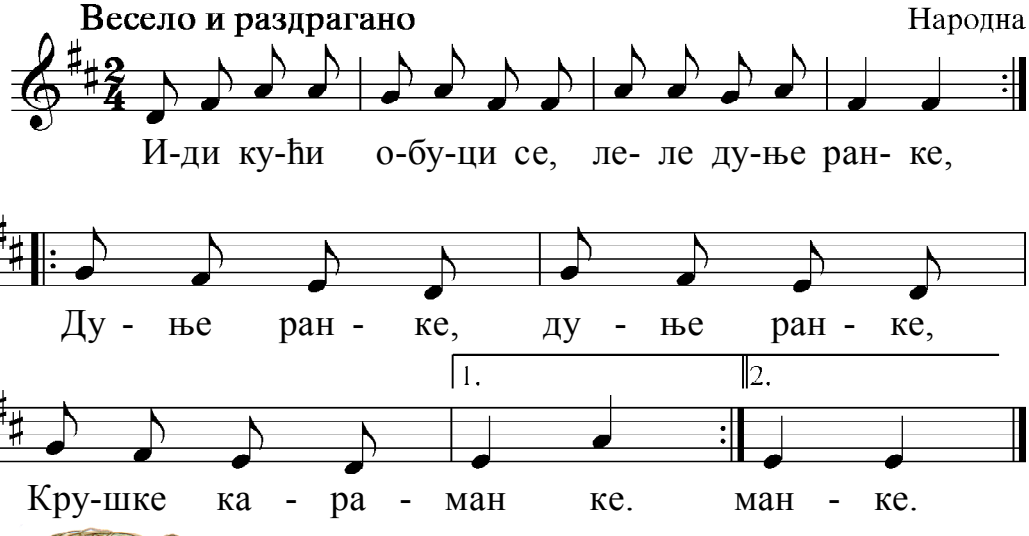

2. Иди кући, очешљај се, ...
3. Онда дођи, коло води, ...

Добар вече суседице

(музика: Микан Обрадовић
текст: Јован Јовановић Змај)

Moderato

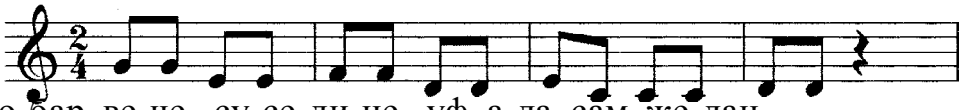

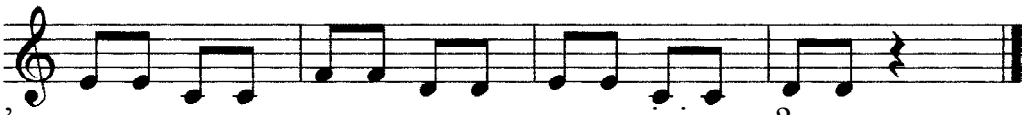

– Хоћу, хоћу, драге воље,
вода није скупа.
Кад си жедан, ево ти је,
ево цела ћупа!

– Хвала, хвала, суседице,
е, баш се разблажи'.
Кад вам од нас што затреба,
само мени кажи!

Иду двоје

Moderato

Србија

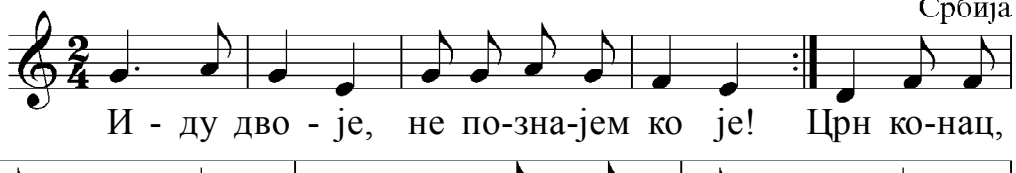

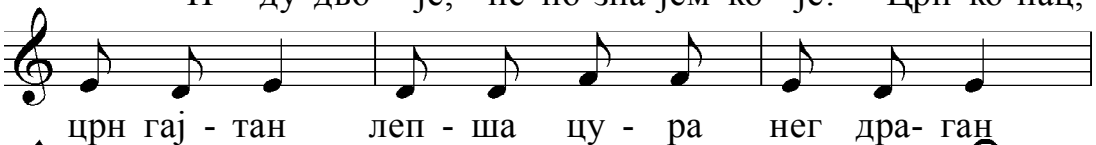

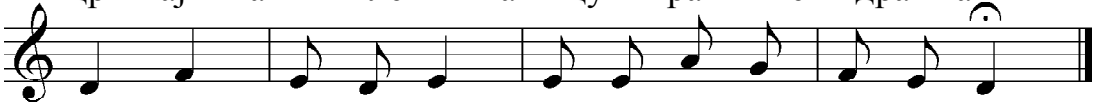

2. Помрчина, месец просијава,
Не види се ко у тами спава.

3. Аој, Јело, Сарајево бело! (x2)

ФРУЛА - НАРОДНИ ИНСТРУМЕНТ

На ливади

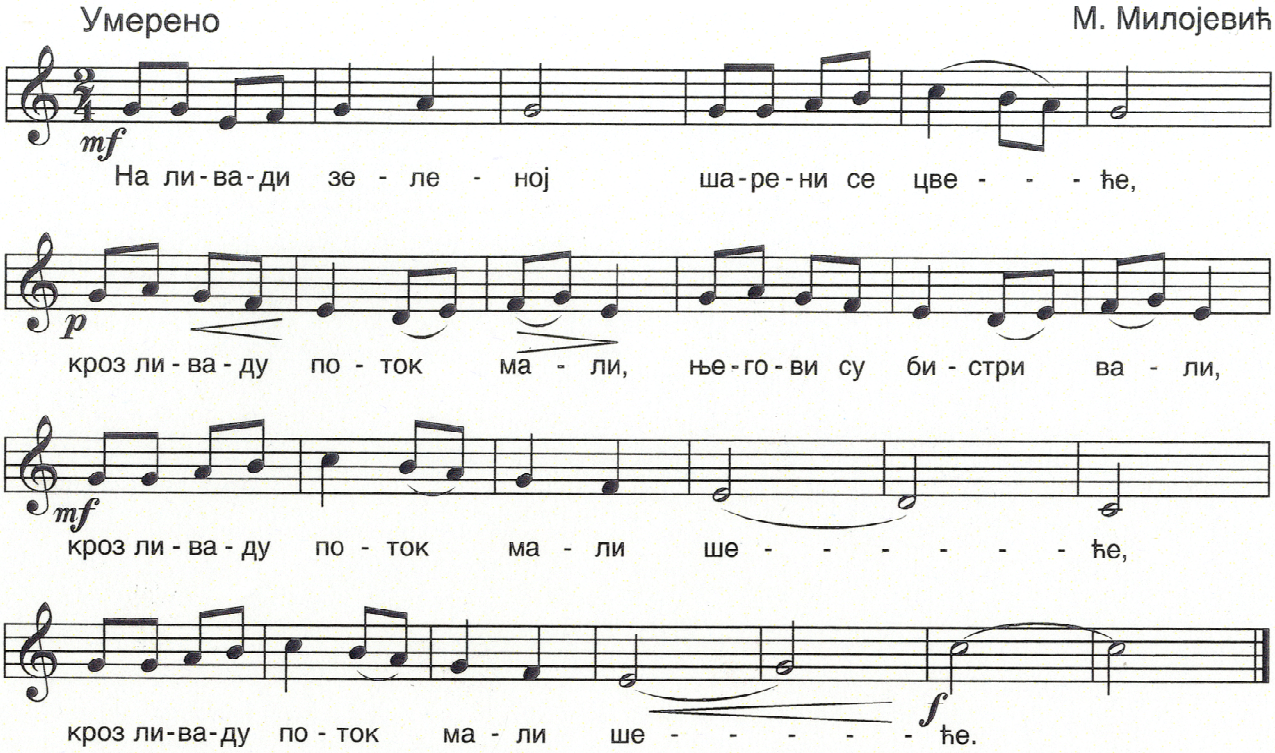

Крај потока хлађаног,
Сред вечерњег мира,
У фрулици пастир млади,
Док миришу виногради,
У фрулици пастир млади свира.

И слвуја одасвуд
Песмица се јави,
Док на земљу мрак се свија,
Поветарац док ћарлија,
Док на земљу мрак се свија
плави.

Фрула је најстарији српски народни инструмент. Од давнина је коришћена у целој Србији, а највише у Шумадији. Прави се од дрвета и спада у групу дувачких инструмената.

Фрула која је направљена у сеоским крајевима најчешће је названа свиралом.

Свиралу можеш сам направити од дела гране зове, врбе или леске коју ћеш одсећи на 20 cm, затим ћеш одстранити срж и направити неколико рупица на њој.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Бора Дугић, ***Чаробна фрула***

Бумбари и пчеле

Allegro

Музика: Станојло Рајичић
Текст: Чика Андра

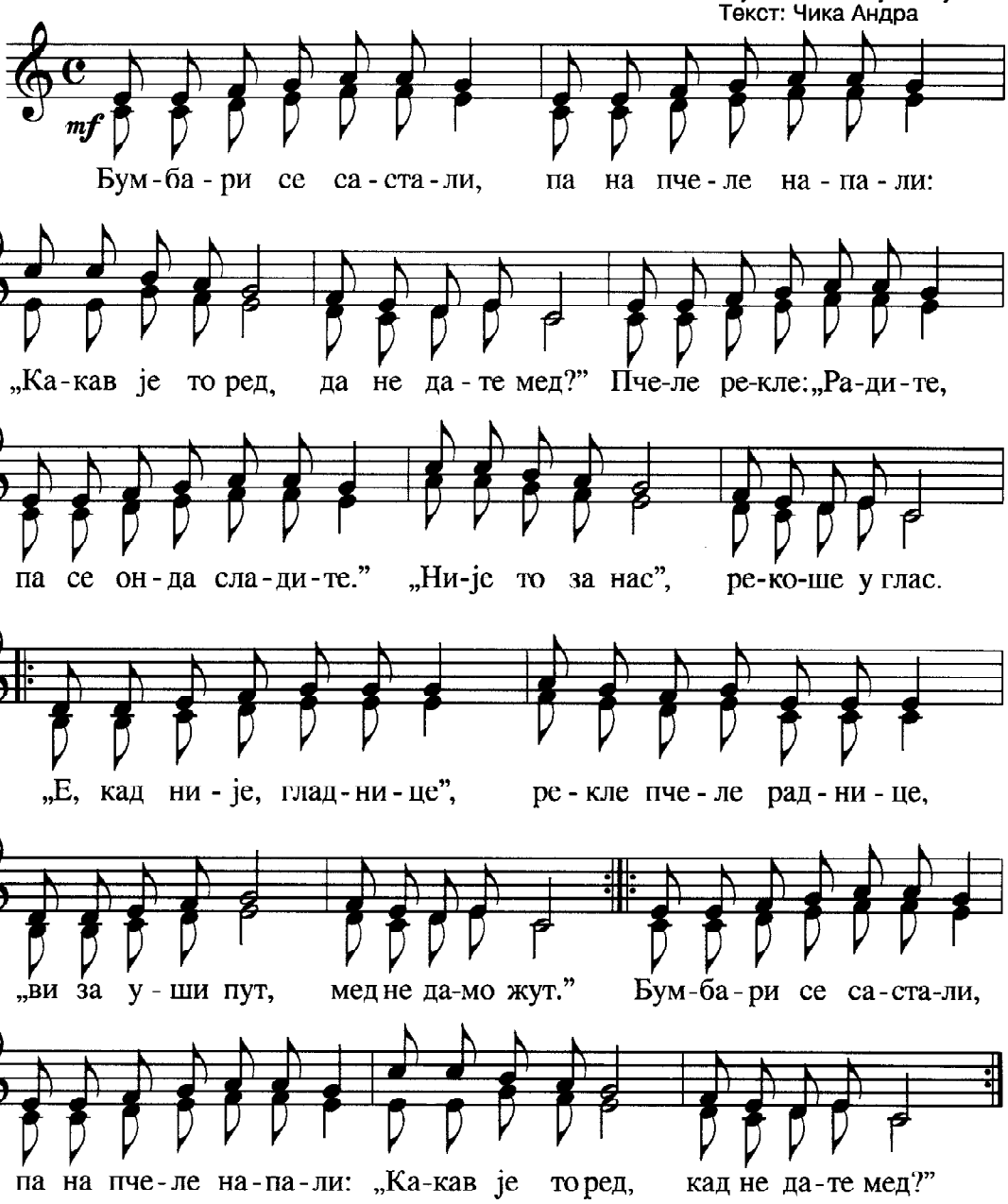

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Волфганг Амадеус Моцарт: Турски марш

Моцарт (1756 – 1791) један је од најзначајнијих музичара свих времена. Сматрали су га „чудом од детета” јер је врло рано написао, али и изводио, своје композиције широм Европе. Са четири године мали Моцарт је учио уз помоћ свога оца да свира клавсен (врста клавира). Са пет година је написао своје прве композиције, у једанаестој је написао прву оперу, а у дванаестој години је дириговао.

Моцарт је са својим оцем и сестром Нанерл путовао по Европи и свирао на бројним концертима. Подједнако добро је свирао клавир и виолину.

Музички врло талентован, један је од ретких композитора који је у оно време живео од компоновања. Лако је и брзо стварао, али живео је само тридесет и пет година. До последњег тренутка писао је музику. И кад је био толико болестан да сам није могао да пише ноте, диктирао их је своме ученику.

За кратко време свога живота компоновао је преко шестотина дела.

Клавир је инструмент са диркама. Настао почетком 18. века (1709 године) у Италији. Код овог инструмента тон настаје ударом чекића у жицу. Механизам чекића се покреће притиском дирки на клавијатури.

Фредерик Шопен: Полонеза

Фредерик Шопен (1810 – 1849) био је највећи пољски композитор. Назвали су га „**песником клавира**” због тога што је све своје музичке мисли и осећања поверавао клавиру.

Његове музичке склоности уочене су веома рано. Једва је имао пет година када је једном, уставши усред ноћи, сео пред клавир и на велико изненађење својих родитеља одсвирао више песама које је био чуо како их мајка изводи.

Фредерик Шопен је веома познат по својим полонезама и валцерима.

Полонеза је стара игра која се по први пут појавила на пољском двору. Међутим, убрзо су се са њом отварали балови на многим дворовима широм Европе и тако заузела посебно место међу дворским играма.

Данас се полонеза више не игра, али њен ритам је сачуван у истоименим композицијама Фредерика Шопена. Саслушајмо заједно неколико полонеза које је он написао.

Да се подсетимо

1. Четворочетвртински такт траје _____ такта .

Тон сол испод линијског система пише се испод _____ помоћне линије.

Клавир је инструмент са _____ .

Полонеза је стара игра која се по први пут појавила на _____ двору.

В.А.Моцарт један је од _____ музичара свих времена.

2. Како се пева канон?

3. Шта знаш о В. А. Моцарту? А о Фредерику Шопену?

4. Наброј ликове који се појављују у музичкој причи "Пева и вук" и назначи који их инструменти изводе.

5. Која је разлика између народне и уметничке музике?

Оцена	тачан одговор
Довољно	1 – 2
Добро	3 – 4
Врло добро	5

Да проверимо шта знамо

1. Четворочетвртински такт траје:

а) два такта

в) шест такта

б) један такт

г) четири такта

2. Клавир је _____ :

а) гудачки инструмент

в) дувачки инструмент

б) инструмент са диркама

г) ритмички инструмент

3. Полонеза је игра која се појавила по први пут у:

а) Румунији

в) Шведској

б) Србији

г) Пољској

4. Како се назива композиција у којој сви гласови певају исту мелодију, али не почну истовремено:

а) руковет

в) канон

б) дечја симфонија

г) двоглас

5. Музика коју стварају непознати појединци назива се:

а) народна музика

в) позната музика

в) уметничка музика

г) добра музика

6

МУЗИЧКА СВАШТАРА

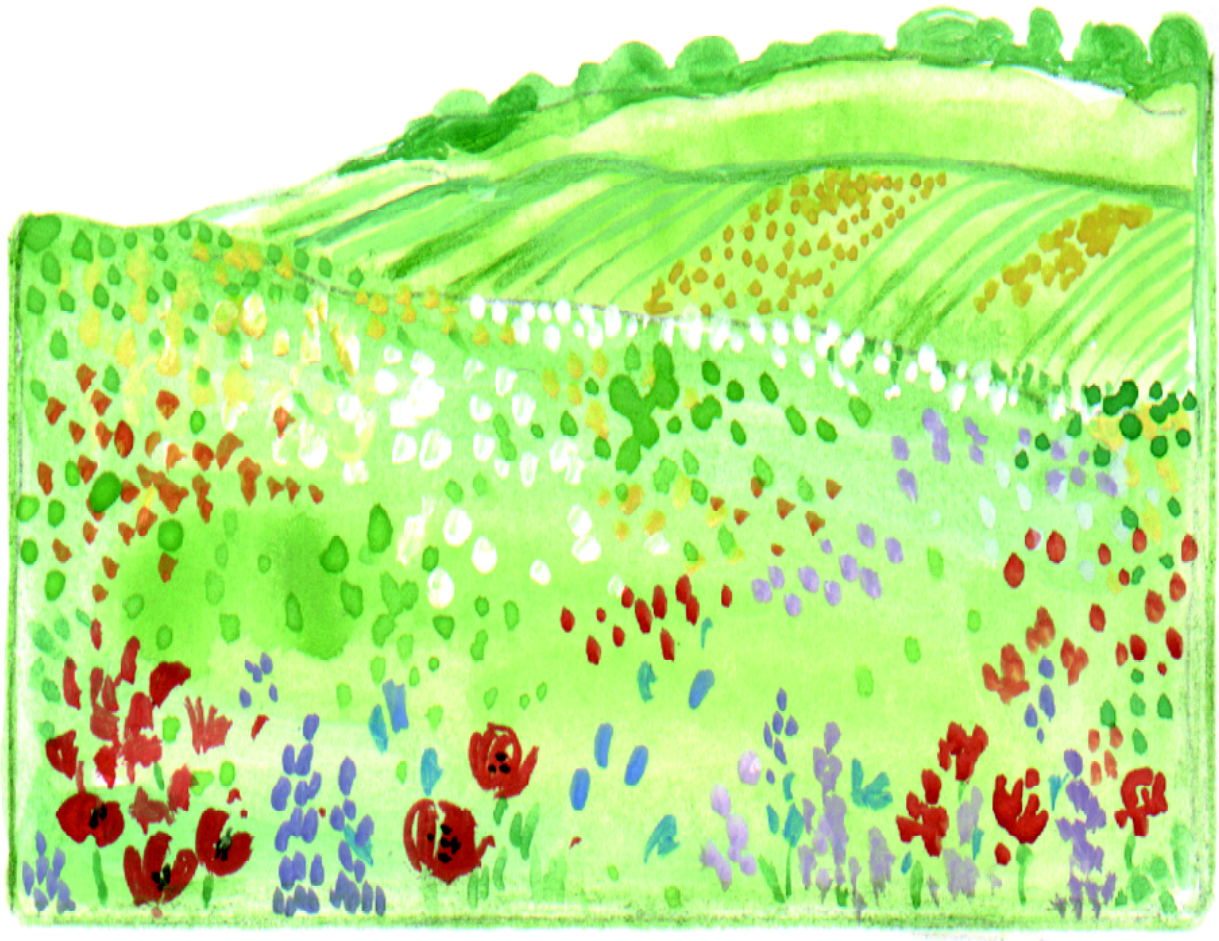

Учићемо:

- C – dur лествицу
- вишљи тонови од **до**^{2}
- снизалицу, повисилицу и разрешницу
- полустепен
- о познатим композиторима и њиховим делима

Твој задатак ће бити:

- да изводиш нотни запис и поштујеш све записане музичке знаке
- да отпеваш песме уз помоћ наставника или аудио снимка
- да одсвираш на инструменту (по избору) одређене музичке записе
- да смислиш музичку пратњу уз ритмичке инструменте
- да опишеш музику коју слушаш
- да препознаш звуке неких инструмената
- да у ритму изводиш покрете

Лествица

Весело

А. Власак

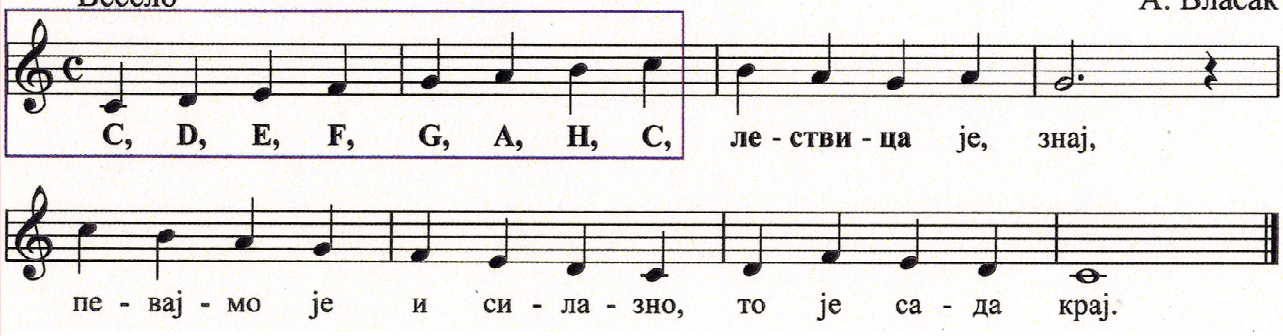

C – dur Лествица

Низ од осам тонова који су поступно поређани од најнижег до највишег назива се **лествица**. У музици постоје разне лествице. Свака од њих назив добија по тону којим почиње. Тако је лествица која почиње тоном **C** добила назив **C – лествица.**

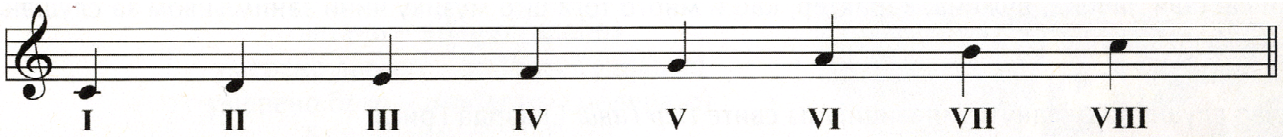

Римске бројеве које видиш у нотном запису служе за обележавање ступњева. **Ступањ** је место одређеног тона у лествици.

Полустепен

Умерено

Ф. Лучић

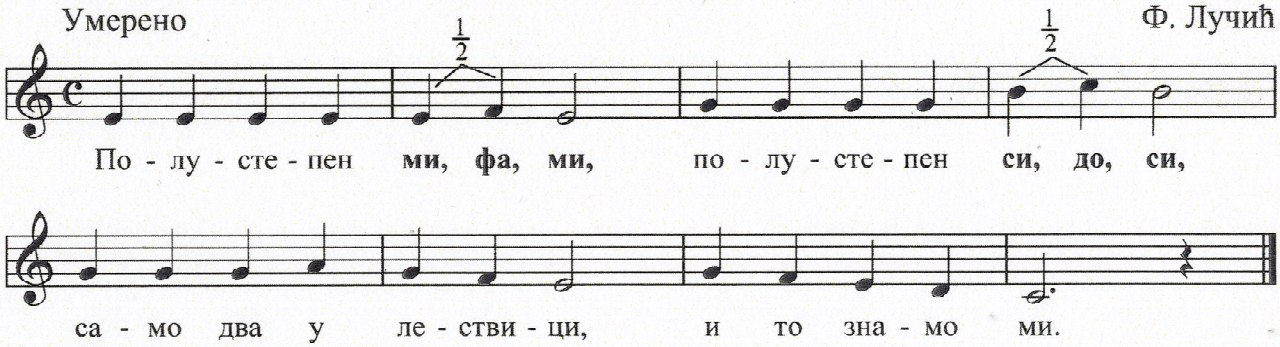

У свакој дурској лествици **полустепени** се налазе између III и IV, као и између VII и VIII ступња. Између свих осталих ступњева налазе се цели степени.

Ближи се, ближи лето

(Десанка Максимовић)

Allegro

Б. Станчић

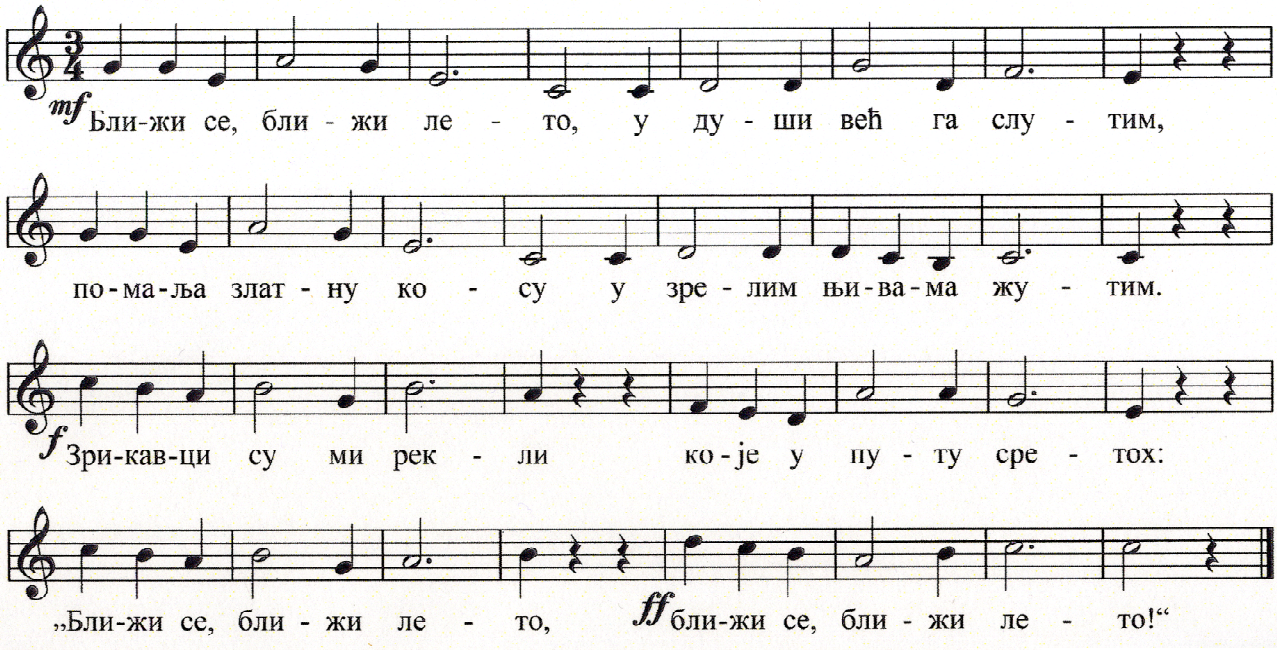

Ближи се ближи лето,
помаља усне рујне
у булкама црвеним.
Миришу ливаде бујне
и поља, и шумарци
које у путу сретох:
„Ближи се, ближи лето,
Ближи се, ближи лето!“

Ближи се ближи лето,
ко сјајна царска круна,
златна му светли коса,
румених свитаца пуна.
Сви су ми они рекли
Кад их у путу сретох:
„Ближи се, ближи лето,
Ближи се, ближи лето!“

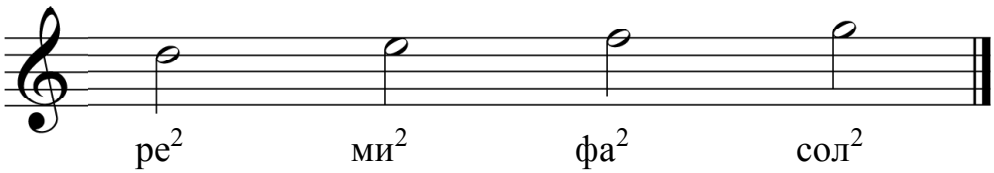

Тонови вишљи од **до^2** су: **ре^2, ми^2, фа^2, сол^2** итд.
Тон **ре^2** пише се на четвртој линији линијског система. Он је вишљи од тона **до^2**.
Тон **ми^2** пише се у четвртој празнини линијског система.
Тон **фа^2** пише се на петој линији линијског система.
Тон **сол^2** пише се изнад пете линије линијског система.

СНИЗАЛИЦА, ПОВИСИЛИЦА И РАЗРЕШНИЦА

Деца су украст света

(Љ. Ршумовић)

Живо

М. Субота

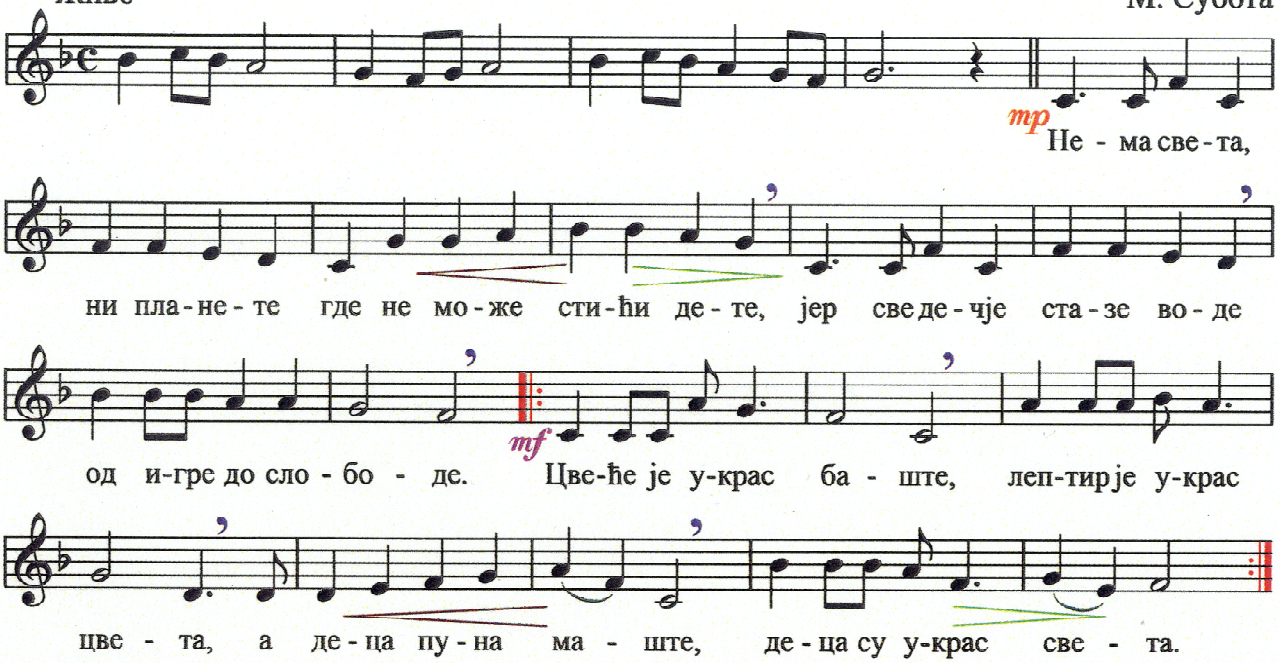

Лепе песме, тихе тајне,
све љубави дечје сјајне,
нека плану, нек се роде
од игре до слободе.

Цвеће је украс баште,
лептир је украс цвета,
а деца пуна маште,
деца су украс света.

Снизалица (...) је знак који снижава ноту за полустепен. Бележи се испред ноте, на истој линији или празнини.

Повисилица (...) је знак који повишава ноту за полустепен. Бележи се испред ноте, на истој линији или празнини.

Разрешница (...) је знак који поништава важност претходно написане повисилице или снизалице, те се нота враћа у првобитни, основни облик. Бележи се испред ноте, на истој линији или празнини.

Вратите се на страницу 43 и пажљиво посматрајте музички текст. Да ли препознајете један од горе наведених знакова.

Отпевајте химну Светом Сави, затим да вам наставник одсвира химну без употребе повисилице. Да ли сте уочили разлику?

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

Солмизација

Vivace

Р. Роџерс

ДО нам же-ли до-бар дан, РЕ у ре-ду че-ка сам,
МИ је, то смо е-то ми, ФА је фа-зон зна-мо сви,
СОЛ то сол-ми-зи-рам ја, ЛА је ла-ђа сва-ко зна,
СИ нам ти-хо ка-же то да је и-за ње-га ДО-о-о-о,
ДО. ДО, РЕ, МИ, ФА, СОЛ, ЛА, СИ, ДО, СОЛ, ДО.

Магарац и кукавица

Allegretto

А. Е. М. Гретри

mf

У шу-му ше-тат по-ш'о је ма-га-рац И-а и
ку-ка-ви-цу пи-т'о дал' о-на пе-ват зна, и
ку-ка-ви-цу пи-т'о дал' о-на пе-ват зна?

Па такмичит' се стала певача ова два.
И певали су тако, да трешти шума сва. (2x)

КУКУ, КУКУ, па ИА, то беше њихов пој.
Док кукавица кука, он њаче ИА свој. (2x)

То дует беше диван са уметника два,
толико дует диван да бежи куд ко зна. (2x)

ПЕВАМО УЗ ПОМОЋ НАСТАВНИКА

„Служио сам отаџбину својим оружјем: пером, виолином и диригентском палицом.”
Ђорђе Енеску

Ђорђе Енеску, најзначајнији румунски композитор, виолониста, педагог и диригент, родио се 1881. године у селу Ливењ, у близини Дорохоја.

Још као дете је показао велику наклоност према музици и са уживањем слушао народну музику у извођењу народног оркестра, у чијем су саставу били инструменти: панова фрула, неколико виолина, цимбал и један контрабас.

Виолину је добио када је испунио четири године и од тада је неуморно и упорно вежбао. У петој години је написао своју прву композицију, затим је студирао виолину и композицију у Бечу и Паризу. Са шеснаест година написао је „**Румунску поему**”.

Међу његовим композицијама посебно се издвајају **рапсодије,** инспирисане народним мотивима, и опера „**Едип**”.

• Отпевајмо заједно познату мелодију из „Румунске рапсодије” бр. 1.

Melodie din Rapsodia română nr. 1

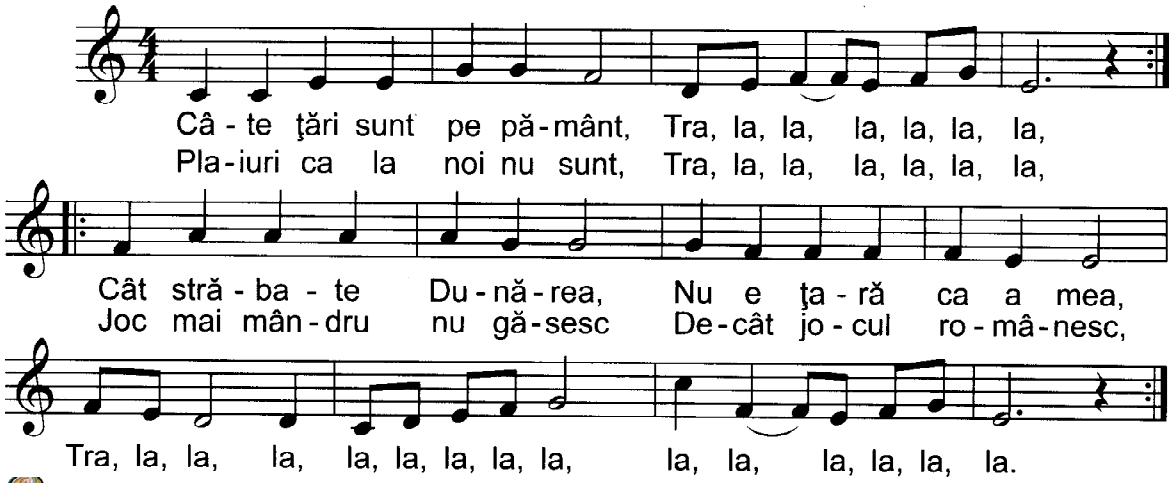

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Ђорђе Енеску:

Румунска рапсодија бр. 1

Пажљиво саслушајте „**Румунску рапсодију**” бр. 1 и препознајте инструменте које је изводе.

Да се подсетимо

1. Повисилица је знак који _____ ноту за полустепен.
Снизалица је знак који _____ ноту за полустепен.
Разрешница је знак који _____ важност претходно написане повисилице или снизалице.
Цела нота траје _____ такта.
2. Напиши C – dur лествицу, па на њој обележи полустепене. Испод сваког тона напиши његов назив.
3. Објасни шта су степен и полустепен.
4. Како се зове композитор који је написао „Лабудово језеро“?
5. Поређајте на линијском систему све тонове које сте научили. Напишите их редом по висини, почевши од најнижег.

Оцена	тачан одговор
Довољно	1 – 2
Добро	3 – 4
Врло добро	5

Да проверимо шта знамо

1. Повисилица је знак који:
а) разрешава ноту
в) снижава ноту
б) повишава ноту
г) улепшава ноту
2. Снизалица је знак који:
а) попуњава ноту
в) повишава ноту
б) скраћује ноту
г) снижава ноту
3. Разрешница је знак који:
а) разрешава претходни знак
в) потврђује претходни знак
б) размножава претходни знак
г) улепшава претходни знак
4. Позната композиција П.И. Чајковског:
а) Ружно паче
б) Лабудово језеро
в) Карневал животиња
г) Годишња доба
5. C – dur лествица има:
а) 8 тонова
в) 7 тонова
б) 6 тонова
г) 9 тонова

РЕЧНИК МУЗИЧКИХ ПОЈМОВА

карневал – бучне уличне прославе праћене забавама и играма, на којима учесници носе маске и иду у поворци
нота – знак којим се обележава трајање и висина тона
појати – гласом изводити мелодиозне звуке, певати (обично у цркви)
разбрајалица – кратка песма коју деца изговарају у игри
ритмички инструменти – инструменти на којима се свира ритам
тактирање – бројање покретима руку
фолклор – обичаји, умотворине и плесови који су део културе неког народа
химна – свечана похвална песма спевана у славу нечега што је узвишено
гудачки оркестар – оркестар који чине гудачки инструменти (виолина, биола, виолончело и контрабас)
симфонија – велико музичко дело за оркестар које се обично састоји од 3 или 4 дела; ти делови имају различит темпо и карактер

САДРЖАЈ

Deșteaptă-te, române! 3
Музика 4

Наставна јединица 1
Музика је свуда око нас 5
Шта смо научили? 7
Како певамо! 8
Певамо уз помоћ наставника 9
Слушање музике 10
Тонска трајања 11
Ритам – двочетвртински такт 12
Тонске висине 13
Тонови сол, ми 14
Тон ла 15
Свирање на фрулици 16
Тон до 17
Певамо и свирамо из нотног текста 18
Слушање музике 19
Певамо и глумимо 20
Да се подсетимо/Да проверимо шта знамо 21

Наставна јединица 2
Играјмо се тоновима 22
Тон фа 24
Тон ре 25
Певамо и свирамо из нотног текста 26
Певамо и свирамо из нотног текста 27
Гласно и тихо певање 28
Ознаке за јачину тонова 29
Певамо и свирамо из нотног текста 30
Певамо и играмо 31
Певамо из нотног текста 32
Слушање музике 33
Да се подсетимо/Да проверимо шта знамо 34

Наставна јединица 3
Новогодишње расположење 35
Тон си 37
Тон до^2 38
Тон си испод линијског система 39
Двогласно певање и свирање 40
Тон ла испод линијског система 41
Певамо уз помоћ наставника 42
Празничке песме 43
Божићна песма/Коледо 44

Певамо из нотног текста 45
Химна Светом Сави 46
Да се подсетимо/Да проверимо шта знамо 47

Наставна јединица 4
Кад пролеће дође, све набоље пође 48
Трочетвртински такт 50
Половина са тачком 51
Певамо из нотног текста 52
Певамо уз помоћ наставника 53
Слушање музике 54
В.А. Моцарт, Менует 55
Певамо и свирамо из нотног текста 56
Певамо и свирамо из нотног текста 57
Прима и секунда волта 58
Најлепша мама на свету 59
Певамо уз помоћ наставника 60
Певамо уз помоћ наставника 61
Да се подсетимо/Да проверимо шта знамо 62

Наставна јединица 5
Музичка играоница 63
Четворочетвртински такт 65
Цела нота и пауза 66
Тон сол – испод линијског система 67
Певамо уз помоћ наставника 68
Слушање музике – музичка прича 69
Слушање музике – музичка прича 70
Двоглас и канон 71
Народна музика 72
Певамо уз помоћ наставника 73
Фрула – народни инструмент 74
Певамо уз помоћ наставника 75
Слушање музике 76
Да се подсетимо/Да проверимо шта знамо 77

Наставна јединица 6
Музичка сваштара 78
C – dur лествица 80
Вишљи тонови од до^2 81
Снизалица, повисилица и разрешница 82
Певамо уз помоћ наставника 83
Слушање музике 84
Да се подсетимо/Да проверимо шта знамо 85
Речник музичких појмова 86

MUZICĂ și mișcare - manual pentru clasa a IV-a,
pentru școlile și secțiile cu predare în limba maternă sârbă

ISBN 978-606-31-0000-0